

ŽIVOT

KULTÚRNO-SPOLOČENSKÝ ČASOPIS * NOVEMBER * LISTOPAD * 1997 * Č. 11 (474) CENA 1 ZŁ

50 ROKOV
spolku
SLOVÁKOV
v poľsku

K najvýznamnejším udalostiam v dejinách Spolku Slovákov v Poľsku patrili dve stretnutia prezidenta Slovenskej republiky Michala Kováča s našimi krajanmi v Krakove - 27. januára 1994 a 26. januára 1995. Náš záber je z prvého stretnutia v sídle vojvodského úradu.
Foto: J. Pivovarčík

OSLAVY 50. VÝROČIA SSP

Informujeme, že ústredné oslavys 50. výročia Spolku Slovákov v Poľsku sa budú konať v dňoch 14.-16. novembra 1997. V programe osláv sa o.i. predvíva:

14. novembra 1997

- 16.00 - zasadnutie Únie slovenských spisovateľov, básnikov, umelcov a kultúrnych pracovníkov žijúcich v zahraničí (Krakov - Klub novinárov „Pod Gruszkou“)
19.00 - stretnutie spisovateľských obcí Krakova a Slovenska (Klub novinárov)
21.30 - koktail v sídle ÚV SSP

15. novembra 1997

- 10.00 - seminár k 50. výročiu vzniku SSP (Krakov - Klub novinárov)
20.00 - slávnostné zasadnutie Ústredného výboru Spolku Slovákov v Poľsku (hotel v Łopusznej)

16. novembra 1997

- 11.00 - slávnostná slovenská sv. omša v kostole sv. Kataríny v Novej Belej
14.30 - slávnostná akadémia s kultúrnym programom k 50. výročiu SSP (Kultúrny dom v Krempachoch)
18.00 - stretnutie pozvaných hostí s krajanmi v Novej Belej (hasičská zbrojnice)

V ČÍSLE:

Z dejín Spolku Slovákov v Poľsku	2-5
Povedali nám... (o medziludských vzťahoch)	6
Naši zlatí jubilanti	7
V Podhradku sa opäť vyučuje slovenčina	8
Osudy absolventov	8
Sviatok športu v Krempachoch	10
Upratovanie sveta	11
Zaostrené na severozápadný Spiš	12-13
Ako ten čas beží...	14
Zrkadlo času	15
Z dejín Spolku Slovákov v Poľsku	16-17
Poviedka ma volné chvíle	18-19
Čítatelia - redakcia	20-22
Poľnohospodárstvo	23
Mladým - mladším - najmladším	24-25

ŽIVOT

MIESIĘCZNIK SPOŁECZNO-KULTURALNY

Adres redakcji:

31-150 Kraków, ul. św. Filipa 7/7
tel. 633-36-88

Wydawca:

TOWARZYSTWO SŁOWAKÓW W POLSCE
ZARZĄD GŁÓWNY

SPOŁOK SLOVÁKOV V POLSKU
ÚSTREDNÝ VÝBOR

31-150 KRAKÓW, ul. św. Filipa 7
tel.: 632-66-04, 633-09-41
tel./fax: 634-11-27

Czasopismo zostało wydane
przy pomocy finansowej
Ministerstwa Kultury i Sztuki

Redaktor naczelny:
JÁN ŠPERNOVÁ

Zespół:

Peter Kollárik, Jozef Pivovarčík

Społeczne kolegium doradcze:

Augustín Andrašák, Žofia Bogačíková,
František Harkabuz, Žofia Chalupková,
Bronislav Knapčík, Lýdia Mšalová,
Anton Pivovarčík

Skład:

Redakcja Život

Łamanie i druk:

Drukarnia TSP

31-150 Kraków, ul. św. Filipa 7

Warunki prenumeraty:

Prenumeratę na kraj i za granicę przyjmuje
Zarząd Główny w Krakowie w terminach:

do 30 listopada na I kwartał,

I półrocze oraz cały rok następny;

do 15 czerwca na II półrocze

roku bieżącego lub bezpośrednio

wpłatą na konto: BDK w Lublinie

II/O Kraków 10701193-2017-2221-0100

Prenumeratę czasopisma można zacząć
w każdej chwili.

Cena prenumeraty dla kóτ i oddziałów Towarzystwa:

1 miesiąc - 1 zł

półrocze - 6 zł

rocznie - 12 zł

Cena prenumeraty zagranicznej
jest wyższa o 100%.

Do ceny prenumeraty indywidualnej
dolicza się koszty wysyłki.

Nie zamówionych tekstu, rysunków
i fotografii redakcja nie zwraca i zastrzega
sobie prawo skrótów oraz zmian
tytułów nadesłanych tekstu.

POHĽAD DO MINULOSTI

Prof. Dr. hab. JOZEF ČONGVA
predseda Spolku Slovákov v Poľsku

K Poľsku nás po druhý raz pripojili po skončení druhej svetovej vojny. Stalo sa tak v dôsledku tzv. pražských protokолов, podpísaných 20. mája 1945. Pre obyvateľov Spiša a Oravy to bolo ľažké sklamanie. Ved Slováci, čo je pochopiteľné, chceli zostať tam, kde odjakživa patrili - na Slovensku, aj keď ich národný štát bol už zlikvidovaný. Máme vierochné dôkazy, že spontánne, neformálne plebiscity, zorganizované na Spiši a Orave, vyjadrieli jednoznačnú mienku tamojších ľudí - patriť k Česko-Slovensku. Za ponechanie 583 km² severného Spiša a hornej Oravy v rámci Česko-Slovenska hlasovalo vyše 98 % obyvateľov. Výsledky sčítania ľudu boli doručené košickej vláde a zaslané aj do Moskvy. Žiaľ, bezúspešne. Kladný výsledok nedosiahli ani podpisové akcie, delegácie, ktoré v Prahe tlmočili stanovisko obyvateľov pričlenených k Poľsku, činnosť Komitétu osloboodenia Spiša a Oravy (neskôr Komitétu utečencov zo Spiša a Oravy), boj amerických Slovákov a interpelácie Demokratickej strany v Národnom zhromaždení.

Obrany Slovákov sa podujal i otec biskup Ján Vojtašák, ktorý v liste z 29. 12. 1945 prosil poľského prímasa Augusta Hlonda a krakovského metropolitu Adama Sapiehu o prinávratenie k spišskej diecéze 9 spišských a 9 oravských farností, ktoré k nej patrili od jej erigovania v r. 1776. Poľská hierarchia však nemienila odpovedať, hoci aj negatívne. Za naše práva statočne bojovali naši rodáci: Ján Baďurik, Ignáč Gajniak, Ludvík Gigler, Jozef Vojtas, Alojz Miškovič, Dr. Štefanides, Jozef Matiašovský a ďalší. Prof. A. Miškovič, ako poradca československej strany pre rokovania s Poľskom, vypracoval obsiahlu expertízu, ktorá vyšla knižne (Severné hranice Slovenska, Bratislava 1946). Svojou hrivnou prispleli slovenskí učitelia z Meštianskej školy v Jurgove - prof. Michal Griger a Ladislav Kudzbel. Obranné články písal do Času, orgánu Demokratickej strany, bývalý jurgovský notár Vojtech Novanský.

Je to iste irónia osudu, že úsilie toľkých ľudí vyznelo naprázdno. Urobilo sa však všetko, čo v danej situácii bolo možné. A za to si bojovníci za integritu slovenského územia zaslúžia veľkú vdăku.

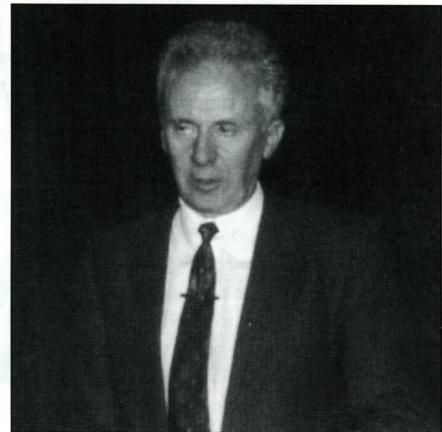
V máji 1945 sa rozhodovalo podobne ako v roku 1920, čiže bez prihladania na mienku tých, ktorí sa mali ocitnúť mimo územie Slovenska. Dodatkový protokol k zmluve z 10. marca 1947 zaručoval možnosť zriadovať slovenské školstvo, zakladať slovenské spolky a vyvíjať kultúrnu a hospodársku činnosť. Na jeho základe boli v r. 1947 zriadené dve slovenské školy - v Nižných Lapšoch (Spiš) a Jablonke (Orava). O rok neskôr vzniklo 31 ďalších. V roku 1947 vznikli prvé slo-

venské a české spolky. V r. 1951 bolo v Jablonke založené slovenské gymnázium. Naši krajania začali vyvíjať úspešnú hospodársku činnosť.

Dodatkový protokol však neboli dákym čarodejným prútikom, ktorý by zázračne, zo dňa na deň, zmenil postavenie Slovákov v Poľsku. Zo spomienok našich krajanov vysvitá, že o uvedenie protokolu do života bolo treba tvrdovo bojovať. O tom môže najlepšie povedať Dr. Matej Andrešík, ktorý bol v povojnových rokoch generálnym konzulom ČSR v Katowiciach. V rezolúcii Komitétu pre oslobodenie Spiša a Oravy si môžeme prečítať vetu: „Naša Kalvária sa ešte neskončila.“ V roku 1946 bol niekol'ko mesiacov vo väzbe knaz František Móš, nás tribský rodák, údajne za to, že napísal brožúru „Roky 1918 - 1939 na severnom Spiši.“ Malé percento krívd, ktoré popáchali poľské orgány (civilné i vojenské) dokumentovala americko-slovenská publikácia „Spravodlivosť“ pre Slovákov zo Spiša a Oravy.“ Často sme mohli počuť výčitku: čože ste vy za Slováci, keď jete poľský chlieb? Nuž treba podčiarknut, že aj my sme pracovali na tento chlieb a navyše o národnosti nerohoduje pôvod potravín. V zmenenej podobe sa táto výčitka opakuje aj dnes: Spolok Slovákov v Poľsku však organizuje protipoľské akcie, ako napr. 18. augusta 1996 v Jurgove. Ved' dostáva veľké peniaze z poľských daní. Ani tento „argument“ neobstojí.

Malé národné výdobytky získané v roku 1947 a neskôr sa skončili na začiatku 60. rokov, keď bolo zlikvidované slovenské školstvo. V niektorých farnostiach sa podarilo udržať 2-3 slovenské piesne počas nedel'ňajších sv. omší. Také boli - a do istej miery aj sú - priestory slovenskosti v Poľsku. 2. septembra 1957 intervenoval na prímasa Wyszyńskiho americký Výbor pre oslobodenie severného Spiša a hornej Oravy. V oficiálnom proteste uviedol postoj novobelinského knaza, ktorý počas odpustu (22. júla 1957) vyhlásil, že „od dnešného dňa zakazuje spievať a modliť sa po slovensky.“ Povedal tiež, že „kto nevie spievať a modliť sa po poľsky, aby bol v kostole ticho.“

Po II. vatikánskom koncile, ktorý zaručoval bohoslužby v národných jazykoch, zmohutnel boj o slovenčinu v kostoloch (1963-1970) dvoch spišských farností - Novej Belej a Krempách, úspešne ukončený v roku 1970. Treba spomenúť, že na obranu slovenských požiadaviek sa o.i. postavili: biskup Dominik Kalata, Pavol Čarnogurský, kanonik Jozef Vojtas, knaz Michal Kubičák a slovenskí knazi pôsobiaci vtedy na území Poľska: Sebastián Košút z Čiernej Hory a Dominik Kalata z Novej Belej. Už v jeseni 1945 nám násilne popoľštili mená a priezviská.

Dalo by sa vymenovať desiatky, ba stoviek príkladov netolerancie a porušovania práv, ktoré prislúchajú národnostnej menšine. Nezaujatého pozorovateľa to prekvapí tým viac, že sa doteraz šermuje tézou, že poľský štát bol vždy mimoriadne tolerantný voči náboženským a národnostným menšinám. Musíme konštatovať, že od roku 1945 až podnes pokračuje proces netolerancie a ilegálnej, násilnej asimilácie Slovákov v Poľsku. Zmenili sa len prostriedky: v rokoch 1945-1948 Slováci boli často ohrození na životoch a na zdraví. Svedectvom týchto vyhrotených povojnových pomerov boli naši 14-ti martyri, v tom aj štyria obyvatelia slovenskej národnosti v Novej Belej. Viacerí, ako napr. Sebastian Milan z Čiernej Hory, len zázrakom ostali nažive.

Terajšia podoba netolerancie a asimilácie už nie je taká okatá ako kedysi. Jej autori si už netrúfajú fyzicky likvidovať našich čelných predstaviteľov. Terčom útoku je zato slovenská duša. Niektorí učitelia dejepisu podávajú žiakom skreslený obraz histórie Spiša a Oravy. Podľa ich výkladu boli tieto územia vždy poľské, tak etnický, ako aj politicky. Predstavitelia dvoch poľských zväzov robia všetko, aby slovenčina úplne zmizla zo škôl, aj keď je to voliteľný predmet. Knazi sa usilujú odviesť deti od slovenských bohoslužieb. Poľskí dušpastieri často počas kázní „školia“ faránikov v poľskom duchu a presviedčajú ich, že sú vlastne Poliaci. Farári na Orave sa nevedeli zmieriť s tým, že sa v Jablonke bude raz v týždni odbavovať slovenská sv. omša. S pomocou sestričiek organizovali podpisové akcie, aby k tomu nedošlo. Stávajú sa prípady, že knaz odmieta odbaviť pohrebnú sv. omšu v slovenčine, aj keď si to rodina zosnulého jednoznačne žiada. Krakovská metropolitná kúria už štvrtý rok vybavuje žiadost Podvŕšanov na Orave o povolenie bohoslužieb v slovenčine. Zväz poľského Spiša nevynechal ani jedno číslo novín „Na Spiszu“, aby nezaútočil na Slovákov, na náš Spolok a jeho činiteľov. Múzea v Zakopanom a Hornej Zubrici nechcú prijať do svojich vedeckých rád ani jedného predstaviteľa slovenskej menšiny. Samospráva gminy Bukowina

Z HISTÓRIE SPOLKU SLOVÁKOV V POĽSKU

1947 - 1956

V období od januára 1946 do decembra 1947 boli vo väčšine spišských a oravských obcí založené mestne skupiny patriace k osobitným Spolkom Čechov a Slovákov na Spiši a na Orave, ktoré mali svoje výbory a kontrolo-revízne komisie.

*
V druhej polovici 1947 sa vykryštalizoval Obvodný výbor Spolku Čechov a Slovákov na Spiši. Jeho predsedom sa stal Andrej Spryka z Nižných Lápš, kde bolo aj sídlo Spolku.

*
Za prvého predsedu Obvodného výboru Spolku Čechov a Slovákov na Orave bol zvolený Andrej Cisárik z Veľkej Lipnice, za podpredsedu Ján Kovalík z Dolnej Zubričce a za tajomníka Alojz Šperlák z Jablonky. OV mal sídlo v Jablonke a jeho členmi boli všetci predsedovia MS na Orave.

*
Za účasti 81 osôb sa 28. decembra 1948 v Nižných Lapšoch konala poradná organizačná schôdza Spolku Čechov a Slovákov na Spiši, na ktorom boli prijaté stanovy a zvolení delegáti na okresný zjazd. Do nového výboru Spolku boli navrhnutí: Ján Pivovarčík (Kacvín) - predseda, Valent Surma (Krempech) a Anton Kovalčík (Nižné Lapše) - podpredsedovia, Jozef Schlegel (Nedeca) - tajomník a Ján Magera (Kacvín) - pokladník.

*
5. januára 1949 boli Spolky Čechov a Slovákov na Spiši a na Orave oficiálne zaregistrované na Okresnom úrade v Novom Targu.

*
V rokoch 1947-1948 boli na žiadosť krajjanov vo väčšine obcí na Spiši a Orave založené základné školy so slovenským vyučovacím jazykom (30), ktoré v tomto období navštievovalo skoro dvetisíc žiakov.

Slovenský spevácky zbor v jablonkom lýceu v roku 1956

*
Na spoločnej schôdzi delegátov Spolkov Čechov a Slovákov na Spiši a na Orave, ktorá sa konala 20. januára 1950 na Okresnom úrade v Novom Targu, krajania žiadali o.i.: zaviesť vo všetkých obciach (kde ešte nie sú) slovenské základné školy a materské školy a doplniť ich učiteľmi zo Slovenska, založiť v Jablonke slovenskú strednú školu a internát, zaviesť vyučovanie náboženstva v slovenskom jazyku a dvojjazyčné nápisy na obchodoch, vytvoriť druhú spišskú a druhú oravskú gminu a zakročiť proti prenasledovaniam Slovákov.

*
Za účasti konzula ČSR Dr. Mateja Andráša sa 20. februára 1950 vo Vyšných Lapšoch konala volebná schôdza Obvodného výboru Spolku Čechov a Slovákov na Spiši, na ktorej bol za predsedu OV opäťovne zvolený Ján Pivovarčík z Kacvína.

*
Na spišskej obvodnej schôdzi v Nedeci dňa 10. apríla 1950 členovia OV rokovali o.i. o založení slovenského lýcea a výstavbe vhodnej budovy pre jeho potreby vo Vyšných Lapšoch. Do času ukončenia výstavby by - podľa návrhu účastníkov schôdze - lýceum mohlo pôsobiť v Krempechoch.

*
Novým predsedom spišského obvodu Spolku sa stal Augustín Bria z Vyšných Lapš, zvolený do tejto funkcie 22. mája 1951 na obvodnej schôdzi v Nedeci. Ďalší členovia: Anton Kovalčík z Nižných Lápš - podpredseda, František Švarc (Vyšné Lapše) - tajomník, Rajmund Bižiak (Vyšné Lapše) - pokladník.

*
Ochotníci z Nižných Lápš pod vedením uč. Juraja Tobákoša nacvičili v r. 1951 po prvý raz bábkové divadlo a predviedli ho v niekoľkých obciach. Vyšnolapšania zase pripravili (a tak isto aj Nedečania) hru Kozie mlieko, s ktorou obišli niekoľko obcí.

*
1. septembra 1951 v Jablonke začalo svoju činnosť novozaložené všeobecnovzdelávacie lýceum so slovenským vyučovacím jazykom pre spišskú a oravskú krajanskú mládež. Do 1. ročníka sa prihlásilo 26 študentov.

*
Od 1. septembra 1952 bola v slovenských školách v Kacvíne a Nedeci zriadená 7. trieda. Dovtedy žiaci končili školu v 6. triede buď sa museli prepísat do poľskej školy, ktorá napriek malému počtu žiakov mala 7. triedu.

*
Vo februári 1954 sa vo Vyšných Lapšoch konali preteky školských divadelných krúžkov, ako aj folklórnych súborov zo Spiša. V súťaži divadielov vyhrala Nedeca pred Vyšnými Lapšami a Kacvínom, kym zo zápo-

lenia folklórnych súborov vyšla víťazne Nedeca pred Kacvínom a Vyšnými Lapšami.

*
Na schôdzi OV v Nedeci dňa 7.3.1954 bol zvolený nový obvodný výbor Spolku na Spiši. Jeho predsedom sa stal Vojtech Pivovarčík z Kacvína, podpredsedom Peter Gorel z Nižných Lápš, tajomníkom Ján Magera a pokladníkom Ján Ševčík (oba z Kacvína).

*
Obvodný výbor Spolku na Spiši sa na schôdzi dňa 13. marca 1955 rozhodol darovať slovenskému lýceu v Jablonke 750 zl. na nákup hudobných nástrojov pre školský hudobný a spevácky súbor.

*
Na začiatku októbra 1956 vznikol vo Varšave prípravný výbor Slovákov a Čechov, ktorý od ústredných stranických a vládnych orgánov dostal povolenie na založenie celoštátnej Československej kultúrno-sociálnej spoločnosti v Poľsku. V predsedníctve výboru boli Adam Chalupec (predseda), Miroslav Ihring (tajomník) a Stanislav Matela, a jeho členmi boli: Vladislav Krbec, Karel Rauch, Zdenka Kožušníková a Ján Hrdlička. Výbor sa obrátil na Spolky Slovákov i Čechov na Spiši i Orave a na české spolky, aby volili delegátorov na zlučovací zjazd, ktorý sa má konáť v r. 1957 v Krakove.

1957 - 1967

V dňoch 9.-10. marca 1957 sa v Krakove konal krajanský zlučovací zjazd, ktorý spojil dovtedy samostatne pôsobiace Spolky na Spiši, Orave, v Zelove a iných strediskách a vytvoril jednu celoštátnu organizáciu - Kultúrno-sociálnu spoločnosť Čechov a Slovákov v Poľsku. Zjazd schválil stanovy a zvolil ústredný výbor, ktorého predsedom sa stal Adam Chalupec.

*
Rozhodnutím predsedníctva ÚV KSSČaS z 27. apríla 1958 Spoločnosť vytvorila podnik Produs a začala vyvíjať hospodársku činnosť.

*
Na druhom plenárnom zasadení (10.1.1959) sa ÚV KSSČaS rozhodol o.i. vytvoriť pri ÚV výbor organizačnej kontroly, zriadíť dejepisnú a turistickú komisiu a povaľať hospodársku radu, ktorá mala riadiť podnikateľskú činnosť Spolku.

*
17. januára 1958 bola odovzdaná do užívania nová budova Lýcea so slovenským vyučovacím jazykom v Jablonke, ktorého výstavba sa začala v r. 1953 z iniciatívy Spolku Čechov a Slovákov na Orave i na Spiši.

*
V júni 1958 vyšlo vo Varšave prvé číslo Života, ktorý odvtedy už skoro 40 rokov spravádzajú krajanské dianie v Poľsku. Jeho šéfredaktorom sa stal Adam Chalupec, vtedajší predseda ÚV KSSČaS.

*
Na pozvanie ústredného výboru nášho Spolku navštívilo Spiš a Oravu Armádne di-

vadlo SNP z Martina, ktoré v dňoch 14.-16. augusta 1959 predstavilo vo Vyšných Lapšoch, Jablonke, ako aj v Novom Targu Machenovu hru Jánosík. Hra sa tešila obrovskému záujmu krajanov. Odhaduje sa, že všetky tri predstavenia, napriek nepriaznivému počasiu, videlo ok. 12 tisíc divákov.

*
Z iniciatívy ÚV KSSČaS Ministerstvo kultúry a umenia usporiadalo na začiatku decembra 1959 v Krakove 2-týždňový kurz pre krajanských kultúrnych činiteľov, ktorého sa zúčastnilo 49 osôb zo Spiša a Oravy.

*
Na začiatku 1960 mala KSSČaS na Spiši a Orave 15 divadelných krúžkov, 11 folklórnych súborov, 1 bábkové divadlo a 18 klubovní. V predošлом roku zorganizovala 16 kurzov slovenčiny pre dospelých a 8 kurzov varenia a šitia.

*
V poslednú septembrovú nedeľu 1960 pracovala vo Varšave pri znovuvýstavbe hlavného mesta asi 120-členná skupina krajanov zo Spiša, Oravy a českých stredísk.

*
Na zasadaní Ústredného výboru KSSČaS dňa 25. júna 1961 bolo rozhodnuté zrušiť hospodársku činnosť Spoločnosti. Funkcie predsedu sa tiež vzdal Adam Chalupec. Na jeho miesto bol zvolený Vilém Tomeš zo Zelova.

*
V súvislosti so zrušením hospodárskej činnosti bol 5. novembra 1961 zvolaný mimoriadny zjazd KSSČaS, ktorý schválil rozhodnutie o rozpustení Spoločnosti.

*
20. decembra 1961 konal v Krakove nový zjazd, na ktorom bola povolaná nová krajanská organizácia - Československá kultúrna spoločnosť v Poľsku. Jej predsedom sa stal Ján Molitoris z Kacvínna. Za podpredsedov boli zvolení: Vilém Tomeš zo Zelova, Augustín Brija z Vyšných Láp a Ignác Nižník z Hornej Zubrice, za tajomníka Pavol Dereš z Varšavy a za pokladníka Ján Magera z Kacvínna.

*
V marci 1963 sa v Novom Targu konala prehliadka krajanských divadelných krúžkov. Jej víťaz - krúžok z Vyšných Láp sa 13. mája zúčastnil I. celopolského festivalu divadelných krúžkov národnostných menšíň vo Varšave.

*
Za účasti 78 delegátov sa 23. júna 1963 v Krakove konal II. zjazd Spoločnosti, na ktorom boli zvolené nové orgány ČsKS: predsedca - Ján Molitoris, podpredsedovia - Ján Kovalík a Vilém Tomeš, tajomník - Bronislav Knapčík a pokladník - Ján Magera.

*
Na odpuste v Novej Belej 25. novembra 1963 fridmanský farár nahováral v kázní asi dviesišť zhromaždených veriacich, aby si ne-predplácali Život, lebo vraj nepíše o živote, ale proti nemu.

*
Odmietnutím odbavovania bohoslužieb pre slovenských veriacich a zákazom sloven-

Záber z rokovania 3. zjazdu Spoločnosti v roku 1967. Foto: M.K.

ských spevov v kostole vyvolal farár v Novej Belej konflikt, v dôsledku ktorého bol kostol zavretý takmer sedem rokov.

*
V roku 1964 sa v Jablonke (18.X.), Vyšných Lapšoch (25.X.) a Zelove (29.XI.) konali volby obvodných výborov. Za predsedov OV boli opäťovne zvolení: Ján Kovalík na Orave, Ján Magera na Spiši a Vilém Tomeš v Zelove.

*
Ako vyplývalo z hodnotenia predsedníctva ÚV ČsKS, ktoré zasadalo 30.-31.1.1965 v Krakove, Spoločnosť mala vtedy 3276 členov a 34 rôznych umeleckých súborov - divadelných, folklórnych, kapiel, dychoviek, skupín zábavnej hudby a pod.

*
25. mája 1965 oravský obvod Spoločnosti usporiadal v Jablonke veľkú kultúrnu prehliadku, ktorej sa zúčastnili 4 ochotnícke divadelné krúžky, 6 kapiel a jedna dychovka. Na podobnej prehliadke v Nedeci na Spiši (13.VI.) vystúpili 3 divadelné krúžky a jeden folklórny súbor i kapela.

*
Uznesením Štátnej rady boli 30.VII.65 Zlatými a Striebornými križmi za zásluhy vyznamenaní krajaní činitelia: J. Kovalík, A. Chalupec, J. Molitoris a A. Brija.

*
Do konca septembra 1966 boli na väčšine spišských a oravských obchodov vyvesené dvojjazyčné tabule, čoho sa krajania oddávna dožadovali.

*
Od marca do decembra 1966 prebiehala na Orave a Spiši predzjazdová volebná kampaň. Obvodné výbory zostali v starom zložení. Novým predsedom OV v Zelove sa stal Ján Novák.

*
Za účasti 83 delegátov zo Spiša, Oravy a českých stredísk rokoval v Krakove v dňoch 8.-9. apríla 1967 III. krajanský zjazd, ktorý zmenil názov našej organizácie na Kultúrnu spoločnosť Čechov a Slovákov v Poľsku, schválil nové stanovy a zvolil nový ÚV: predsedca - J. Molitoris, podpredsedovia - A. Chalupec, J. Novák a I. Nižník, tajomník - J. Ondica.

*
Veľký rozmach mali oslavys 20. výročia pôsobnosti našej Spoločnosti, ktoré prebie-

halo od septembra do konca roka 1967. Medziiným 3. septembra vo všetkých obciach na Spiši a Orave zahoreli krajané vaty doplnené kultúrnymi programami, 26. novembra sa uskutočnili obvodné prehliadky umeleckých súborov a 12. novembra jubilejná akadémia v Zelove.

1968-1977

Vo veľkej sále Obuvníckeho kombinátu v Novom Targu sa 7. januára 1968 konali ústredné oslavy venované 20. výročiu našej Spoločnosti. Slávnosti sa zúčastnil aj vtedajší predsedca Zväzu slovenských spisovateľov Miroslav Válek, predstaviteľia štátnych orgánov, vedenie Spoločnosti, folklórne súbory a vyše 400 krajanov zo Spiša, Oravy a českých stredísk.

*
V súťaži na najlepšie pracujúcu klubovnu Spoločnosti na Spiši a Orave zvíťazila klubovňa MS v Chyžnom, pred Jurgovom a Krempachmi.

*
Veľmi slávnostný ráz mali oslavys 10. výročia vychádzania časopisu Život. 9. júna 1968 sa v Hornej Zubrici na Orave uskutočnila slávnosť s pekným kultúrnym programom, 16. júna bolo podobné stretnutie vo Fridmane na Spiši, a 29. júna sa v Zelove konala ústredná akadémia so slávnostným plenárnym zasadaním ÚV Spoločnosti a bohatým kultúrnym programom.

*
Vzhľadom na veľké vzdialenosť vo Veľkej Lipnici boli v tejto obci založené (v r. 1968) dve nové miestne skupiny Spoločnosti - v Privarovke a Kyčoroch.

*
V máji 1969 navštívil Ústredný výbor našej Spoločnosti v Krakove vtedajší slovenský minister kultúry, básnik Miroslav Válek. Na spriatočnej ceste domov sa slovenský host zastavil aj v dielni rezbárskeho majstra Andreja Gomboša v Jurgove.

*
Predstaviteľia ÚV Spoločnosti, 2 folklórne súbory zo Spiša a Oravy a ďalší krajaní činitelia (90 osôb) sa v auguste 1969 zúčastnili Martinských národopisných slávností, po-

čas ktorých sa stretli i s vtedajším slovenským premiérom Petrom Colotkom.

*

7. septembra 1969 pri príležitosti štvrtstočia Poľska usporiadala Spoločnosť pri Nedeckom zámku veľkú krajanskú slávnosť s vystúpeniami súborov, slávnostným zasadnutím ÚV a ďalšími podujatiami.

*

V období od decembra 1969 do júna 1970 prebiehala na Orave, Spiši a v Zelove volebná kampaň pred 4. zjazdom KSČaS. Za nového predsedu OV na Spiši bol zvolený Valent Kristofek z Krempách (Ján Magera - čestný predsed), za predsedu OV na Orave Ján Kovalík a za predsedu OV v Zelove Ján Novák.

*

14.-15. novembra 1970 sa v Krakove konal 4. zjazd Kultúrnej spoločnosti Čechov a Slovákov v Poľsku, ktorý schválil zmeny v stanovách, program na nasledujúce roky a zvolil nové orgány. Predsedom ÚV sa stal J. Molitoris, podpredsedami A. Chalupec, I. Nižník a J. Novák a tajomníkom A. Andrašák.

*

Miestne skupiny Spoločnosti začali vyvíjať spoluprácu a kultúrnu výmenu s obcami v dolnonukubínskom okrese. V rámci tejto naše súbory, divadielka, dychovky a kapely viackrát vystupovali na Slovensku a tamojšie u nás. Napr. v r. 1970 naši vystupovali v D. Kubíne, Novoti, Lokci a Istebnom, kym u nás (V. Lipnica, Chyžné, N. Belá a V. Lapša) sme hostili o.i. súbor Chočan z Istebného a div. krúžok z Lokce.

*

V máji 1971 navštívila miestne skupiny na Orave a Spiši, ústredný výbor Spoločnosti v Krakove a redakciu Života vo Varšave delegácia Matice slovenskej s predsedom MS J. Martákom, ako aj J. Siráckym a M. Čemanom z Oddelenia pre zahraničných Slovákov MS.

*

Krempašskí športovci v roku 1972 nadviazali družbu s volejbalovým oddielom zo Spišskej Belej a zúčastňovali sa turnajov organizovaných striedavo v Krempachoch a Sp. Belej.

*

3. septembra 1972 pri príležitosti 25. výročia Spoločnosti vo všetkých MS zahoreli krajanské vatry. Ústredné jubilejné oslavy sa konali 14.-15. októbra v Zelove, kde bola zároveň odhalená pamätná tabuľa k 170. výročiu príchodu Čechov do tohto mesta.

*

V rámci spolupráce Spoločnosti s Maticou slovenskou bola v septembri 1972 na týždenom zájazde na Slovensku vyše tridsaťčlenná skupina krajanských odbojárov.

*

2. septembra 1973 sa v Jurgove konali hlavné jubilejné oslavy 15. výročia vychádzania časopisu Život. Pri tejto príležitosti bola v Jurgove otvorená krásna klubovňa MS KSČaS. Slávnosti sa zúčastnili významní predstaviteľia z ČSR a Poľska a stovky krajanov.

*

Od 16. do 25. septembra 1974 trvala v Bratislave výstava prác člena ÚV a MS KSČaS, rezábarskeho majstra Andreja Gombosa z Jurgova.

*

Po vyše polročnej volebnej kampani v MS a OV sa v dňoch 22.-23. februára 1975 v Krakove konal 5. zjazd Spoločnosti, ktorý upravil stanovy, schválil smery činnosti na nasledujúce roky a zvolil hlavné orgány: predsedu - J. Molitoris, podpredsedovia - A. Chalupec, J. Novák a I. Nižník a tajomník - A. Andrašák.

*

Vyše 60-členná skupina školskej mládeže sa zúčastnila zájazdu (1.-3.3.76) na Slovensko, ktorý zorganizovala Spoločnosť v spolupráci s Maticou slovenskou. Zase v auguste sa každoročných folklórnych slávností v Detve tentoraz zúčastnila naša folklórna skupina z Prívarovky.

1978-1987

Na prehliadke krajanských folklórnych súborov v júni 1978 v Dolnej Zubrici si najväčšie uznanie získal súbor Veselica z Nedeca, ktorý neskôr úspešne reprezentoval našu Spoločnosť na podpolianskych folklórnych slávnostiah v Detve.

*

20. výročiu Života pripadajúcemu v júni 1978 venoval ÚV KSČaS osobitné zasadanie. 15. júna sa vo Varšave konalo jubilejné stretnutie, na ktorom viaceri pracovníci redakcie dostali štátne vyznamenania, a 15. októbra slávnosťi porada vo Veľkej Lipnici za účasti delegácie Matice slovenskej, súborov a skoro 200 krajanov.

*

Predsedníctvo ÚV KSČaS na svojom zasadnutí 19.II.78 rozhodlo začať volebnú kampaniu v MS i OV a voľby delegátov na 6. zjazd Spoločnosti. Za nového predsedu OV na Spiši bol zvolený F. Kurnát, za podpredsedu J. Briaňa a tajomníka J. Lukáš. Novým predsedom OV na Orave sa stal A. Šperlák, podpredsedom E. Kott a tajomníkom E. Kozub. Predsedom OV v Zelove ostal nadálej J. Novák.

*

Pri príležitosti 35. výročia SNP sa 25. i 26. augusta 1979 v Krempachoch a Hornej Zubrici konali slávnostné stretnutia za účasti našich odbojárov a zástupcov ÚV, OV a MS KSČaS.

*

Za účasti 95 delegátov sa v Krakove v dňoch 1.-2. decembra 1979 konal 6. zjazd Kultúrnej Spoločnosti Čechov a Slovákov v Poľsku, ktorý zhodnotil prácu v uplynulom období, schválil program činnosti a zvolil nové orgány. Za predsedu ÚV KSČaS bol zvolený A. Chalupec, za podpredsedov F. Kurnát, B. Knapčík a J. Novák a za tajomníka A. Andrašák.

*

Štvorčlenná skupina našich krajanov sa v dňoch 25.2.-9.3.1980 už po siedmy raz zúčastnila choreografického kurzu na Slovensku, ktorý usporiadala Matica slovenská. Nie-

Rok 1958 - poštár J. Rusnáčik z Fridmana roznáša decembrové číslo Života. Foto: A.Ch.

koľko týždňov predtým bola na týždenom zájazde na Slovensku 20-členná skupina našich odbojárov.

*

Vysokú úroveň - podľa poroty - mala tradičná recitačná súťaž školskej mládeže dňa 6. mája 1980 v Krempachoch, ktorú usporiadal ÚV KSČaS. Od polovice 60. rokov sa finále tejto súťaže na Spiši a Orave zúčastnilo vyše 550 žiakov.

*

Na porade vojvodských a gminných kultúrnych pracovníkov v Novom Targu (13.2.1981) predstavili krajania z Oravy a Spiša celý rad požiadaviek z kultúrnej oblasti, ktoré sa Vojvodský úrad v Novom Sáči podjal splniť.

*

18. júna 1982 navštívil Miestne skupiny v Nedeci, Vyšných Lapšoch a Krempachoch Veľvyslanec ČSSR Jindřich Řehořek a generálny konzul Michal Malý.

*

Rozhodnutím náčelníka Mestského úradu Krakov-centrum z 20.10.1982 dostał ÚV KSČaS nové sídlo na ul. Žigmunda Augusta 7.

*

Na pozvanie Matice slovenskej bola v októbri 1982 na päťdňovom zájazde na Slovensku ok. 30-členná skupina krajanských odbojárov a v dňoch 1.-4. novembra 34 detí zo Spiša a Oravy.

*

Za účasti delegácie Matice slovenskej, vojvodských orgánov v Novom Sáči a predstaviteľov všetkých miestnych skupín a obvodov sa 30. januára 1983 v Krempachoch konali ústredné oslavy 35. výročia našej Spoločnosti.

*

15. mája 1983 sa v Nedeci konala prehliadka krajanských folklórnych súborov, na ktorej si právo reprezentovania našej Spoločnosti v Detve získal spojený súbor z Novej Belej a Jurgova. Počítať si veľmi úspešne, podobne ako nedecká Veselica v Bialom Dunajci a neskôr počas Týždňa beskydskej kultúry v Žywci i Makove Podhalańskom.

*
20 detí z Oravy i Spiša strávilo letné prázdniny 1984 v Staréj Bystrici na Slovensku a 10 zo Zelova vo Varvařove nedaleko Prahy.
*

V dňoch 17.-18 novembra 1984 sa v Krakove konal 7. zjazd Spoločnosti za účasti 88 delegátov. Zjazd zmenil názov našej organizácie na Kultúrno-sociálnu spoločnosť Čechov a Slovákov v Poľsku, schválil pracovný program, udelil A. Chalupcovi titul čestného predsedu Spoločnosti a zvolil nové vedenie: predsedu - J. Molitoris, podpredsedovia A. Šperlák, F. Kurán a Z. Jersák, tajomník - B. Knapčík.
*

V znamení aktívnej činnosti prebiehalo letné obdobie 1985. 12. mája sa v Krempachoch konala prehliadka folklórnych súborov, 20. mája v Novej Belej a 1. júna v Jablonke boli recitačné súťaže krajanskej mládeže, v auguste nás súbor z Malej Lipnice reprezentoval v Detve a nedecká Veselica na Týždni beskydskej kultúry v Žywci a Makove.
*

Po niekoľkoročnej prestávke opäť v miestnych skupinách KSSČaS zahoreli 3. septembra 1985 krajanské vatry. Hlavné oslavu s vatrou a vystúpeniami súborov a dychoviek na počesť výročia SNP sa konali v Čiernej Hore od Jurgova.
*

Výtvarnej súťaže Života v školskom roku 1985/86, ktorú redakcia organizuje od začiatku 60. rokov, sa zúčastnilo skoro 300 žiakov. Za štvrt' storočia sa jej podľa odhadov redakcie zúčastnilo vyše 7 tisíc žiakov.
*

V novembri 1985 bola obnovená dychovka v Dolnej Zubrici, ktorá začala pravidelne naciyočovať vďaka nástrojom obdržaným od ČÚZ v Prahe.
*

K významnejším podujatiám Spoločnosti v roku 1986 patrili: prehliadka divadelných krúžkov v Malej Lipnici (20. IV.), recitačné súťaže v Krempachoch (21.V.) a Chy-

žnom (7.VI.), prehliadka folklórnych súborov a obvodná vatra s prehliadkou dychoviek v Novej Belej (31.VIII.) a v novembri prehliadka ľudových kapiel.
*

Na zasadení spišského Obvodného výboru KSSČaS v polovici augusta v Novej Belej bol za nového predsedu OV zvolený Alojz Rusnák z Jurgova.
*

Veľký rozmach mali oslavu 40. výročia našej Spoločnosti. Po obvodných slávnostach v Krempachoch (26.7.) a Dolnej Zubrici (27.9.), ako aj prehliadke dychoviek v Jurgove (30.8.) sa v Nedeci konali ústredné oslavu (25.10.), ktorých sa zúčastnila delegácia Matice slovenskej s predsedom V. Minácom, predstaviteľia ústredných i vojvodských orgánov a stovky krajanov zo Spiša a Oravy.

1988-1997

ÚV KSSČaS sa na zasadení 6. marca 1988 uznesol začať volebnú kampaň v MS a OV pred 8. zjazdom našej Spoločnosti.
*

K najväčším krajanským kultúrnym podujatiám roku 1988 patrili: deň slovenskej poézie v Nedeci (28.2.), prehliadka divadelných krúžkov v Nedeci (24.4.), folklórnych súborov v Krempachoch (29.5.) a dychoviek vo Vyšných Lapšoch (30.8.).
*

Na záver volebnej kampane sa na Orave (18.6.1989) a na Spiši (24.9.) konali voľby obvodných výborov. Novým predsedom OV na Orave sa stal A. Andrašák (A.Šperlák - čestný predseda), podpredsedami E. Bandyk a M. Grobáčová a tajomníčkou A. Capiaková. Za predsedu OV na Spiši bol zvolený A. Pivovarčík, za podpredsedov J. Krišák a J. Šturek, a za tajomníčku A. Klukošovská.
*

Na prahu nových čias v Poľsku sa v dňoch 25.-26. novembra 1989 v Krakove ko-

nal 8. zjazd Spoločnosti, ktorý zhodnotil uplynulé obdobie, schválil nový program práce a zvolil nové orgány. Novým predsedom, sa stal Eugen Mišinec (Ján Molitoris - čestný predseda), podpredsedami Augustín Andrašák, Anton Pivovarčík a Zenon Jersák a tajomníkom Ľudomír Molitoris.
*

Počas pobytu v Poľsku v dňoch 9.-12.4.1990 sa vtedajší podpredseda čs. federálnej vlády Ján Čarnogurský stretol v priestoroch čs. veľvyslanectva vo Varšave s predstaviteľmi našej Spoločnosti a navštívil aj redakciu Života.
*

Od 1. apríla 1990 sa vydavateľom Života stal Ústredný výbor našej Spoločnosti.
*

Napriek obmedzeným dotáciám ÚV KSSČaS v r. 1990 uskutočnil všetky plánované krajanské podujatia, najmä prehliadky súborov, divadielok a dychoviek, ako aj recitačnú súťaž školskej mládeže.
*

1. júna 1990 odišiel do dôchodku zakladateľ Života a jeho dlhoročný šéfredaktor Adam Chalupec. Novým šéfredaktorom sa stal Ján Špernoga.
*

Premiér SR Vladimír Mečiar sa 12. októbra 1990, na záver svojej návštavy v Poľsku, stretol v Krakove s 50-člennou skupinou krajanov zo Spiša a Oravy, ÚV, OV, redakcie Života a iných krajanských stredísk.
*

Tesne pred Silvestrom 1990 sa v Nedeci konalo stretnutie predstaviteľov ÚV KSSČaS s krajanskými študentmi študujúcimi na Slovensku. Už vyše dvadsať rokov môže tam získavať vzdelanie naša mládež, ktorej kedy si hradila štipendiá Matica slovenská a dnes Ministerstvo školstva SR.
*

24. januára 1991 získal hodnosť mimoriadneho profesora Slezskej univerzity v Katowiciach prvý Slovák v Poľsku, kr. Jozef Čongva.
*

V dňoch 27.-28. apríla 1991 navštívila miestne skupiny na Orave a Spiši veľvyslankyňa ČSFR Markéta Fialková s konzulom Jánom Jackom a tajomníkom Jurajom Migašom.
*

V júni 1991 ÚV KSSČaS vypracoval a poslal najvyšším orgánom v Poľsku memorandum slovenskej menšiny, v ktorom o. i. žiadal rešpektovanie národnostných práv voči Slovákom v PR, zavedenie slovenských bohoslužieb, zastavenie protislovenských útokov v tlači, vyriešenie problémov slovenského školstva a pod.
*

Minister kultúry SR Ladislav Snopko navštívil v júni 1991 Ústredný výbor našej Spoločnosti v Krakove.

Sprac.: JÁN ŠPERNOGA
POKRAČOVANIE NA STR. 16

Rok 1959 - súbor MS z Kacvína tančuje „Pod Baranami“ v Krakove. Foto: E.W.

POVEDALI NÁM...

Od prvých demokratických volieb uplynulo takmer osem rokov. Budujeme nový spoločenský systém. Každá takáto transformácia prináša zmeny vo všetkých oblastiach života, v tom aj v medziľudských vzťahoch. Preto sme sa opýtali niektorých našich čitateľov, či sa tieto vzťahy podľa nich - menia k lepšiemu, alebo k horšiemu?

**Anna
BENDIKOVÁ
z Novej Belej**

- Vo svojom okolí poznám množstvo dobrých ľudí a som si istá, že je ich väčšina, aj keď v každom človeku drieme akási iskrička zla. Len ju ne treba rozdúchavať, ale skôr tlmit'. Súhlasím s tým, že nová doba a nový spoločenský poriadok sa odtlačil aj na medziľudských vzťahoch a to značne. Mnohí ľudia chcú dobehnuť druhých, ktorým sa napríklad lepšie vedie a majú pestrejší život. Jedno by sme si však mali uvedomiť, že na svete majetková rovnosť nikdy nebola a ani nebude. Vždy boli a budú zámožní a chudobnejší. Osobitným problémom je, akou cestou k tomu spejeme. Bola som niekoľkokrát v Rakúsku, a zdalo sa mi, že tamojší ľudia sa s týmto problémom akosi vrovnali. Sú k sebe úprimnejší, na uliciach sa zdravia a majú k sebe väčšiu dôveru. Som si istá, že u nás je to prechodné obdobie, s ktorým si poradíme aj my.

**Žofia
CHALUPKOVÁ
z Novej Belej**

- O medziľudských vzťahoch by sa určite dalo dlho rozprávať. Zažila som rôzne situácie, z ktorých sa dnes človek smeje, ale občas čosi aj ľutuje. Veľmi výrazné zmeny v medziľudských

vzťahov však nevidím, aj keď nová doba priniesla určité zásahy, napríklad v službách. Dnes, len čo zákazník príde do predajne, predavačky sa ho okamžite pýtajú, čo si praje a veľmi milo a zdvorilo ho obslúžia. Kedysi takto nebolo. Nové časy sa nepochybne odrazili aj na živote vidieckeho obyvateľstva. Keďže som učiteľkou na základnej škole, vidím ten odraz i na správaní sa súčasnej mládeže, ktorá chápe svet ináč, ako ich starší kolegovia alebo dokonca rodičia. Samozrejme škola sa snaží vychovať mladého človeka v duchu etických hodnôt, avšak základ tejto výchovy spočíva na rodičoch. S dobrou výchovou sa spája tiež inteligencia. Myslím, že väčšina ľudí chce pokojne žiť, mať svojich priateľov a známych, stýkať sa s nimi aj napriek tomu, že každý má svoje väčšie či menšie problémy. Treba sa však do budúcnosti pozerať optimisticky.

**Jozef
KUCHTA
z Kacvín**

- Mnohí dosiaľ spomínajú predošlý komunistický režim. Ani nečudo, ved' sme vyše 40 rokov žili v tomto systéme, ktorý - ako vieme - obmedzoval napr. súkromne podnikanie. Podľa vtedajšej ideológie sme všetci boli rovní. Kto mal viac a nemohol dokázať, odkiaľ to, alebo ono má, mohol skončiť zle. Dnes je tomu práve naopak. Zelené svetlo má podnikavosť, ktorá sa nezriedka, povedzme si to úprimne, spája s ľudskou závisťou, a tým vlastne priamo ovplyvňuje medziľudské vzťahy. Myslím si, že vzdialenosť medzi bohatými a chudobnými bude v budúcnosti len rást'.

Osobne si však myslím, že veľký vplyv na medziľudské vzťahy majú masmédiá, najmä televízia, žiaľ, v negatívnom slova zmysle. Nezriedka sledujem televízne filmy a seriály. Niektoré sú úplne postavené na hlave. Je v nich príliš veľa krutostí, krvi a zloby, čo má iste negatívny vplyv na formovanie osobnosti mladého človeka. Som si však istý, že jeden na druhého predsa len nezanevrieme a budeme si pomáhať, keďže sme si navzájom potrební.

**Michal
KAČMARČÍK
z Tribša**

- Ja nenariekom, svet je taký, aký je. Vždy hľadáme niečo nové. Ved' napokon žijeme na sklonku 20. storočia. Nové obdobie samozrejme prinieslo niečo dobré, ale aj zlé. Domnievam sa, že medziľudské vzťahy transformačný proces predsa len trocha narušil. My, staršie pokolenie, sme boli iní, ako je dnešné pokolenie. Vedeli sme sa zmieriť s tým, čo máme, kym súčasníci, aspoň ja mám taký pocit - sú akýsi nedočkaví a egoisticí. Starajú sa o vlastné otázky, čo nezriedka odporejú záujmom verejným. Ešte pred niekoľkými rokmi to bolo trocha ináč. Susedi susedovi veľmi rád pomohol napríklad pri vykopávaní zemiakov a pod. Dokonca sám ponúkal svoju pomoc. Dnes kdežel! Každý sa snaží čo najskôr ukončiť zber plodín a potom hybaj do sveta za zárobkom. Takto sa kruh uzatvára.

**Ján
PETRÁŠEK
z Krempáč**

- Z bežného sledovania televíznych správ a novinových informácií vyplýva, že toľko zla, ako je dnes, ešte medzi ľudmi asi nebolo. Svedčí to o zlom stave súčasnej morálky. Domnievam sa, že hlavnou príčinou zhoršenia sa medziľudských vzťahov sú peniaze. Chceme ich mať stále viac a viac. Mnohí ľudia si chamevým a bezohľadným spôsobom chcú zlepšiť svoju existenciu. V každom prípade nie je to dobrý výhľad do budúcnosti. Sú predsa oveľa cennejšie hodnoty ako sú peniaze. Spomeniem trebárs združenie, priateľstvo, dôveru, statočnosť a pod. Kto si takéto hodnoty vyniesol z rodičovskeho domu, pridržiava sa ich. Kiežby takýchto ľudí bolo čo najviac.

Zaznamenal: JOZEF PIVOVARČÍK

NAŠI ZLATÍ JUBILANTI

50 rokov manželského spolužitia je dlhým obdobím, ktorého sa nedožíva každý manželský pár. Preto aj oslava zlatej svadby je pre oslavencov a celú rodinu významným sviatkrom. V tomto roku sa takéhoto jubilea dožili tri manželské páry z Kremáčov: Žofia a Silvester Mošovi, Helena a Ján Petráškovci a Anna a Jakub Kačmarčíkovci, ktorí si nedávno v miestnom kostole povedali opäťovne áno. Využili sme príležitosť a poprosili sme ich o niekoľko spomienok.

Žofia a Silvester MOŠOVCI

- Pamätam sa, že to bol utorok 5. augusta 1947 - začína spomínať pani Žofia - keď sa v našich svadobných domoch ešte za tmy začali schádzat prví svadobníci. Aj keď to bol všedný deň, navyše slnečný, a v poli sa už začali žatevné práce,

prišli skoro všetci pozvaní hostia. Svadba bola pekná, my a ostatní svadobníci sme šli do kostola v krojoch, aké sa vtedy u nás nosili...

Svadba sa však skončila a ich čakala tvrdá realita. Začínali veľmi ľahko, chceli sa totiž osamostatniť. Osud im však prial, a tak po niekoľkoročnom úsilí a za pomoci rodiny a známych si postavili domček. Ostali na svojom. Postupne na svet prišli deti - Jozef, Irena, Ján, Mária Bernadeta a František, no a starostlivosť o ich výchovu. Dnes sú už všetci samostatní a pozakladali si vlastné rodiny. Nikdy však nezabúdajú na rodičov a často ich navštievujú.

Naša fotohádanka

Naša snímka predstavuje známeho polského pästiara, držiteľa bronzovej medaily z OH v Soule. Nikomu nebude ľahko uhádnuť o koho ide, keď povieme, že sa prednedávnom uchádzal o titul majstra sveta. Žiaľ, jeho súboj s černošským majstrom pästi Lennoxom Lewisom sa skončil po 95 sekundách knokautom. Napíšte nám jeho meno a pošlite do redakcie. Čakajú knižné odmeny.

V Živote č. 9/97 sme uviedli fotografii Rogeria Moorea. Knihy vyžrebovali: Tomáš Radecký z Kacvín, Jozef Klukošovský a Jana Švecová z Kremáčov, Adam Brija z Podvlna a Marek Gogola z Vyšných Láp.

Päťdesiat rokov spoločného života nebolo ustlané na ružiach. Museli tvrdo pracovať a zveľaďovať nevelké gazdovstvo, ktoré poskytovalo obživu celej rodine. Popri tom Silvester Moš vyvíjal širokú spoločenskú činnosť. Takmer 14 rokov bol tajomníkom Obecného národného výboru v Novej Belej. Okrem toho zastával rôzne funkcie v miestnom urbárskom spolku, družstve Roľnícka svojpomoc a samozrejme vo výbere MS SSP v Krempachoch, v ktorom bol členom revíznej komisie. V roku 1972 odišiel z verejného diania na zaslúžený dôchodok. Za svoju aktívnu spoločenskú činnosť bol Silvester Moš ocenený viacerými vyznamenaniami. Je medziiným nositeľom Veľkého kríža Polonia Restituta, zlatej medaily Za zásluhy pre krakovské a novosáčské vojvodstvo, medailou Za zásluhy pre KSSČaS, ako aj poctou zaslúžilý pracovník poľnohospodárstva, vzorný hasič a pod.

Manželia Žofia a Silvester Mošovi sú spokojní so svojím životom a s tým, čo dosiahli. Dočkali sa už 16 vnukov, ktorí ich budúť sami alebo spolu s rodičmi navštievujú, aby im rozjasnili pokojnú jeseň ich života.

Helena a Ján PETRÁŠKOVCI

- Nedel'a 7. júla 1947 bola v Krempachoch azda najveselším dňom - spomínajú manželia Petráškovci. - V tento deň sa totiž konali až štyri svadby, medzi nimi aj naša. Dnes už nedávno, kto sa sobášil prvý, aj keď sme sa o tom predtým

dohadovali. Vtedy sa totiž verilo, že tí, čo sa zosobášia prvý, budú najšťastnejší...

Aj ich začiatky manželského života boli ľahké. Strávili ich na prípravách k samostatnému životu, výstavbe vlastného rodinného domu a hospodárskych budov. Zvládli to, vedľa boli mladí,

plní elánu a optimizmu. Ostatne, ako nám povedala Helena Petrášková, rod. Bizubová, vtedy sa sice žilo ľahko, avšak dnes - podľa nej - väčšina mladých to má ešte ľahšie. Všetky tie roky im uplyvali na práci a výchove detí - Anny, Márie, Vladislava a Terézie, ktorí sa, podobne ako oni pred polstoročím už osamostatnili a založili vlastné rodiny.

Helena a Ján Petráškovci sa dočkali 12 vnukov a dvoch pravnukov. Keď sa všetci zídu, nevelký, ale útulný domček je plný radosti a smiechu. Vedľa detí sú najväčšou oporou rodičov na ich sklonku života.

Jubilujúcim manželským párom prajeme do ďalších rokov veľa zdravia a pokojných, slnečných chvíľ.

Text a foto: JOZEF PIVOVARČÍK

OPÄŤ SA VYUČUJE

Dobrá vec sa teda nakoniec predsa len podarila! Po rokoch určitého prešlapovania na jednom mieste, keď sa už mnohým zdalo, že krajania v tejto oravskej obci už zaspali tuhým spánkom medveďa spod Babej Hory, sa od 1. septembra rozbehlo v základnej škole č. 2 v Podvlku vyučovanie slovenského jazyka.

Sedem detí

zo 4. a 5. triedy sa teraz „borí“ so základmi rodného jazyka svojich otcov a dedov. Najskôr, ako začiatočníci, museli spoznávať slovenské písmená, ktoré ich učí písat' učiteľka Gražyna Kozáková (rod. Sončeková), ktorá vyštudovala na Pedagogickej fakulte UPJŠ v Prešove a od roku 1994 pôsobí v miestnej ZŠ. Tri roky túžobne čakala na to, aby mohla svoje vedomosti odovzdávať tej najmladšej generácii, deťom našich krajanov. Kým sa však pred nich postavila, muselo, ktorie prečo, uplynúť toľko času. Skúsme sa nad tým trochu zamyslieť. Prestávka nastala po odchode do dôchodku slovenčinárky Márie Niedzielakovej (v roku 1993). Muselo k tomu dôjsť? Povedzme si to otvorene: v značnej miere sa pod tým podpísal o.i. nepružný výbor MS v obci, nezáujem mnohých krajanových rodičov, ktorí zrejme svoj vzťah k slovenčine deklarujú len naoko, a keď treba niečo konkrétné urobiť, stiahnu sa do svojej ulity. Záujmu detí iste neprospešli ani vysvetľovania typu (sám som bol ich svedkom): - *načo sa budeš učiť slovenčinu, keď aj tak nepôjdeš ďalej študovať na Slovensko, alebo: - polšina a slovenčina sú predsa natoľko príbuzné jazyky, že sa aj tak ľahko dohovoríme* a pod. Navyše deti sa od slovenčiny odťahovali snáď aj preto, že je obvykle v rozvrhu postavená na konci. Často museli kvôli nej v škole zostávať po svojej poslednej hodine. Ľady sa však konečne podarilo prelomiť pred koncom minulého školského roka. Stalo sa tak najmä zásluhou Márie Gribáčovej i predsedníčky MS SSP v Malej Lipnici Viktória Smrečákovej, ktoré viackrát navštívili niektorých rodičov, zúčastnili sa tiež stretnutia v škole a tak sa nakoniec podarilo vec dotiahnuť do konca. Je však trochu škoda, že z asi 15 detí, ktoré nakoniec prejavili záujem o slovenčinu, ich zostało len sedem: jeden piatak Adam Chovanec a štvrtáci Tadek Gribáč, Judita, Justina a Katarína Prilinské, Magda Grobarčíková a Darek Kwiatkowski. Ako som sa dozvedel, ostatní bud' neskoro (zámerne?) priniesli prihlášku alebo si to v poslednej chvíli, ktorie prečo, rozmysleli. Je tiež na zamyslenie, čo v tejto veci urobil výbor MS v obci. Zrejme až neskôr pochopia, že neurobili dobre, že zaváhali.

Chýbajú nám slabikáre

- hovorí p. učiteľka Kozáková. - *Deti, ktoré sa začali učiť slovenčinu, sú napriek tomu, že čosi po slovensky hovoria aj doma, vlastne začiatočníci.*

Môžeme ich do určitej miery porovnať k prvákom na základnej škole kdesi na Slovensku. Aj oni musia začínať od spoznávania niektorých odlišných písmen a tvorenia slov, aby mohli postupne vnikať do tajov ďalších slovenských textov, učiť sa o našich významných

Kto sa hlási?

národnovcoch, o hradoch a zámkoch, musia tiež zvládnuť zásady slovenskej gramatiky, boríť sa s písaním tvrdého či mäkkého -y, -i, a podobne. Zatiaľ sú však len na začiatku.

- *Najskôr som pri vyučovaní - hovorí G. Kozáková - používala učebnicu pre začiatočníkov pre 5. ročník ZŠ, ktorá sa volá Aká si mi krásna ... od M. Glodasikovej. Máme už aj cvičné písanky, aj keď ich je zatiaľ málo. Tajomník ÚV SSP L. Molitoris nám však prisľúbil pomôcť a tuto medzera zaplniť. Využívam tiež svoje knihy a zošity, ktoré mám ešte zo štúdiu na Slovensku, takže si myslím, že postupne všetko zvládneme. Dúfam, že mi pomôžu iní učitelia, ako napr. Katarína Reisová a požičajú potrebné knihy.*

Túto prosbu som ešte v ten istý deň tlmočil p. Reisovej, ktorá prisľúbila podvylčianskym slovenčinárom všeestranne pomôcť. Pretože má možnosti častejšie sa dostať na Slovensko, chýbajúce pomôcky či knihy im zabezpečí aj odtiaľ.

V Podvlku sa učí, bude sa aj inde?

Slovenčina sa teda v Podvlku konečne vyučuje. Na hodinách sa stretávajú dvakrát týždenne (po 1 hodine), a z rozšírených očí detí vidieť, že ich tento predmet veľmi zaujíma, a čo je hlavné - chcú. Dúfajme len, že im ich elán a nadšenie vydrží aj do budúcnosti a že ich o rok bude viacej, ved' na hodinách prežijú mnoho pekného. Budú sa predsa učiť o krajinе, v ktorej sú korene ich rodičov a starých rodičov, o krajinе, ktorá je od ich obce vzdialená len niekoľko kilometrov. Na Slovensko sa neraz dostanú a mnohí z nich, ako mi povedali, už tam aj boli. Budú môcť obdivovať prírodné a historické krásy a pamäti hodnosti, a čo je hlavné, budú sa vedieť bez problémov dohovoriť, a cítiť sa ozajstnými Slovákm. Je tiež dobré, že majú výbornú, mladú učiteľku, ktorá im bude odovzdávať svoje vedomosti, a iste v nich vystupuje dobrý vzťah k vlasti svojich predkov. V Podvlku sa slovenčina teda začala vyučovať. Myslím si, že o podobný krok by sa teraz mohli pokúsiť krajania napríklad v Podsrni, Harkabuze či Pekelníku, no a v škole č. 1 v Podvlku. Bol by to dobrý vklad k 50. výročiu Spolku Slovákov v Poľsku. Držíme im v tom palce.

Text a foto: PETER KOLLÁRIK

OSUDY ABSOLVENTOV

Ťažko by bolo spočítať všetkých žiakov, ktorí sa učili slovenský jazyk na oravských základných školách. Priblížme si osudy aspoň niektorých z absolventov, ktorých počas svojho pôsobenia na Orave, t.j. za posledných päť rokov, učila Katarína Reisová zo Slovenska. Pri pomeňme, že táto skúsená učiteľka začala po absolvovaní Pedagogickej fakulty v Banskej Bystrici vyučovať v roku 1963, a po skoro 30-rokoch pôsobenia na Slovensku, sa rozhodla prísť učiť na Oravu, do Poľska.

- *1. september 1992 bol mojím prvým dňom pôsobenia na Orave - hovorí K. Reisová - a musím dodat', že veľmi príjemným. Aj keď som sa ocitla v novom, neznámom prostredí, bola som milo prijatá tak riaditeľmi škôl a učiteľmi, ako aj našimi krajanmi, ktorí mi všade*

vychádzali v ústrety a oboznámili ma s činnosťou Spolku Slovákov v Poľsku. Poskytli mi tiež mnoho dobrých rád, o ktoré som sa mohla v budúcnosti neraz oprieť.

Jej pôsobiskom boli základné školy č. 1 v Malej Lipnici, č. 1 a 2 v Hornej Zubrici a od 1. septembra t.r. aj ZŠ č. 2 v Jablonke. Za tých päť rokov prešlo „rukami“ učiteľky asi 400 žiakov, ktorých učila slovenský jazyk. Veľmi rada a často si na nich spomína, hoci viacerí základnú školu už dávno opustili a v súčasnosti buďto študujú na stredných, či dokonca vysokých školách, alebo pracujú. Väčšina však zostala doma a hospodári na rodičovských gazdovstvach.

- *Aké to boli deti? - zamýšľa sa K. Reisová. - Ako všade inde, sú v podstate rovnaké. Jeden je trošku zbojník, ďalší tichý a úctivý, jednému sa učiť chce, a iný sa niekedy snaží aj vyšmyknúť zo svojich*

povinností. No tak je to asi všade. Väčšina žiakov, ktorých som za tú dobu učila, to boli veľmi dobré a usilovné deti.

Treba tiež dodat', že si so žiakmi hned' od začiatku, ako sa to hovorí, padli do oka. A keď je dobrý vzťah učiteľ-žiak, dostavia sa aj výsledky. Žiaci hned' zbadali, že im nová učiteľka chce dávať nielen svoje vedomosti, ale že v nej našli aj dobrého a chápavého človeka. Preto neprekupuje, keď sa mnohí z bývalých absolventov s p. učiteľkou radi stretávajú a porozprávajú o tom kde sú, čo robia, a zaspomínajú si na chvíle strávené na jej hodinách slovenčiny.

- Len nedávno - hovorí p. Reisová - som sa náhodne stretla v Jablonke s Katarinou Knapčíkovou z Hornej Zubrince, ktorá medzičasom zmaturovala na jablonskom lýceu a už má za sebou aj rok tzv. prípravky v Košiciach. Pretože chce v ďalšom štúdiu pokračovať práve na Slovensku, na Univerzite M. Bela v Banskej Bystrici, prisľúbila som jej moju pomoc. Bola jednou z prvých žiačok, ktoré som tu učila a som veľmi rada, že semienko slovenčiny, ktoré som zasiala aj v nej, padlo na úrodnú pôdu.

K jej absolventom patrí aj Janko Boháčik, Krištof Karkoška a Peter Bartoš z Malej Lipnice, ktorí študujú v Nižnej na Orave v SOU elektrotechnickom. Janko je tretiakom, Krištof druhák a Peter chodí do prvého ročníka. Im, ako aj mnohým ďalším, pomáhal p. učiteľka nielen v získavaní základov jazyka a vzťahu ku Slovensku, ale po ukončení ZŠ vybavovala rôzne dokumenty a radila, ako postupovať a za kým ísť, aby sa dostali na štúdiá práve na Slovensko. Vedľa práca učiteľa nekončí, ako si to snáď mnohí myslia, po 45 minútach, keď zazvoní školský zvonček. Mnoho je, hlavne na dedine, ale nielen tam, mimoškolskej činnosti, krúžkov, nehovoriač o každodennej príprave na ďalšie vyučovanie. V prípade p. Reisovej pribudli aj pravidelné stretnutia s krajanmi v jablonskej klubovni MS SSP, príprava programov, a iné podujatia.

- Na prijímacie skúšky - hovorí p. učiteľka - na FF UK v Bratislavе som o.i. pripravovala Danku Zonzelovú z Jablonky a musím ju pochváliť. Dnes úspešne študuje už v druhom ročníku.

Z ďalších absolventov spomeňme trebárs Małgorzatu Bartkoviakovú (viačásobnú víťazku recitačnej súťaže Života a účastníčku Di-longovej Trstenej), či Silviu Kovalčíkovú, ktoré dnes študujú na lýceu v Jablonke, ako aj Jolu Knapčíkovú (všetky z Hornej Zubrince), ktorá v tomto roku zmaturovala na lýceu v Jablonke a teraz je v USA. Nie všetci absolventi niektoré zo základných škôl, ktorých p. Reisová učila, samozrejme študujú v Jablonke či na stredných alebo vysokoškolách niekde na Slovensku. Niektorí z nich sa vyučili remeslu, a v súčasnosti pracujú v Novom Targu alebo v Novom Sáčci, ďalší začínajú so svojimi rodičmi podnikat' a podobne.

Katarína Reisová počas vyučovania v škole č. 1 v H. Zubrici

kých školách niekde na Slovensku. Niektorí z nich sa vyučili remeslu, a v súčasnosti pracujú v Novom Targu alebo v Novom Sáčci, ďalší začínajú so svojimi rodičmi podnikat' a podobne.

Ťažko zistit' a popísat' osudy všetkých žiakov, ktorých učila Katarína Reisová. Prví z jej absolventov, či už študujú alebo nie, sú v súčasnosti dospelými ľuďmi so svojimi vlastnými osudmi a životom. Jedno je však isté. Mnohí z nich sa k svojej učiteľke hlásia aj dnes, píšu jej zďaleka i zblizka, a pri stretnutiach sa radi porozprávajú. Mnohí už viackrát boli na Slovensku, a nevedia si vynachváliť, že sa kedy súčasne učili slovenčinu. Vedľa okrem toho, že spoznali jazyk svojich otcov a dedov, Slovensko je, ako hovoria, veľmi príťažlivá krajina pre každého návštěvníka. Udivuje nielen svojou prírodou, historickými stavebnými pamiatkami, ale hlavne srdečnosťou mnohých ľudí. Udržiavanie slovenského národného povedomia krajanov, v čom im pomáhajú o.i. učitelia slovenčiny v oravských a spišských obciach, je dobrým predpokladom aj pre ďalšie šírenie dobrého mena Slovenska všade vo svete. Preto sme sa snažili priblížiť osudy aspoň niektorých, čo sa slovenčinu učili a šíria ju vo svojom okolí. Mnohí z nich sa jej venujú naďalej, viacerí študujú a žijú v slovenskom prostredí, aby aj po svojom návrate udržovali krajanské tradície a zvyky, poprípade sa zapojili do činnosti nášho Spolku. Želáme im, ako aj ich učiteľke veľa úspechov a vytrvalosti do budúcnosti.

PETER KOLLÁRIK

KRÁTKO Z ORAVY

Od nového školského roka 1997/98 začali na Orave pôsobiť niekoľkí noví riaditelia základných škôl. V Hornej Zubrici v ZŠ č. 2 Mgr. Danuta Fitaková, v ZŠ č. 3 Agnieszka Kiersztynová, a v Dolnej Zubrici Mgr. Andrej Ostrowski.

Jesennú orbu zakončili roľníci vo všetkých oravských obciach načas. Prácam na poli

(na snímke) prialo aj slnečné počasie, takže oziminy sú v zemi a čakajú na teplú snehovú perinu.

V posledných mesiacoch našli vo viacerých oravských obciach niekoľko nevybuchnutých nábojov z obdobia 2. sv. vojny. Naposledy ohlásil takýto nález občan z Jablonky, ktorý pri naberaňí štrku z riečky Čierna Orava našiel delostrelecký granát. Nebezpečný náboj zneškodnili míneri z Děbice.

Cestári opravili úsek cesty vedúcej z Veľkej Lipnice k hraničnému priechodu Winiarczykóvka-Bobrov. Ide o jeden z priechodov so Slovenskom, na ktorom bol od 20. septembra t.r. obnovený malý pohraničný styk. Hranicu je možno prekračovať na základe občianskeho preukazu, a na Slovensku či v Poľsku sa možno zdržovať v pásme do 15 km v čase do 7 dní.

Text a foto: PETER KOLLÁRIK

Slávnosť otvára richtár J. Kalata

Zabráni gólem svätenie bránok?

SVIATOK ŠPORTU V KREMPACHOCH

Po niekoľkoročnej prestávke opäť ožívajú dávne ľudové športové zväzy, ktoré majú veľký vplyv na športovú aktivitu mládeže na vidieku. Združujú všetkých záujemcov o šport, najmä priaznivcov futbalu, volejbalu a basketbalu. Napriek tažkej ekonomickej situácii pretrvali a v súčasnosti pôsobia skoro v každej spišskej či oravskej obci. Už viackrát sme písali o športových aktivitách vo Fridmane, Kacvíne, Novej Belej, Nedeci a Tribši. Teraz, po niekoľkoročnej prestávke, pribudli k nim aj Krempachy.

Návrat k športu

Športové tradície v Krempachoch siahajú dosť daleko do minulosti. Pôsobil tu kedysi veľmi aktívny športový zväz - LZS Spiš. Avšak výnimočný stav v Poľsku v 80. rokoch a neskôr aj ekonomickej tažkosti obmedzili jeho činnosť. Krempašania boli v okolí známi najmä ako vynikajúci volejbalisti. Hrávali tiež futbal, a to nielen v domácom prostredí, ale aj v Novom Targu, Czarnom Dunajci, Fridmane, Jurgove, ba nadviazali aj veľmi dobrú spoluprácu (vo volejbale) so Spišskou Belou na Slo-

vensku. Dodnes si ju krempašskí športovci vychvalujú a veľmi radi by sa k nej chceli vrátiť. Nový výbor zväzu pod vedením Františka Horníka má veľké plány. Začiat sa však tešia, že sa im za pol roka podarilo obnoviť činnosť zväzu. Koncom septembra krempašská jedenástka prešla svoj prvý futbalový krst v Kacvíne, kde vyhrala 3:2.

Na novom ihrisku

Najviac starostí mali krempašskí futbalisti so zriadením športového ihriska. Skúšali to tu, i tam, a istý čas využívali ihrisko v susednej Novej Belej, kde trénovali a pripravovali sa na stretnutia. Tákto situácia sa im neveľmi pozdávala, a tak začali hľadať vhodný pozemok vo svojej obci. Vedenie zväzu sa obrátilo o pomoc aj na miestneho kňaza Jaceka Wieczorka, ktorý dočasne prenajal farský pozemok pre potreby tamojších športovcov. Mladí futbalisti a ich fanúšikovia ho čoskoro pekne upravili a na jeho otvorenie pripravili aj obecnú slávnosť.

Podujatie sa konalo v slnečnú nedeľu 28. septembra na polianke Lengi a priláka-

lo nielen mnoho fanúšikov športu, ale aj dalších obyvateľov a hostí. Otvoril ho príhovor richtára obce J. Kalatu. Potom kňaz J. Wieczorek posvätil nové ihrisko, v tom futbalové brány, aby ich, ako ktorí žartovne utrúsil, lopat obchádzala. S krátkou ukázkou spišského a slovenského folklóru sa prítomným predstavil súbor Zelený javor. Známe evergríny zahrála jubilujúca krempašská dychovka.

V dobrej nálade sa všetci tešili na prvé futbalové stretnutie na novom ihrisku, ktoré Krempašania mali zohrať s Novou Belou. Zápas viedli rozhodcovia A. Dudek a M. Kaczmarczyk. Hned po prvom výkope začali fanúšikovia oboch mužstiev vrele povzbudzovať svojich hráčov. Krempašania si spočiatku počínali celkom dobre, ale už po štvrtodinke technicky vyspelejší Belania získali prevahu, ktorú asi v pätnástej minúte dokumentovali pekným gólem, ktorý vstiel R. Bednarčík. V druhej polovici stretnutia hra bola viac menej vyrovnaná. Krempašania sa sice snažili silou-mocou vyrovnat a viackrát nebezpečne zaútočili, ale už do konca zápasu sa im výsledok nepodarilo zmeniť. Prehrali, ale zároveň dokázali, že ked trochu potrenujú a zlepšia si techniku, môžu úspešne súperiť aj so silnejšími tímmi.

Tancuje Zelený javor

Krempašania a Belania - spoločný záber na pamiatku

Malolipnickí žiaci pred štartom k upratovaniu...

... a malí Podvlčania to už majú za sebou

UPRATOVANIE SVETA

je názov celopolskej akcie, ktorá už niekoľko rokov každú jeseň mobilizuje množstvo malých aj tých starších do veľkého jesenného upratovania. Tak bolo aj v tomto roku, keď sa v dňoch 19.-21. septembra ulice miest a dedín doslova zarojili množstvom žiakov, ktorí s igelitovými vrecami v rukách obľahli okolia autobusových zastávok, škôl, kostolov, cintorínov, jarky povedľa ciest a ďalšie miesta, aby vyzbierali všetky odpadky a nečistoty. Toto jesenné upratovanie má za cieľ nielen skrášliť naše životné prostredie, ale hlavne pomôcť prírode v očistení od rôznych odpadov, ktoré my, ľudia, tak radi hocikde ponechávame.

Velké plány

Ako nám povedal predseda krempaškého športového zväzu F. Horník, vo svojej činnosti chcú nadviazať na miestne športové tradície. V súčasnosti sa na urbánskom pozemku už pripravuje trvalé športové ihrisko. Veľké plány si tamojsí športovci kladú v súvislosti s výstavbou novej školy a pochopiteľne aj telocvične, kde by mohli trénovať aj počas nepriaznivých podmienok. Snívajú o vytvorení silných športových tímov - volejbalovom, futbalovom a basketbalovom. Záujem a elán je veľký, len ho treba dobre využiť.

Za to, že sa im podarilo tak pekne vystartovať, vďaka tiež štedrým sponzorom - Gminnému úradu v Novom Targu, podnikateli Františkovi Tomáškovičovi z Krempách a súkromnej firme Kwadrat z Nového Targu. Práve vďaka ich finančnej podpore môžu rozvíjať obecné športové iniciatívy. Kiežby ich bolo čo najviac.

Text a foto: JOZEF PIVOVARČÍK

Recyklácia

znamená opäťovné využitie odpadu. Hoci sa na obaloch mnohých kupovaných výrobkov nachádza znak, ktorý nám hovorí o tom, či je obal vhodný na ďalšie spracovanie alebo nie, častokrát si to nevšimame. Preto sa stáva, že v jednom kontejnery končí papier spolu so sklenými flášami, prázdnymi krabicami od piva či limonád a podobne. A to je veľká chyba. V mnohých mestách sa predsa už dávnejšie nachádzajú odpadové nádoby, ktoré sú určené zvlášť na sklo, papier, plastické odpady a podobne. Zriedka si tiež uvedomujeme, že príroda si so všetkými druhami odpadov sama neporadí. A mnohí z nás asi nad tým ani nerozmýšľajú, keď rôzne odpady odhadzujú tam, kde sa práve nachádzajú. Za mestami a dedinami takto často vznikajú tzv. divé smetišká, kde sme sa, ktové prečo, naučili vyhadzovať všetko, doslova bez ladu a skladu. Často sypeme smeti dokonca do potokov či riek. Pričin takého chovania je zrejme niekoľko. Je málo košov, či kontejnerov na odpadky, niekedy sa nám snáď nechce papierik či ohorok cigarety vložiť do nejakého sáčika a odhodiť potom do najbližšieho koša, takže nečistôt sa zbavujeme akosi automaticky na náhodných miestach. Preto tak vyzerajú naše ulice, autobusové zastávky, jarky pozdĺž cest, okolie parkovísk a podobne.

Treba si tiež uvedomiť, že priemerný Poliak ročne „vyprodukuje“ 250 kg odpadov, vtom 35 kg papiera, 5 kg železa, 18 kg skla, 87 kg popola a smetí, 95 kg odpadov z kuchyne a 5 kg umelých hmôt.

Upratovanie sveta

sa prvýkrát konalo v roku 1989 v Sydney v Austrálii. Akciu „Clean up the World“ organizoval Ian Kiernan, konzervátor a jach-

tár. V Poľsku sa prvýkrát akcia konala v roku 1994 a jej iniciátorkou je Mira Stanisławska-Meysztowicz a nadácia „Naša zem“. Doteraz sa upratovania zúčastnilo už vyše 5 miliónov Poliakov a tento počet z roka na rok rastie. Do tohtoročného upratovania sa na Orave zapojili žiaci so svojimi učiteľmi prakticky zo všetkých základných a stredných škôl. Zbierali Podvlčania, Zubričania, Lipničania, Jablončania a ďalší, ktorí svojím pracovným zápalom nechali nikoho na pochybách, že im záleží na čistote svojho okolia a vôbec životného prostredia. Výsledky ich práce boli očividné. Mnohé miesta, kadiaľ prešli, sa len tak leskli čistotou. Pre deti bolo zbieranie nečistôt aj dobrou príležitosťou prejsť sa po svojom okolí a spoznať niektoré miesta, kde ešte snáď ani neboli. A hoci niektorí trochu aj protestovali (že prečo majú upratovať po iných), videli, že ich práca je potrebná a veľmi osožná. Veď koniec-koncov cistili tiež svoje okolie.

Mnohí pedagógovia akciu upratovania využili aj na oboznamovanie žiakov s ekologickými problémami súčasného sveta, na spoznávanie rastlín, živočíchov, významnejších budov či stavieb, takže okrem spoločenskej pomoci sa mnohí priučili aj niečomu novému. Iste si v budúcnosti dvakrát rozmyslia, kým niekde odhodia papierik z cukríka či z desiatej, alebo šupku z banána buď pomaranča. Snáď budú k väčšej čistote a jej udržovaniu nabádať aj svojich kamarátov a možno aj rodičov. Veď ekológia by mala zaujímať nás všetkých. Od nás záleží, aká bude naša planéta o niekoľko rokov či desaťročí, aké budú rieky a potoky či napríklad lesy, ktoré sú dôležitým zdrojom a výrobcom kyslíka pre všetkých. Myslím si, že aj z týchto dôvodov tohtoročná akcia upratovania, do ktorej sa zapojili tišícky žiakov a dospelých splnila svoj hlavný cieľ: chrániť svoje prostredie v ktorom žijeme a pomáhať prírode, ktorá sama všetko nezvládne.

PETER KOLLÁRIK

ZAOSTRENÉ NA SEVEROZÁPADNÝ SPIŠ

POKRAČOVANIE Z Č. 10/97

Pol'ský štát na jemu pririeknutých častiach Spiša a Oravy obyvateľstvo považoval za Poliakov a v medzivojnovom období mu nepriznal nijaké menšinové právo. Pol'ský jazyk sa zaviedol do verejného života, do škôl a kostolov (len tu slovenčina pretrvala ako bohoslužobný spev), slovenské kultúrne a cirkevné spolky boli zakázané (úradné orgány konfiskovali literatúru v slovenskom jazyku), presvedčených Slovákov zasiahla nielen politická a hospodárska nežičlivosť, ale aj prenasledovanie. Ich spišské a oravské farnosti boli v roku 1925 pripojené ku krakovskej metropole.

Profesor Józef Ciagwa v štúdiu *Slovenská národnostná menšina v Poľsku (Dejiny a súčasnosť)*, uverejnenej na stránkach zborníka Slováci v Poľsku, Bratislava - Krakov 1995, o tom píše (s. 14-15): „*Zivot Slovákov v medzivojnovom Poľsku bol pre nich opravdivou skiuškou slovenského národného cítenia. Zbavení najpodstatnejších práv, ktoré patrili všetkým národnostným menšinám, vo viacerých formách manifestovali svoju slovenskosť. Jasne to dosvedčujú početné spisy miestneho obyvateľstva, adresované najvyšším československým úradom, žiadajúce návrat Spiša a Oravy ku Slovensku, vyhlásenia delegátov Spišiakov a Oravcov, že sú ochotní platiť dane nie v Poľsku, ale na Slovensku, manifestovaná neučasť slovenského obyvateľstva na volbách do poľského snemu, na Slovensku predplácanie slovenskej náboženskej literatúry, úsilie udržať slovenčinu ako jazyk kostolných spevov a podobne. Protesty Slovákov so zriaďovaním poľského školstva boli tiež formou boja o slovenské školy na Spiši a Orave. Podobne posielanie detí na stredné a vysoké školy na Slovensko, nie do Poľska. (...) Najobetavejšou formou preukazovania slovenskosti bolo znášanie fyzického násilia, ako to bolo v roku 1922, keď v Jurgove poľskí vojaci zastrelili Jána Pavláká a potom väznili 60 jurgovských chlapov.*“

Podľa toho istého autora z administratívneho hľadiska postavenie Spiša a Oravy bolo zvláštne, keďže tieto dve enklávy oddelené Podhalím tvorili jeden Spišsko-oravský okres, ktorý mal sídlo v Novom Targu, pričom v enklávach existovali jeho dve expozitúry. Tákyto stav trval v rokoch 1920-1926, na území uvedeného okresu sa uplatňovali niektoré normy uhorského práva, ktoré prestali platíť až v roku 1946.

Pol'ské všeobecné sčítania obyvateľstva sa konali v rokoch 1921 a 1930. Pri prvom sčítaní sa komisári Spišiakov a Oravcov nespýtovali, akej sú národnosti, lež automaticky im zapísali poľskú národnosť. V roku 1930 toto obyvateľstvo bolo už ostrážitejšie a priamo sa dožadovalo, aby mu komisári naznačili slovenskú národnosť. Ale údaje o tom sa oficiálne nezverejnili.

Po mnichovskom verdikte o Česko-Slovensku poľská vláda si svojím ultimátom vynutila bezodkladné získanie takmer celého českého Tešínska: aj Slovensko po 1.11.1938 muselo Poľsku odstúpiť ďalšie svoje severné územia: na Spiši obec Lesnicu s katastrálnym územím (čiže aj pravý breh Dunajca v Pieninách, ktorý patril k jadru vtedajšej Pieninskej prírodnej rezervácie) a obec Javorinu vo Vysokých Tatrách (s bývalým rozsiahlym lesným hospodárstvom kniežaťa Hohenloheho, ktoré len nedávno od neho kúpila česko-slovenská vláda); na Orave obec Hladovku a Suchá Hora s príslušným katastrálnym územím; v okrese Čadca časti katastrálnych území obcí Čierne, Skalité a Svrčinovec; ako aj ďalšie menšie územné plochy pozdĺž slovensko-poľskej hranice. Nová strata predstavovala vyše 220 kilometrov štvorcových a 4280 obyvateľov.

Na prepadnutí Poľska hitlerovským Nemeckom sa v septembri 1939 po boku wehrmachtu zúčastnila aj slovenská armáda, ktorá obsadila naše staré územia po hranicu spred roku 1920. Na žiadosť obyvateľstva boli štátoprávne pripojené k Slovensku; z cirkevného hľadiska celý Spiš a Orava sa znova dostali pod jurisdikciu spišského biskupa.

Obyvatelia prinávratených území sa stali plnoprávnymi občanmi Slovenskej republiky. Úroveň ich hospodársko-sociálneho i kulturného života sa zvýšila a bola porovnatelná so stavom v ostatných slovenských krajoch.

V aprili 1945 so súhlasom velenia IV. ukrajinského frontu sa na uvedených územiach konal plebiscit, ktorého výsledky preukázali, že až 98 percent obyvateľov si želá pripojenie k Československej republike.

Ale po podpísaní Pražských protokolov 20.5.1945 hranice medzi Česko-Slovenskom a Poľskom sa znova vrátili k stavu z roku 1920. Potom „*V 27 dedinách Spiša a Oravy vládol teror, ktorý prinútil 6 500 osôb hľadať ochranu na území Slovenska. V ich záujme pracoval Komitét utečencov zo Spiša a Oravy*“, konštatoval (s. 15) Ciagwa v už spomnutej štúdii.

Keď sa spišský biskup Ján Vojtaššák (rodák z oravskej obce Zákmenné, ktorá tiež bola na vyhlásenom plebiscitnom území) dozvedel o opäťovnom začlenení farností severozápadného Spiša a hornej Oravy do krakovskej arcidiecézy, v decembri 1945 napísal poľskému kardinálovi A. Sapiechovi (a v odpise aj kardinálovi A. Hlondovi) po latinsky list, z ktorého hodno odcitovať (podľa prekladu A. Miškoviča Severné hranice Slovenska, Bratislava 1946, s. 142-144) niektoré časti:

„*Ide tu o 9 farností oravského dekanátu asi so 17 000 veriacimi a o 9 farností spišského dekanátu asi s 10 000 veriacimi na území Slovenska, patriacich z 99 percent k slovenskému národu a slovenskú národnosť priznávajúcich. V domácom rozhovore po-*

užívajú spôsobu takzvanej horalskej reči, v rozhovore však mimo domácnosti a v písme vždy a všade používajú čistú slovenčinu. (...)

Takéto absurdum sa začalo šíriť v roku 1900 a nasledujúcich niektorými študentmi a profesormi horalskými na pohraničí Slovenska a Poľska, prostredníctvom novín „Gazeta Podhalańska“ a periodického spisu „*Čo my za jedni*“. Všetci títo kúpeni za peniaze alebo pokazení (skorumpovaní) touto svojou činnosťou slúžili politickej akcii maďarsko-poľskej ku oslabeniu povedomia národnosti a národa slovenského. To je historický fakt, u nás každému Slovákovi dobre známy. To zrodilo smutnú otázkou umele pripravenú, ktorá našla u niektorých málo jednotlivcov, majúcich osobný záujem, ohlas v roku 1919 po prvej svetovej vojne a zrodila povestnú otázkou plebiscitu na hornej Orave a Spiši, ktorý však nikdy nebol uskutočnený, lebo vtedajším politickým a diplomatickým hodnostárom bolo by nepríjemné počuť mienku slovenského obyvateľstva na plebiscitnom území. Preto bolo pohodlniešie, aby toto územie a jeho obyvateľstvo proti svojej vôle len na jednoduché rozhodnutia Veľvyslaneckej konferencie v Paríži 28. júla 1920 bolo pripojené k Poľsku. To však sa stalo na úkor Slovenska, lebo Poliaci boli odškodení za územie na Tešínsku, ktorú ustúpili Čechom. Nie dlho po tom, 10.11.1925, bola spravená slávostná dohoda medzi Svätou stolicou a Poľskom (ktorú dnešná poľská vláda nedávno vypovedala). Pri tejto príležitosti oravský dekanát a spišský dekanát boli právne (de iure) včlenené do krakovskej arcidiecézy. len z toho ohľadu možno dnes hovoriť o «riadnej» iurisdikcii arcibiskupa krakovského nad farnosťami menovaných dekanátov.

Roku 1939 územie hornej Oravy a Spiša sa vrátilo k materinskej slovenskej zemi a bolo jej pričlenené zákonom Slovenskej republiky. (...)

História nevie o tom, že by územie oravského a spišského dekanátu bolo kedykoľvek - výjimka v čase od roku 1920 do 1939 - budť politicky alebo cirkevne patrilo Poľsku. (...)

Roku 1939, keď pre Poľsko a pre našich bratov Poliakov sa začali najsmutnejšie časy, poľskí Horali skrz svojich zástupcov obrátili sa na vládu slovenskú, aby územie poľských Horalov dovolila pripojiť k Slovenskej republike. Slovenská vláda, súč pamätlivá duševných bolestí a krívdu, ktoré zažili Slováci násilným odrhnutím svojich pokravných na hornej Orave a Spiši, zástupcov poľských Horalov bratsky prijala, ale tiež bratsky prepustila s poznámkou: *Čo nechceš, aby ti druhý robil, nerob ani ty druhému. Slovenská vláda, pamätlivá na veľkú duševnú bolest a krivdy, ktoré Slovákom zapríčinila vláda poľská roku 1920, odrežúc z tela brata Slováka územie hornej Oravy a Spiša, nechcela podobnú bolest a krivdu zapríčiniť svojmu bratovi Poliakovi, alebo, ako sa to hovorí: Odplatiť podobné po-*

dobným. Slovenská republika roku 1939 len to si vyžiadala z Poľska, čo vlastníckym právom vždy patrilo Slovensku.

Poľská vláda ani hrôzami najstrašnejšej najnovšej svetovej vojny nie dosť poučená a potrestaná, sotva sa zložili zbrane, upadla do tých istých chýb ako v roku 1919 a 1920, zapričňuje tie krivdy bratovi Slovákov, siaha júc rukou po cudzom, totiž na časť hornej Oravy a Spiša. Keby bratia Poliaci vedeli, ako veľmi rania srdce svojho brata Slováka týmto činom pravdepodobne raz navždy by učinili koniec hnunej propagande agentov, ktorá prekáža dobrým vzťahom medzi najbližšími bratmi Slovanmi.

Sám predmet nedorozumenia, vzhľadom na veľké Poľsko, nemá významu a je ničím. Naproti tomu pre malého a chudobného brata Slováka aj také okýptenie znamená mnogo. Vpäť Poliakov, nanovo obsadzujúc roku 1945 časti hornej Oravy a Spiša, vyženúc slovenským obyvateľom ich vodcov a učiteľov, neľudskej, ba kruto zaobchádzajúc s každým, kto bráni svoje prirodzené národné práva, u tamojšieho ľudu všeobecne spravil takým nezávideným poľským národ, že tisíce týchto obyvateľov radšej opúšťa svoje rodné krby, cez stáročia úzkostlivo chránené a radšej sa vystahujú, ako by - ako sa všeobecne vyslovuje - boli nútene znášať poľské jarmo. Od toho času - pod stálym tlakom poľskej polície - čo aj slovenski dušpastieri museli opustiť svoje farnosti, položenie veriacich je na zaplakanie.

Eminencia, knieža kardinál! Čo som tuná uviedol je písané viac krvou, ako atramentom. Krvou, tečúcou zo srdca obyvateľov a veriacich hornej Oravy a Spiša, ktorí nás stále prosia, aby sme ich, odtrhnutých, nenechali ich osudu. Krvou, tečúcou z môjho vlastného srdca, lebo vo veci odtrhnutých a proti vôli obsadených pokravných Slovákov sa musím zastat.

Eminencia, knieža kardinál! Čo som hore načrtol, má presvedčiť Vašu Eminenciu, že je potrebná nejaká intervencia u poľskej vlády

zo strany Vašej Eminencie, ktorá by bola bezpochyby veľkej váhy, aby nedovolila ďalej sa roztrásť nepriateľským vzťahom medzi Poľskom a Slovenskom - medzi väčším a mocnejším bratom Poliakom a medzi bratom menším, skromným a chudobným Slovákom pre takúto maličkosť, ako je v pomere k veľkému Poľsku kúštek hornej Oravy a Spiša - dvoch dekanátov, spolu len 18 farností, naproti tomu toľke tisíce nešťastných a nespokojných obyvateľov.

Nech vráti Slovensku historické hranice od stáročí rešpektované na hornej Orave a Spiši. Nech vláda poľská je pamäťlivá slov vlády slovenskej, povedaných zástupcom poľských Horalov: Čo nechceš, aby ti druhý robil, ani ty mu nerob. Rozdiel je len v tom, že poľskí Horalci roku 1939 chceli byť pripojení k Slovenskej republike, ale slovenski Horalci hornej Oravy a Spiša, ktorí sú slovenskej národnosti, chcú opäťovne a definitívne ku svojmu materinskému Slovensku. Ich túžba je spravodlivá a obidvom bratom veľmi záleží na tom, aby sa splnila."

Po uzavretí poľsko-česko-slovenskej dohody o priateľstve a vzájomnej pomoci vo Varšave 10.3.1947 nastalo určité zlepšenie postavenia Slovákov v Poľsku, ktoré sa prejavilo v oblasti národnostného, školského a kultúrneho života.

Na Spiši a Orave v roku 1947 a neskôr sa zriadili slovenské základné školy, v Jablonke vzniklo slovenské lýceum. Väčšina z nich však zanikla na konci šesťdesiatých rokov (vrátane lýcea).

Dodnes pretrvali len dve základné školy (Nová Belá, Jablonka) s vyučovacím jazykom slovenským, ale len po štvrtý ročník, v ďalších ročníkoch sa vyučujú po slovensky iba niektoré predmety. V niektorých obciach (21) sa slovenčina vyučuje ako dodatočný predmet. Určitý počet mladých Slovákov z Poľska študuje na stredných a vysokých školách na Slovensku.

Katolícka cirkev na Spiši a na Orave uplatňovala voči Slovákom od roku 1945 polonizačiu náboženského života, ktorá bola najintenzívnejšia v šestdesiatych rokoch. V súčasnosti nastal určitý odmäk. Po dlhom úsilí veriacich v šestich spišských a v jednom oravskom kostole sa slúžia nedelne slovenské omše.

Pretože pri sčítaníach obyvateľstva v Poľsku sa národnosť nezisťuje, možno len odhadom určiť, že v súčasnosti sa tam k slovenskej národnosti hlási 20 000 až 25 000 ľudí. Oficiálnym reprezentantom Slovákov bola od roku 1957 Kultúrna spoločnosť Čechov a Slovákov v Poľsku, v roku 1995 sa vytvoril samostatný Spolok Slovákov v Poľsku so sídlom v Krakove.

Náplň činnosti Spolku závisí nielen od aktivity a obetavosti jeho členov, ale aj od výšky finančných prostriedkov, ktoré mu poskytuje poľské Ministerstvo kultúry a umenia, a tie sú každým rokom čoraz menšie. Vláda T. Mazowieckeho však Slovákom jednorazovo pridelila vysokú dotáciu, z ktorej kúpili dvojposchodový dom v Krakove na ulici sv. Filipa. Tam má sídlo Spolok a redakcia krajského mesačníka Život, vychádzajúceho od roku 1958. Vo dvore domu si Spolok postavil halu, do ktorej sa zakúpili na výrobu knih tlačiarenské a ďalšie stroje z darov slovenskej vlády, kde sa tlačí Život a knihy v slovenčine, no zároveň sa realizujú aj objednávky poľských firiem.

Po zvrhnutí totalitného režimu pribudli na Spiši a na Orave ďalšie dve organizácie združujúce Slovákov: Spolok sv. Vojtecha a miestne odbory Matice slovenskej.

Slováci v Poľsku tvrdia, že napriek sedemdesiatročnej prirodzenej a cielenej assimilácii ako národnosť pretrvali a pretrvájú. Oko slovenskej vlasti by ich malo pozorne sledovať a srdce príčinivo konat' na ich prospch.

VLASTIMIL KOVALČÍK
Literárny týždenník, č. 32/1996

KRÁTKO ZO SPIŠA

Na Spiši pribúda čoraz viac obchodov. V každej obci je ich už niekoľko. Okrem potravín stretávame aj obchody s textilom, pleteninami, chemikáliami, železiarskym a priemyselným tovarom a pod. Objavilo sa tiež niekoľko nových kaviarní, kde si mladí ľudia môžu vo voľnom čase posediť. Mohlo by to znamenať, že vzrástla kúpyschopnosť obyvateľstva a že sa podnikanie tohto typu vypĺaca.

* * *

Septembrové akcie Upratovanie sveta sa zúčastnili viaceré spišské školy. Ako nám povedala riaditeľka ZŠ v Krempachoch B. Paluchová, tamojší školáci upratovali svoju

obec už 19. septembra, zatiaľ čo skupinky žiakov z Kacvína, Tribša (na snímke) a Nižných Láp sa do akcie zapojili 22. septem-

bra. Deti upratovali nielen okolie svojich škôl, ale aj iné verejné miesta. Len škoda, že sa akcie nezúčastnili aj dospelí.(jp)

Oslavy začali slávnostnou sv. omšou

Riaditeľka gymnázia M. Frísová (v strede) počas kultúrneho programu

AKO TEN ČAS BEŽÍ...

26. septembra bolo v priestoroch Gymnázia v Spišskej Starej Vsi veľmi rušno. V slávnostne vyzdobenej škole sa schádzali jej absolventi, ale aj hostia, aby si spoločne priopomenuli 40. výročie pôsobenia tejto jedinej strednej školy v celom Zamagurí.

Zo školskej kroniky

Ako hovorí školská kronika, vystavená v jednej z tried, do prvého ročníka tejto školy, ešte v rámci tzv. jedenásťročnej strednej školy nastúpilo 27 žiakov 1. septembra 1957. Bola pobočkou JSŠ v Starej Ľubovni, kde svoje sídlo malo aj riaditeľstvo školy. V roku 1959 sa prvým riaditeľom stáva František Krišanda a o rok neskôr 22 žiakov úspešne absolvovalo prvú skúšku dospelosti v dejinách školy. V školskom roku 1963/64 boli ročníky JSŠ oddelené od základnej deväťročnej školy a vytvorila sa samostatná všeobecno-vzdelávacia stredná škola. Jej samostatným riaditeľom sa stal Ján Šima. Zároveň sa intenzívne pracovalo na vybavení školy modernými pomôckami. V roku 1970 bola listinou Ministerstva školstva SSR pomenovaná na gymnázium. Okrem denného štúdia si Spišiaci mohli na ňom doplniť vzde-

lanie aj formou štúdia popri zamestnaní.

Slávnosti 40. výročia pôsobenia staroveského gymnázia začali návštěvou školskej budovy. Neskôr, za účasti štyroch kňazov, absolventov školy, sa v miestnom kostole konala slávnostná sv. omša. V príležitostnej kázni dekan Jozef Škantar vysoko vyzdvihol vzdelávacie tradície školy, ktorej úlohou je dobre vychovať a prípraviť mladých ľudí na ďalší život. Práve škola je inštitúciou, ktorá jedinca učí spolužitiu s druhým človekom, učí ho poznávať svet...

Na akadémii v Dome kultúry

Po omši sa všetci hostia a absolventi školy premiestnili do spoločenskej sály staroveského kultúrneho domu. S privítacím príhovorom vystúpila terajšia riaditeľka gymnázia Mgr. Mária Frísová, ktorá zároveň priopomenula stručne dejiny školy. Nasledoval kultúrny program, v ktorom sa predstavili terajší študenti gymnázia. Vari najočakávanejšie bolo vystúpenie miestneho folklórneho súboru Pieniny, ktorý sa predstavil kyticou slovenských, ale aj regionálnych ľudových pesničiek.

Nasledovali zdravice hostí - zástupcu odboru školstva KÚ v Prešove J. Bešenýho,

metodika pre gymnázia A. Vojčíka, primátora mesta Spišská Stará Ves J. Lojeka, ale aj družobných stredných škôl - lycea v Krościenku (PR) a gymnázia v českom Žamberku.

Slávnostná akadémia v staroveskom kultúrnom dome skončila hymnou všetkých študentov - stredovekou piesňou Gaudeteamus igitur. Oslavy pokračovali potom popoludňajším stretnutiami absolventov. Zavŕšil ich veľký ples v miestnom hoteli Cyprián.

Pekné výsledky „štýrdsiatnika“

Stredná škola v Spišskej Starej Vsi si za tých 40 rokov získala veľmi dobrú povest' a vysokú vzdelávaciu úroveň. Svedčí o tom celý rád úspechov, diplomov a rôznych ocenení. Spomeňme napríklad úspešnú účasť študentov na školských olympiádach (biologickej, chemickej, matematickej, francúzskeho i nemeckého jazyka), na miestnych kultúrnych a spoločenských akciách a pod. K nezanedbateľným úspechom patrí aj dobré umiestnenie na rôznych športových súťažach vo volejbale, ľahkej atletike, futbale, a pod. O veľmi dobré meno školy sa pričinili najmä vodáci. Patria k nim súčasní reprezentanti Slovenska D. Galovičová, D. Ovčárik a J. Minčík, ktorí úspešne štartujú doma i v zahraničí. Juraj Minčík je prvým Zamagurčanom, ktorý sa

Trofeje staroveských gymnaziestov

Vystupuje folklórny súbor Pieniny zo Spišskej Starej Vsi

ZRKADLO ČASU

Ludia odpradávna merali čas. Zaujímali sa o to, aby čím presnejšie zachytili jeho neu-stále plynutie. Sledovali pohyby planét, zmeny jednotlivých ročných období, snažili sa zosúladiť mnohé zo svojich činností s dňami a mesiacmi, a preto sa pokúšali čo najpresnejšie zmerať čas, deliť a datovať dni v roku. Tak vznikol kalendár.

Kalendáre

Slovo odvodené z lat. *Calendae* - čo je názov prvého dňa každého mesiaca v starovekom rímskom kalendári. V rôznych obdobiach a oblastiach sveta sa používali rozličné systémy kalendárov. Za najstarší sa považuje egyptský kalendár zo 4 tis.p.n.l., ktorý mal 3 hlavné obdobia (záplava, zima=sejba a žatva) a rok rozdelený na 12 mesiacov. Ďalší, starobabylon-ský, z 3. tis.p.n.l. mal 12-mesačný rok, ktorý sa však každých 8 rokov (resp. 19) dopĺňoval o 1 mesiac. Čínsky kalendár (z 2.tis.p.n.l.) zachytával čas v šesťdesiatročných cykloch. Rok mal v ňom 354-355 dní a plný rok 383-384 dní. Starogrécky kalendár zaznamenával čas v osemročných cykloch a mal 48 prázdných a 51 plných mesiacov. Zaujímavý je aj aztécky kalendár rozdelený na 2 časti: rituálny a slnečný kalendár. Rok mal v ňom 18 dvadsaťdňových mesiacov a 5 dní nešťastných.

Juliánsky kalendár

V Európe a u nás sa rozšíril systém rímskeho kalendára, a to v podobe, ktorú dostal reformou Gaia Julia Caesara, podľa ktorého bol aj pomenovaný. Hoci si Aztékovia, a to veľmi správne, zvolili za symbol času slnko, také rozvinuté kultúry, ako grécka a rímska, pri „meraní času“ vychádzali z mesačných cyklov. Aj juliánsky kalendár vychádzal z lunárneho 12-mesačného cyklu. Cisár G.I.Caesar sa rozhadol dať do súladu kalendár s obehom zeme okolo slnka a povolal astronómov z Egypta. Výsledkom bol spomínany juliánsky kalendár, ktorý mal 365 dní a 6 ho-

dín (každý 4. rok bol priestupný). Spôsobil však obrovské problémy. Totiž juliánsky kalendár sa už na začiatku nášho letopočtu značne oneskoroval, keď rozdiel mesačného a astronomického kalendára tvoril až plné tri mesiace! Nečudo, že napríklad dožinky pripadli na časy, keď na poliach už nebolo ani pamiatky po zrne a vo vinohradoch po hrozne. Navyše rok v juliánskom kalendári bol o 11 min. a 14 sek. dlhší ako skutočný tropický rok, čo napr. za 400 rokov robilo už celé 3 dni. Preto muselo dôjsť k jeho reforme. Vyhlásil ju 24.2.1582 pápež Gregor XIII. bulou *Inter gravissima*.

Gregoriánsky kalendár

Kedže do čias reformy rozdiel medzi juliánskym kalendárom a tropickým rokom narástol do 10 dní, tento rozdiel odstránili tak, že sa v októbri 1582 vynechalo 10 dní (po 4. októbre sa písal 15. október). A tak jarná rovnodennosť už v r.1583 skutočne pripadla na kalendárny deň 21.marcu. Omeškávaniu tohto kalendára, platného dodnes, zabránili tým, že za priestupné určili len storočie deliteľné 400. V nasledujúcim štvorstoročnom období sa museli vypustiť 3 priestupné dni (1700,1800,1900), aby sa vyroval rozdiel 3 dní, ktorý by znova vznikol za dané obdobie medzi užívaným a skutočným rokom. V r.1582 sa gregoriánsky kalendár zaviedol len v Taliansku, v Španielsku, Portugalsku a Poľsku, v Čechách začiatkom r.1584 a v Uhorsku i na Slovensku bol zavedený až v r.1587 bratislavským snemom, ktorý nariadił, aby sa po 21. októbre písal 1. november. Nariadenie však nebolo dôsledne realizované, a tak sa v niektorých slovenských stolicach juliánsky kalendár používal ešte aj na začiatku 17. stor. (najneskôr do r.1625).

Vynájdenie kníhtlače

Johannesom Gutenbergom (1397-1468) spôsobilo prevrat v rozširovaní kníh, kroník, a tiež kalendárov, ktoré sa postupne mohli dostať aj medzi prostý ľud. Najstarší slovenský kalendár je *Nový i Starý Kalendár* z r.1640

od D.Trölicha. Kalendárov postupne pribúdalo. Známymi a oblúbenými sa stali kalendáre, ktoré vydával J.Palkovič. Na ne nadviazal G.Fejérpataky-Belopotocký a D.Lichard, vydávajúci *Domovú pokladnicu* (1847-51,1863-64). Oblúbené boli kalendáre *Pút-nik svätovojtešský*, ktoré od r.1872 vydával Spolok sv. Vojtechu, Tranoscius *Tranovského kalendár* od r.1894, *Černokňažník* (vydával ho V Pauliny-Tóth) a mnohé iné. Veľkú oblúbu si tiež získal *Ludový kalendár*; *Družstevno-roľnícky kalendár*, i kalendáre *Priateľ rodiny*, neskôr vreckové a najmä stolové kalendáre. Šíriteľom kalendárov a kníh medzi chudobným slovenským ľudom najmä na vidieku, vtom na Orave, a známym kolportérom v 19. stor. bol Matej Hrebenda (1796-1880).

Clovek, kalendáre a budúcnosť

Kalendáre boli v minulosti často jedinou literatúrou, plniacou nielen funkciu orientácie v čase, ale aj d'alej, napríklad národnobuditeľskú, vzdelávaciu, výchovnú, zábavnú i poradenskú. Kalendár radil poľnohospodárom, informoval o odpustoch, významných výročiach, či jarmokoch. Bol doslova dokumentom času, života ľudu i obrazom úsilia, či sklamania celých generácií. Do 50. rokov kalendáre obsahovali aj zábavnú a literárnu časť. Každoročne pred Novým rokom sme si tiež zvykli, že nám kalendár prináša kominár. V mnohých obrázkových časopisoch na Slovensku i v Poľsku je kalendár vložený v strede posledného decembrového čísla. Nástenné kalendáre využívajú mnohí ich autori na reklamu atď. V súčasnosti, ako sa zdá, „ovládajú“ trh najmä nástenné, trhacie alebo stolové kalendáre. Kalendáre boli v minulosti veľká jedinou literatúrou, ktorá často putovala aj za oceán vo vystažovaleckých batôžkoch našich dedov a pradedov, ktorí odchádzali za prácou. V súčasnej modernej dobe koncom 20. stor. sa nám zdá, či sa to mnohým páči alebo nie, že kalendár ako literatúra začína odchádzať do nenávratna. Mnohé kalendáre sú totiž v súčasnosti vytláčané napr. elektronickými diármami, rozhlas a televízia nás pravidelne informujú aký je dnes deň, koľko je hodín, prinášajú predpovede počasia a pod., skrátku informujú o mnohých dôležitých faktoch. Kalendáre sa však predsa len zdajú byť nenahraditeľné. Ved' okrem časových údajov nám dávajú aj údaje „citové“, t.j. dni výročí, jubileí svadieb, narodenín, menín a pod. Dodajme tiež, že hoci niektoré dni majú pre nás len informatívny význam, sú veľmi dôležité. Musíme totiž načas platiť rôzne mesačné splátky, ako napr. nájomné, telefón, rôzne pôžičky a podobne, takže pre mnohých ľudí je dôležitejší hlavne „citový“ akcent kalendárov.

Kalendáre napriek všetkým prevratným zmenám nadľaľ odzrkadlujú plynutie času. Sú totiž stále akousi tvárou našich povinností, ako aj životných radostí a strastí.

zúčastnil Letných olympijských hier (1996) v americkom meste Atlanta. Vo svetovom rebríčku vodných slalomárov je v súčasnosti na 7. mieste.

K veľvyslancom školy nepochybne patria jej absolventi. Gymnázium v Spišskej Starej Vsi doteraz ukončilo 1 167 žiakov, ktorí sú roztrúsení po celej republike, ba mnohí pôsobia a žijú aj v zahraničí. V pamätníku Gymnázium Spišská Stará Ves (1957-1997), ktorý zostavili M. Griger, D. Žabková a M. Zelina sú o.i. také osobnosti, ako napríklad terajší dekan Strojnickej fakulty TU v Košiciach Prof. Ing. František Trebuňa, CSc, germanistka a vysokoškolská učiteľka PhDr. Mária Popsoňová CSc, riaditeľ Slovenského inštitútu vo

Varšave Dr. Ján Budziňák, právnik JUDr. Štefan Siškovič, novinár Mgr. Milan Novotný a ďalší.

Päť rokov túto strednú školu v Zamaguri navštievujú aj krajanskí študenti zo severného Spiša - z Falštiny, Jurčova, Nedece a Kacviny. V súčasnosti je ich jedenásť a traja z nich budú v tomto školskom roku maturovať. Pripomeňme, že prvú skúšku dospelosti na tejto škole úspešne zložil pred dvoma rokmi Bohdan Pivočovík z Kacviny.

Jubilujúcej strednej škole prajeme na ďalej ceste veľa úspechov.

Text a foto: JOZEF PIVOVARČÍK

Sprac.: PETER KOLLÁRIK

Biskup F.Tondra na prvej slovenskej omši v Jablonke. Foto: J.P.

Krajania na 10. mimoriadnom zjazde SSP. Foto: J.Š.

Z HISTÓRIE SPOLKU SLOVÁKOV V POŁSKU

POKRAČOVANIE ZO STR. 5

Premiér SR Ján Čarnogurský sa 30. júna 1991 stretol v Čiernej Hore s vyše 200-člennou skupinou krajanov zo Spiša a prisľúbil pomoc v riešení našich problémov. Návšteva vyvolala novú vlnu útokov proti našej menštine.

*

22. júla 1991 na odpuste v Novej Belej sv. omšu celebroval spišský sídelný biskup ThDr. František Tondra, ktorý sa zároveň v klubovni MS stretol s krajanmi.

*

V prvých demokratických parlamentných voľbách (27.10.91) štartovala - aj keď neúspešne - v jednom volebnom bloku s Litovcami a Ukrajincami aj naša Spoločnosť.

*

Po mnohoročnom úsilí spišských a oravských veriacich kardinál Franciszek Macharski povolil konečne slovenské bohoslužby na Spiši a Orave. Oznámil to v odpovedi (z 19. júna 1991) premiérovi SR Jánovi Čarnogurskému, ktorý v tejto veci napísal list kardinálovi F. Macharskému.

*

18. augusta 1991 sa v Jablonke konala prvá po vojne slovenska omša, ktorú odslúžil oravský rodák z Chyžného, biskup Jan Szkođoń. O týždeň neskôr sv. omšu v jablonskom kostole celebroval spišský sídelný biskup František Tondra.

*

16. novembra 1991 navštívil ÚV KSSČaS v Krakove a stretol sa s krajanmi minister medzinárodných vzťahov SR Pavol Demeš.

*

6. decembra 1991 sa Ústredný výbor KSSČaS v Krakove presťahoval do nového sídla, ktoré kúpil vďaka prostriedkom prideleným na tento cieľ poľskou vládou.

*

8. decembra 1991 sa slovenské sv. omše začali odbavovať aj na Spiši - v Kacvíne, Nedeci a Vyšných Lapšoch. Celebroval ich knáz Stanislav Capiak, rodák z Chyžného. O tri mesiace neskôr, 8. marca 1992, sa slovenských omší dočkali aj veriaci Jurgova.

*

Pri príležitosti 90. nedožitých narodenín jurgovského rodáka, knaza Alojza Miškovi-

ča (6.9.1992) navštívil Jurgov, odslúžil sv. omšu a stretol sa s krajanmi spišský sídelný biskup František Tondra.

*

Na začiatku apríla 1993 vyšlo prvé (aprílové) číslo Života vytlačené v novej tlačiarni Spoločnosti, vybudovanej kacvínskymi murármi v jeseni predošlého roka a vybavenej strojmi vďaka prostriedkom, ktoré nám pridelila vláda Slovenskej republiky.

*

V júni 1993 zavítala medzi krajanov na Orave, Spiši a v Krakove delegácia Matice slovenskej na čele s predsedom Jozefom Markušom. Počas stretnutia sa diskutovalo o.i. o spolupráci a rôznych formách pomoci Matice a iných slovenských inštitúcií pri riešení problémov našej menšiny v nových podmienkach po páde totality.

*

13. júna 1993 sa v Rytre so zástupcami krajanov stretol podpredseda vlády SR Roman Kováč.

*

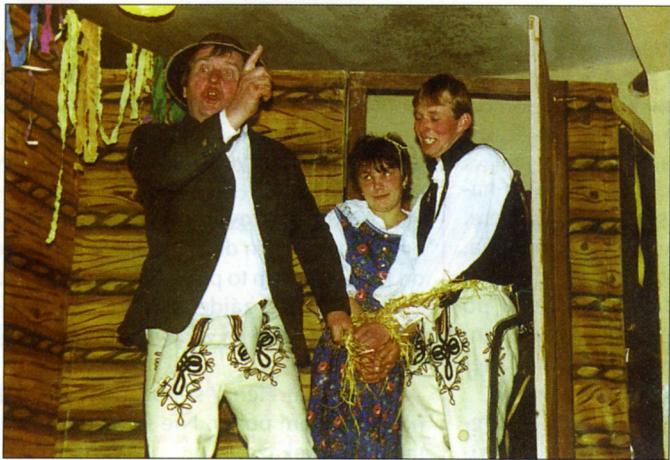
Už vyše 500 členov má Spolok sv. Vojtecha na Spiši a Orave, ktorý tu začal obnovovať svoju činnosť od r. 1987. V júli 1993 členov Spolku v Jablonke navštívil svätiaci biskup spišskej diecézy Andrej Imrich spolu s riaditeľom SSV Štefanom Hanakovičom a prof. Michalom Grigerom.

Interiér tlačiarne SSP v Krakove

Nedetská Veselica oslavila 25 rokov činnosti. Foto: J.P.

Divadelníci z Podvľka pôsobia už 47 rokov. Foto: J.Š.

Jurgovčania na oslavách 450. výročia svojej obce. Foto: J.P.

*
Prezident SR Michal Kováč sa 27. januára 1994 stretol spredstaviteľmi našej organizácie v priestoroch Vojvodského úradu v Krakove.

*
5. januára 1994 pribudlo nové celokrajanské kultúrne podujatie - Fašiangy-ostatki, ktoré sa odvtedy každoročne uskutočňujú v Krempachoch.

*
V miestnych skupinách na Spiši a Orave prebiehala od februára 1993 do marca 1994 voľebná kampaň pred 9. zjazdom KSSČaS. Za nového predsedu OV na Orave bol zvolený Róbert Kulaviak, za podpredsedov Augustín Andrašák a Stanislav Kluska a za tajomníka Eugen Mišinec. Predsedom OV na Spiši sa stal Anton Pivovarčík, podpredsedmi František Kovalčík a Jozef Crišák a tajomníčkou Alžbeta Klukošovská.

*
15. apríla 1994 navštívil Ústredný výbor Spoločnosti v Krakove nový veľvyslanec SR Marián Servátka, ktorý počas stretnutia s krajanmi prisľúbil všestrannú pomoc v riešení problémov slovenskej menšiny v Poľsku. Odvtedy bol pán veľvyslanec častým hostom na našich podujatiach.

*
Za účasti početnej krajanskej delegácie bola 13. júna 1994 v Krajanskom múzeu v Bratislave

ve otvorená výstava Slováci v Poľsku, ako aj odborný seminár, ktoré zorganizoval Ústav pre zahraničných Slovákov Matice slovenskej.

*
O riešení problémov slovenskej menšiny diskutovali (24.8.94) predstaviteľia Spoločnosti so Sejmovým výborom pre otázky národnostných menšíň a etnických skupín.

*
25. septembra 1994 bolo jedno z varšavských námestí pomenované podľa veliteľa slovenskej čaty bojujúcej vo Varšavskom povstani Miroslava Iringha, jedného zo spoluorganizátorov KSSČaS.

*
16. októbra 1994 sa v Jablonke uskutočnil prvý ročník Dňa slovenskej kultúry na Orave, ktorý odvtedy každoročne spestruje kultúrny kalendár našej Spoločnosti.

*
V dňoch 21.-22. januára 1995 sa v Krakove konal 9. zjazd KSSČaS, ktorý zhodnotil doterajšiu činnosť, upravil stanovy, zmenil názov organizácie na SPOLOK SLOVÁKOV V POĽSKU (sú v nôme ako kolektívny člen aj českí krajania) a zvolil nové vedenie. Predsedom sa stal Eugen Mišinec, podpredsedmi Jozef Čongva, Róbert Kulaviak a Dominik Surma a tajomníkom Ľudomír Molitoris.

*
„Slovenská republika má veľký záujem

na tom, aby so Slovákm, bratmi žijúcimi v Poľskej republike mala čo najintenzívnejšie a najlepšie vzťahy“ - povedal prezident SR Michal Kováč počas druhého stretnutia s našimi krajanmi, tentoraz v sídle ÚV Spolku v Krakove.

19. februára 1995 zomrel náhle vo veku 39 rokov novozvolený predseda SSP Eugen Mišinec.

*
Na začiatku roka sa krajania v Novej Belej, Krempachoch, Jablonke a iných spišských a oravských obciach každoročne stretnávajú na tzv. oblátkových stretnutiach.

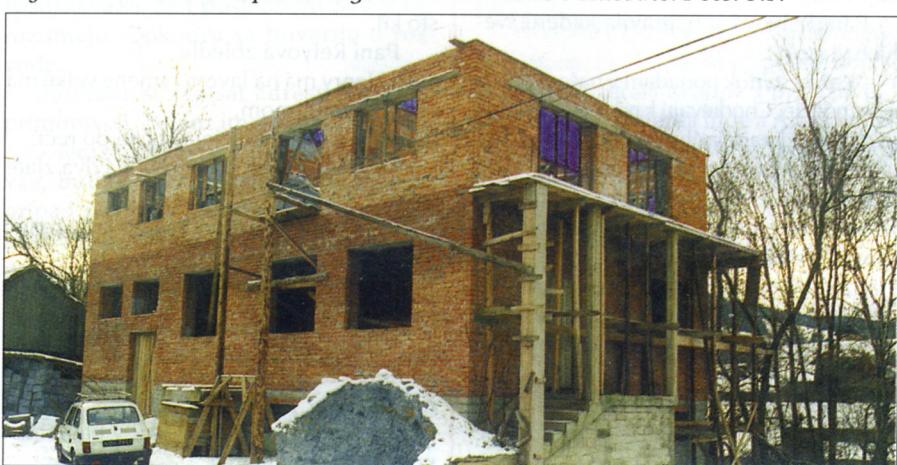
*
V dňoch 4.-6. apríla 1995 poslanci Sejmového výboru pre národnostné menšiny a etnické skupiny spolu s náimestníkom ministra kultúry a umenia Michałom Jagiełłom navštívili miestne skupiny na Spiši a Orave, aby priamo na mieste zistili aktuálnu situáciu slovenskej menšiny a pomohli riešiť jej problémy

*
V polovici mája 1995 sa v Jurgove a Novej Belej konali voľby výborov miestnych odborov Matice slovenskej, ktoré po roku 1990 začali vznikať v spišských a oravských obciach a dnes združujú niekoľkostočlenov. Úspešne spolupracujú s viacerými miestnymi odbormi MS na Slovensku.

*
V júni 1995 minister kultúry SR Ivan Hudec a ministerka školstva a vedy SR Eva Slávkovská spolu s veľvylancom SR Mariánom Servátkom navštívili krajanov vo viaceroch obciach na Spiši a Orave

*
Pri príležitosti 125. výročia Spolku sv. Vojtecha sa s krajanmi - členmi spolku v Jablonke, Nedeci a Novej Belej stretol (2.-3.9.95) predseda SSV, biskup Peter Dubovský.

*
45. výročie svojej činnosti oslávil v októbri 1995 jeden z našich najaktívnejších divadelných krúžkov - Ondrejko z Podvľka. Jubilejný medailón Podvľčanov sa uskutočnil v Štefanove nad Oravou.*

Najväčšia investícia Spolku - výstavba klubovne v Kacvíne. Foto: J.P.

DOKONČENIE NA STR. 22

JACK RITCHIE

DVE MUCHY JEDNOU RANOU

- Len si to predstavte, ja som ešte nikdy necestovala lietadlom, - povedala pani Relyová. - Toto je po prvýkrát.

Pani Bermanová sa zhovievavo usmiala.

- Ja som letela dvakrát do Saint Luis. Pred svadbou.

- To je skvelé, - odvetila pani Relyová, žena s okrúhlou tvárou a maličkými očami.

- Teraz idem navštíviť matku v Pasadene, - vysvetlila pani Bermanová.

- Ja tam nemám žiadnych príbuzných, - povedala pani Relyová, - ale vždy som túžila vidieť Kaliforniu.

Pani Bermanová si ju premerala od hlavy po päty a usúdila, že najlepšie by bolo, keby ukončila započatú konverzáciu. Pani Ralyová však neúnavne pokračovala:

- Zaskočím si aj do Hollywoodu. Človek nikdy nevie, čo sa môže stať.

- Správne, - sucho prisvedčila pani Bermanová. - Tak ako hovoríte. Nikdy nemožno vedieť.

- Doma v Mineapoliise hrávam na amatérskej scéne. Doteraz som väčšinou stvárňovala mladé naivky, ale postupne sa dostávam aj k úlohám zrelších žien. To pomáha rozširovať duševný obzor.

- Dospelia ma matka navštievovala v Chicago, - povedala pani Bermanová. - Každý rok u mňa trávila jeden-dva mesiace. Teraz je rad na mne, pozriet, ako si tam žije.

- Viete, bolo by pre mňa výhodnejšie cestovať vlakom, - povedala pani Relyová.

- Henry, môj manžel pracuje na železnici a mohol by mi vybavit bezplatný cestovný lístok.

- Môj muž Walter je tiež zamestnaný v železničnej spoločnosti. Veľmi dobre ho platia. Aj ja mám nárok na bezplatný cestovný lístok, ale radšej cestujem lietadlom.

Rozhovor na chvíľu zmíkol. Potom sa ozvala Relyová:

- Máte deti, pani Bermanová?

- Nie.

- Ani ja. Na to je vždy čas. Zatiaľ si musím dávať pozor na postavu.

- Môj brat má syna. - Tvr pani Bermanovej sa doslova skrivila odporm pri tej predstave. - Má osem rokov a ked k nám prídu na návštevu, musím naňho strehnúť ako policajt. Je schopný rozhádzat celý byt. A vôbec, decká sú jednoducho pohroma.

- My bývame v najkrajšej štvrti Mineapolisu, - povedala pani Relyová. - V samostatnom dome, vo farmárskom štýle.

- Môj nábytok je z najkvalitnejšieho čerešňového dreva, - povedala pani Bermanová. - Iba za zariadenie spálne sme dali tisíc pásťa dolárov. Stačí jeden škrabanc a je to celé znehodnotené.

- S tým, čo ste povedali o deťoch, na prostu súhlasím. Naši susedia majú dvere. Neviete si predstaviť, kolko hluku narobia.

- Posledne, ked bol brat s rodinou u nás na návšteve, chlapec rozmažal po koberci zmrzlinu, postažovala sa pani Bermanová. - Preto som prikázala Walterovi, aby mu zmrzlinu viac nekupoval.

- My toľko do zariadenia domu neinvstujeme. Radšej vydávam peniaze za hodiny herectva. Je to, pravdaže, veľmi dráhé, ale ja som presvedčená, že všetko treba obetovať pre rozvoj vlastných schopností a talentu.

Pani Bermanová sa začala prehrabávať v kabelke.

- Povedala som Walterovi: toho roku si neželám, aby moja matka pricestovala do Chicaga. Zájdem za ňou do Pasadeny. Predpokladala som, že začne kvôli tomu robiť cirkus, ale on sa iba uškrnul a povedal: „Prečo nie? Takto zabijem dve muchy jednou ranou.“

Pani Relyová si vzdychla.

- Veru, aj mňa môj Henry prekvapil. Koľkokrát sme sa kvôli tomu hádali. Tentoraz však okamžite súhlasil a dokonca mi zaobstaral letenku. Veru, človek musí byť vtrvalý, a dostane napokon všetko, o čo sa usiluje.

- Dve muchy jednou ranou, - opakovala pobúrene pani Bermanová. - Len si to predstavte! Takáto drzost! Vefá nechýbal, aby som sa vrátila z letiska a pozvala matku na návštevu k nám. Na truc!

- Gregory, ten známy režisér, videl jedno naše predstavenie v škole. Bolo to pred desiatimi rokmi. Všetkým nám vtedy blahoželal. Som si istá, že by sa na mňa pamätať, keby ma stretol v Hollywoode.

- Moja matka má pred svojím domom zasadnený ozajstný pomarančovník, - pokračovala vo svojich úvahách pani Bermanová. - A v záhrade dva figovníky. Stále o tom rozpráva, ked k nám príde na návštevu.

Pani Relyová si napravila kaderu svetlých vlasov.

- Každý štvrtok poriadam v našom dome večer poézie. Chodievajú k nám všetky vážne dámy z divadelného klubu. Je to proste nádherné. Henryho v tom čase posielam dolu do malej izby. Nevyzná sa v poézii.

- Ked ku mne príde nejaká spoločnosť, - povedala pani Bermanová, - Walter odchádza do kina. Ináč by tam sedel ako capa iba z času na čas pokýval hlavou.

- Henry vždy niečo majstруje vo svojej izbičke v suteréne.

- My nemáme suterén, - vysvetlila pani Bermanová trochu podráždeným tónom.

- V domoch, ako je náš, býva v suteréne

domovník. Preto posielam Waltera do kina. Je to lepšie, než keby sa kdesi opíjal.

Pani Relyová súhlasne prikývla.

- Máte pravdu. Z toho istého dôvodu dovoľujem Henrymu robiť neporiadok v suteréne.

Pani Bermanová zvraštilla čelo.

- Občas mám dojem, že Walter nejde do kina. Poznám to podľa jeho dychu. Rád si z času na čas zájde na pohárik.

Pani Relyová jej venovala chápavý pochlad.

- Veru, aj Henry si občas vypije... ak naňho nedám pozor. Nie súce veľa, ale aj tak mi to prekáža.

- Muži sú takí slabosi, - povedala pani Bermanová. - O všetkých závažnejších veciach v domácnosti rozhodujem ja.

- Včera som zišla do suterénu, - povedala pani Relyová, - a spýtal som sa Henryho, čo tam tak neskoro v noci porába.

- Walter neznáša moju matku, - vzdychla si pani Bermanová, - ale tým nijako nemožno ospravedlniť jeho drzost. Len si predstavte: dve muchy jednou ranou!

- Nuž, aj Henry občas býva neznesiteľný. Aký neporiadok narobil v suteréne! Len si predstavte, povedal mi, že vyrába pekelný stroj! Toto sa mi opovážil povedať. Som si istá, že si zasa potajomky prihol!

- Stavím sa, že aj môj muž pije, ked je mimo domu. Tri, aj štyri dni do týždňa je z domu preč. Viete, má také zamestnanie.

- S Henrym je to tak isto, - povedala pani Relyová. - Je vlakvedúci, premáva na trati Mineapolis-Chicago.

Tvr pani Bermanovej sa zvraštilla od prekvapenia.

- Aký je ten svet malý! Walter je tiež vlakvedúci a dokonca na tej istej trati. Možno sa aj poznajú.

- To je celkom možné. - Pani Relyová sa rozosmiala. - Henry mi raz povedal, že povolanie vlakvedúceho má prinajmenšom jednu prednosť, a to tú, že na každom konci trate môže mať jednu ženu.

Na niekoľko minút sa rozhstilo ticho. Ženy si vymenili pohlad.

Prvá sa ozvala pani Bermanová.

- Walter je zavalitej postavy. Váži vyše sto kíl.

Pani Relyová zbledla.

- Henry má na ľavom ramene veľké ma - so zlatým rámom.

Pani Bermanová jej skočila do reči:

- Walter tiež. Vľavo dolu má dva zlaté zuby.

Pani Relyová od prekvapenia zažmurnala.

- Henry má na ľavom ramene veľké materské znamienko.

V tom okamihu si pani Relyová spoľahlala, že pri odchode bol k nej Henry mimoriadne pozorný a dokonca jej sám pobalil kufor, ktorý teraz leží v batožinovom priestore lietadla.

Možno tie jeho slová o pekelnom stroji vobec neboli žart. Možno práve teraz, v kufri pani Relyovej leží malý prístroj, ktorý potichučky tiká: tik-tak, tik-tak...

Obe ženy sa rozbehli do pilotovej kabíny a začali nahlas rozprávať, prekrujujúc jedna druhú. Každá chcela čím skôr

vysvetliť, že sa jedná o veľmi naliehavú vec a treba ihned niečo podniknúť. Ked pomocník pilota konečne pochopil, o čo ide, vyskočil ako obarený. Bolo presne osem hodín, tridsať päť minút.

V kabíne strojvodiču, v lokomotíve, ktorá tahala vlak z Mineapolsu do Chicaga,

sa vlakvedúci vari už po stý raz pozrel na svoje náramkové hodinky.

O osem štyridsať sa usmial a uľahčene si vydýchol.

EXPRESS č. 51/1990

OTTO POHLE ČIERNA RUŽA

Party sa skončila a Anna bola mŕtva! Ležala v tráve, vlnkej od rannej rosy. Z hrude jej trčala rukoväť noža. Oči, kedy si také veselé, nehybne hľadeli na oblohu, na ktorej už zhasli hviezdy.

Hlavný komisár Peter Born stál v hlúčiku mladých ľudí, čo sa zhrozené dívali na mŕtvu.

- Kto ju našiel? - opýtal sa.

Ozval sa mladý muž, ktorý na bielom saku mal pripnutú čiernu hodvábnu ružu.

- Ja, - povedal ticho. - Vedľa v dome sme oslavovali. Šiel som von trochu sa nadýchať čerstvého vzduchu. Vtom som ju objavil. Vybehol som na ulicu a z búdky som vás zavolal.

Komisár si vybral poznamkový blok.

- Povedzte mi svoje meno a adresu.

- Hans Ellmer. Bývam v Parkovej alej číslo deväť.

- Poznali ste mŕtvu bližšie?

Ellmer vŕahavo kývol hlavou.

- Volá sa Anna Bergerová, môžem vám povedať aj jej adresu. Ale to je všetko, čo o nej viem.

Komisár sa obrátil k ostatným: - Videlo sa niekomu z vás niečo podozrivé?

Hostia, čo sa zúčastnili osláv, sa po sebe mlčky pozreli. Potom ku komisárovi pristúpila mladá žena s dlhými tmavými vlasmi a predstavila sa ako Else Schüterová. Ale zrazu sa rozplakala.

- Anna je vydatá, - povedala, ked' sa ovládla. - Ale jej muž neprišiel na party. Pošuškáva sa, že v poslednom čase si nerozumejú. Dokonca sa hovorilo o rozvode.

Komisár si zapísal adresy všetkých prítomných. Potom im povedal:

- Teraz môžete ísť domov, ale žiadam vás, bud'te nám k dispozícii, kým sa prípad nevyrieši. Ak by vám ešte niečo zišlo na um, zavolajte mi, prosím, na policajné riaditeľstvo.

Fred Berger práve vstal, ked' sa uňo objavil komisár. Predstavil sa hned' prešiel k veci:

- Prichádzam kvôli vašej manželke.

- Čo je s Annou? - prekvapil sa štíhly muž.

- Už mi bolo čudné, prečo sa ešte nevrátila.

Born si sadol v kuchyni, kde si Berger pripravoval raňajky, a oznamil mu, čo sa stalo.

- Prečo ste nešli aj vy na party? - spýtal sa ho komisár.

- Mal som za sebou vyčerpávajúci týždeň a chcel som sa vyspať, - odvetil manžel, ked' prekonal prvý šok.

- Boli ste celú noc doma? - položil mu komisár ďalšiu otázku.

- Samozrejme, nie, - nahneval sa zlostne.

- Azda ma podozrievate, že som zastražil svoju ženu?

- Dozvedel som sa o kríze vo vašom manželstve, - pokračoval pokojne Born.

- Nevylučoval by som teda, že ste si na ňu za rohom počkali a...

Berger vyskočil: - Áno, zdalo sa, že naše manželstvo stroskotá, - vravel prudko, - ale pred niekoľkými dňami sme sa pomerili. Ja som ju mal stále rád. A verte mi, nikdy by som nebol schopný vraždy!

Freida Bergera ešte vypočúvali na políciu. Na smrtiacom nástroji sa našlo množstvo odtlačkov prstov, ale ani jeden mu nepatrial. Museli ho teda prepustiť.

Poobede sedel komisár vo svojej pracovni, ked' na jeho písacom stole rozozvučal telefón. Volala Else Schüterová.

- Pán komisár, - začala zoširoka, - nedávno som si kúpila kameru a nakrúcam, čo len môžem. Stalo sa to mojom väšnou. Nasnímala som i celý priebeh party. Nechcete si ten film pozrieť? Možno vám pomôže...

Po chvíli už sedeli spolu v zatemnenej miestnosti. Pred nimi sa na plátne objavila Anna. Vyzerala zvodne a príťaživo.

Kamera zamierila inde a Anna zmizla z plátne. Bolo vidieť veľa dymu, tančujúce postavy a veselé tváre, ale nič, čo by upútalo komisára. Potom sa kamera vrátila a zastala na Anne.

Born spozornel.

- Zastavte film, prosím, - požiadal Elsu.

- Tentokrát je na pani Bergerovej niečo inakšie. Neviem presne, čo to je, ale prosím vás vráťte ten film o kúsok!

Else mu vyhovela. Na plátne sa opäť objavila Anna. Kamera potom prešla ce-

lou miestnosťou a opäť sa zastavila na Anne.

Komisár sa sústredene díval na mladú ženu, ktorá sedela pred ním na plátne.

- Myslím, že teraz už viem, kto je vrah, - šomral si.

Hans Ellmer sedel na koberci vo svojom malom jednoizbovom byte. Pred ním stála poloprázdna fláša ginu. Vedľa nej ležala čierna hodvábnu ružu. Bol opitý. Kalným pohľadom civel na komisára, ktorý sa uňo objavil v neskorej nočnej hodine.

- Prečo ste zavraždili Annu Bergerovú? - spýtal sa bez okolkov Born.

Ellmer zalapal po vzdachu.

Čo má znamenáť táto otázka?! - protestoval.

- Bolo by pre vás lepšie, keby ste sa priznali, - radil mu Born. - Ale môžeme ísť rovno na komisariát a podľa odtlačkov prstov na rukoväti noža vám vraždu dokážem! - povedal jasne.

Ellmer už neprotestoval.

- Anna bola mojou veľkou láskou, - začal výpovedeť. - Prežil som s ňou krátku, ale väšnivú romancu, ktorá viedla k rozpadu jej manželstva. Včera na party som sa jej spýtal, kedy sa dá konečne rozviešť. Povedala mi, že sa zmierila s manželom a uvedomila si, že má rada iba jeho, - zmíkol a až po chvíli pokračoval:

- Zrútil sa mi celý svet a zaslepila ma nenávist'. Vonku som na ňu počkal a ked' šla domov, pichol som ju nožom.

Ellmer vstal. Zdalo sa, akoby odrazu celkom vytriezvel.

- Povedzte mi, pán komisár, ako ste zistili, že som to bol ja?

Born ukázal na čiernu hodvábnu ružu.

- Else Schüterová nakrútila celú party. Na plátne sa najprv objavila Anna s čiernou ružou na šatách, no neskôr ju už nemala... Pri prvom výsluchu na mieste činu ste mi povedali, že ste ju našli vy. Potom som si spomenul, že ste mali na saku čiernu ružu. Bolo mi jasné, že medzi vami bolo niečo viac. Nepoznali ste sa iba zbežne, ako ste sa mi snažili nahovoriť.

- Darovala mi ju na rozlúčku, - povedal Ellmer zronene a bez protestu odišiel s komisárom.

EXPRESS č. 39/1990

Predsedovia SSP a SDS J. Čongva a I. Chalupecký podpísujú dohodu. Foto: J.P.

DOHODA O SPOJUPRÁCI

17. septembra t.r. navštívili Ústredný výbor Spolku Slovákov v Poľsku v Krakove predstaviteľa Spišského dejepisného spolku zo Slovenska: Doc. PhDr. Ivan Chalupecký - predsedu, Michal Griger a Peter Roth. Stretili sa s predsedom našej organizácie Prof. Dr. hab. Jozefom Čongvom a šéfredaktorom Života Jánom Špernogom. Počas rozhovoru sa milí hostia oboznámili so súčasnou činnosťou nášho Spolku, ktorý v tomto roku oslavuje polstoročné jubileum svojho vzniku a porozprávali o svojich plánoch v najbližšom období.

Na záver stretnutia predsedovia oboch organizácií - J. Čongva a I. Chalupecký - podpisali dohodu o spolupráci medzi Spolkom Slovákov v Poľsku a Spišským dejepisným spolkom. V rámci tejto dohody sa oba spolky o.i. budú navzájom informovať o svojej činnosti a organizovaných podujatiach, spoločne usporadúvať vedecké a kultúrne akcie, vymieňať si bezodplatne vydávané publikácie a vzájomne prispievať do publikácií, ktoré oba spolky vydávajú. Sme radi, že došlo k podpisu tejto dohody, ktorá iste prispeje k obohateniu výskumnnej problematiky, k účinnejšej činnosti oboch spolkov a spestrí tematiku na stránkach nášho časopisu.

J.Š.

J. KUROŇ O MENŠINÁCH

Národnostná problematika v Poľsku je ešte stále háklivou záležitosťou, aj keď demokratické premeny v posledných rokoch zasiahli aj do tejto oblasti života. Nadálej však pretrvali rôzne národnostné predsudky. V tejto súvislosti pomerne veľa priestoru otázkam národnostných menšíň v Poľsku venujú médiá, ktoré majú veľký vplyv na utváranie obrazu menšíň a mienky o nich vo vedomí obyvateľstva. Treba však podotknúť, že tlač nie je vždy menšínam naklonená. Nezriedka ich predstavuje ako nutné zlo, ktoré obmedzuje stabilitu štátu.

Tesne pred jesennými parlamentnými voľbami v Poľsku víkendové vydanie Gazety Wyborczej z 13.-14. septembra prinieslo rozsiahly rozhovor red. Joanny Szczęsnejovej s predsedom Sejmového výboru pre otázky národnostných menšíň a etnických skupín Jacekom Kuroňom. V rozhovore nazvanom *Či Boh rozumie slovensky?* J. Kuroň hodnotí súčasnú situáciu národnostných menšíň v Poľsku, ale aj pomoc zákonodarných orgánov v riešení problémov občanov inej národnosti. J. Kuroň zároveň uvádzá príklady národnostných sporov prejavujúcich sa v rôznych oblastiach nášho života - verejno-občianskej, cirkevnnej, kultúrnej, školskej a pod.

O Slovácoch v Poľsku sa hovorí v súvislosti s vlaňajšou prehliadkou dychoviek a oslavami 450. výročia založenia spišskej obce Jurgov, po ktorých - ako vieme - Gminná rada v Bukowine Tatrzańskiej prijala vyhlásenie, v ktorom upozorňuje Spolok Slovákov v Poľsku, že si na svojom území nepraje v budúcnosti podobné podujatia. J. Kuroň sa tiež zmieňuje o t'ažkostach v slovenskom náboženskom živote a ďalších problémoch.

Vychádzajúc v ústrety potrebám národnostných menšíň Sejm PR schválil v novej Ústave článok zaručujúci právnu ochranu menšíň. Zároveň sejmový výbor pre otázky národnostných menšíň pripravil návrh osobitného zákona o ochrane národnostných menšíň, ktorý - ako dúfame - schválí novozvolený parlament. Avšak na druhnej strane - ako podotýka J. Kuroň - žiadne právne opatrenia neodstránia nakopené predsudky a výhrady. K tomu je potrebné pochopenie a vzajomná znášanlivosť vyspelej demokratickej spoločnosti. (jp)

ORAVSKÉ ŠKOLY

V gmine Veľká Lipnica výuku v novom školskom roku začalo 1 156 žiakov v ZŠ a Technickom lúceu. Učí ich 76 učiteľov. Žiaci sú rozdelení nasledovne: v ZŠ č. 1 - 238 žia-

kov; v ZŠ č. 2 - 302 žiakov; v ZŠ č. 3 - 181 žiakov; v ZŠ č. 4 - 144 žiakov a v ZŠ Kičory 123 žiakov. Do lavíc Technického lúcea zasadlo v troch prvéckych triedach 82 študentov. Okrem toho tam majú 2 druhácke a 1 tretiacku triedu (spolu 167 študentov).

V jablonskej gmine zasadlo do školských lavíc v novom šk. roku 1997/98 2 429 žiakov ZŠ, študentov miestneho lúcea a Strednej polnohospodárskej školy. V ZŠ č. 1 sa učí 550 žiakov; v ZŠ Jablonka - Matonogi 32 žiakov; v ZŠ č. 2 je 38 žiakov (od 3. do 8. triedy); v ZŠ Jablonka - Bory 69 žiakov; v ZŠ č. 1 v Malej Lipnici - 134, v ZŠ č. 2 - 170 a v ZŠ č. 3 - 174 žiakov; v ZŠ v Dolnej Zubrici 161 žiakov; v ZŠ č. 1 v Hornej Zubrici je 173, v ZŠ č. 2 je 180 a v ZŠ č. 3 - 139 žiakov; v ZŠ č. 1 v Podvŕku - 188 a v ZŠ č. 2 - 182 žiakov; v ZŠ v Oravke - 134 žiakov; v ZŠ v Chyžnom - 116 žiakov; v ZŠ v Harkabuze - 102 žiakov; v ZŠ v Podsrní - 120 žiakov; v ZŠ v Podsklí - 128 a v ZŠ v Pekelníku - 285 žiakov. V jablonskom lúceu sa učí 371 a v Strednej polnohospodárskej škole v Jablonke 82 študentov. (pk)

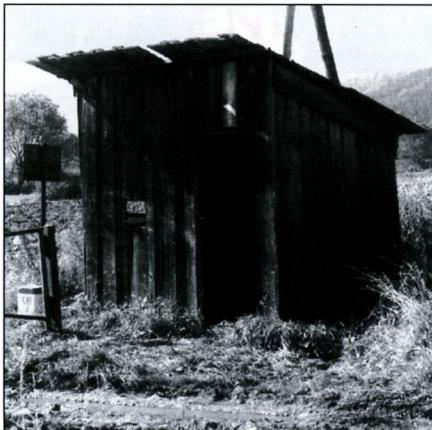
MALÝ POHRANIČNÝ STYK OBNOVENÝ

Krajania na Spiši a Orave prijali s veľkým potešením obnovenie malého pohraničného styku medzi Poľskom a Slovenskou republikou. Medzištátna dohoda nadobudla platnosť 20. septembra t.r. V súvislosti s tým boli na Spiši otvorené dva hraničné priechody: Jurgov-Podspády a Kacvín-Vel'ká Franková.

Slávnosť obnovenia konvencie o malom pohraničnom styku vyvrcholila na hraničnom priechode Jurgov-Podspády. Zúčastnili sa jej predstaviteľia ústredných štátnych orgánov, novosazkého vojvodstva a miestnej samosprávy. Prestrihnutiu symbolickej pásky prihrávala dychová hudba karpatskej pohraničnej stráže v Novom Sáči. Vystúpili tiež folklórne súbory z Jurgova a Ždiaru. Pripomeňme, že tento priechod bol kedysi v prevádzke, ale neskôr bol oficiálne zatvorený a slúžil len k priechodu pracujúcich na Slovensku, najmä v TANAP-e. Je pre svoj účel dosť dobre zariadený.

V oveľa horších podmienkach je hraničný priechod Kacvín-Vel'ká Franková. Chýba tam prakticky všetko - budovy, ba aj označkovanie, takže cezpolný turista môže ľahko zablúdiť a prejsť hranicu v nedovolenom mieste. K priechodu treba tiež vybudovať asfaltovú alebo vytvrdenu cestu, no a most cez miestnu riečku Kacvínčanku. Miestna samospráva bude mať teda čo robiť, aby priechod mal aspoň priemerný štandard.

Obidva hraničné priechody budú v letnej sezóne otvorené od 6. ráno do 20.00 večer, kým v jesenno-zimnom období od 9. do 16. hod. po obede. Na prekročenie štátnej hranice v rámci malého pohraničného styku a na pobyt v pásme do 15 km oprávňuje platný občiansky preukaz obsahujúci úradný

Na hraničnom priechode v Kacvíne je iba táto ošarpaná búdka. Foto: J.P.

záznam o trvalom, alebo dočasnom pobytu v oblasti malého pohraničného styku. Občania využívajúci malý pohraničný styk môžu sa zdržiavať na území susedného štátu najviac 7 dní odo dňa prekročenia štátnej hranice. Nevýhodou malého pohraničného styku je napr. úplný zákaz vývozu a dovozu alkoholu. Ako sme sa dozvedeli, na návštevu možno vyviezť darček v hodnote 10 dolárov USA.

Obnovenie malého pohraničného styku určite prispeje k oživeniu pohraničnej spolupráce miestneho obyvateľstva a samospráv, ktoré na tento krok ústredných orgánov čakali dlhé roky. Dúfajme, že závory medzi našimi štátmi zmizli navždy.

Text a foto: JOZEF PIVOVARČÍK

O INTERNETE,

novom modernom spôsobe spojenia so svetom už viacerí čitatelia iste počuli. Toto elektronické zariadenie, spojené s počítačom, faxom a telefónom, umožňujúce zaprogramovať do svojej pamäte rôzne informácie, sa od 20. septembra t.r. začalo využívať aj vo veľkolipnickej gmine. Záujemcovia prostredníctvom internetnej siete môžu už teda získať údaje o Veľkej Lipnici (i Orave) a o 12 tamojších hospodárstvach, o možnostiach turistiky, rekreácie, športovania a zdravého stravovania v tejto obci, ako aj ďalšie informácie. Netreba zdôrazňovať, že je to súčasne dobrá propagácia gminy, ktorá ju môže spopularizovať, prispieť k jej povzneseniu a poskytnúť miestnym občanom dodatočné zárobkové možnosti. Tu je internetné číslo Veľkej Lipnice: www.Zakopane.ternet.PL, LIPNICA.

Poznamenajme ešte, že k pripojeniu do internetnej siete sa pripravuje aj nižnolapšanská gmina. (pk)

ŠALAMÚNSKY ROZSUDOK

Medzinárodný súdny dvor v Haagu vyniesol 25. septembra t.r. rozsudok v známom maďarsko-slovenskom sporu týkajúcim sa výstavby sústavy vodných diel Gabčíkovo-

Nagymaros. Súd rozhadol, že medzištátna zmluva z roku 1977 medzi Maďarskom a vtedajším Československom o výstavbe hydroelektrárne na Dunaji nadalej plati a Maďarsko nebolo oprávnené ju prerušiť a neskôr odstúpiť od výstavby svojej časti tohto vodného diela. V súvislosti s tým Slovensko malo právo pristúpiť k dokončeniu výstavby podľa tzv. variantu „C“, ale prehradením Dunaja pri obci Čunovo nemalo usmerniť väčšinu vód do nového koryta na svojom území.

Rozsudok Medzinárodného súdneho dvora, ktorý komentátori nazvali šalamúnsky, je definitívny. Odsudzuje obidve strany, no s príklonom k slovenským argumentom. Podľa neho sa obidve strany budú musieť dohodnúť na opatreniach, ktorých cieľom bude realizácia rozsudku. Obe strany majú právo žiadať odškodené za straty spôsobené zrušením vzájomnej medzištátnnej zmluvy. Pokiaľ ide o ekológiu, oba štáty musia rešpektovať medzinárodne normy v tejto oblasti.

Sporné strany majú pol roka na to, aby sa dohodli. Ak by maďarská strana chcela využívať elektráreň, musí slovenskej strane zaplatiť časť nákladov na jej výstavbu.

Proti rozsudku MSD sa nemožno odvolať. Možno len žiadať MSD o interpretáciu rozsudku, čo sa stáva v prípade, keď si ho obe strany vysvetlujú odlišne. V prípade, že niektorá zo sporných strán odmietne rešpektovať rozsudok, druhá strana sa môže obrátiť so žalobou na Bezpečnostnú radu OSN, ktorá rozhodne o opatreniach pre platnosť rozhodnutia.(jp)

AKO HLASOVALI ORAVCI

21. septembra 1997 sa v Poľsku konali voľby, ktorých sa zúčastnila menej ako polovica oprávnených voličov, t.j. 47,93%. Najviac hlasov získala Volebná akcia Solidarita (AWS) 33,83%, Strana demokratickej ľavice (SLD) 27,13%, Únia slobody (UW) 13,37%, Poľská ľudová strana (PSL) 7,31% a Hnutie za obnovu Poľska (ROP) 5,56%.

V gmine Veľká Lipnica sa volieb zúčastnilo 3 432 osôb, t.j. 61,8%, ktorí svojimi hlasmi rozhodli o.i. o tom, že sa ich vojt Franciszek Adamczyk (AWS) stal poslancom Sejmu (získal 1 760 hlasov). Vyhrala AWS 1 819 hlasov, druhý skončil Blok pre Poľsko (BdP) 63 hlasov, SLD 57 a Únia práce (UP) získali 23 hlasov. V celom novosáčskom vojvodstve získal veľkolipnický vojt 13 941 hlasov.

V jablonskej gmine sa volieb zúčastnilo 5 991 ľudí z celkového počtu 10 888 oprávnených voličov, t.j. 52,77%. Najviacej hlasov odovzdali voliči koalícii AWS (3 893), z toho veľkolipnický vojt Fr. Adamczyk získal 2 970 hlasov. Blok pre Poľsko dostal 1 261 hlasov, v tom predsedu gminnej rady v Jablonke Antoni Wontorczyk 1 053. Na treťom mieste skončila SLD (134 hlasov), pred Úniou reálnej politiky (UPR) 104 hlasov, v tom Jerzy Stasik 86 hlasov, UW

(79), UP (72) a ROP (68) hlasov. Francisczka Adamczyka podporilo tiež 460 voličov z gminy Czarny Dunajec, kde suverénne zvíťazilo AWS a tamojší vojt Kazimierz Dzielski sa stal poslancom Sejmu. V gmine získal 4 626 hlasov a v novosáčskom vojvodstve 15 082 hlasov.(pk)

POHĽAD DO...

DOKONČENIE ZO STR. 1

Tatrzańska sa uzniesla, že na svojom území zakazuje kultúrne akcie v slovenčine, lebo je to vraj v rozpore so záujmami štátu. Zväz poľského Spiša označuje protesty Slovákov za protipoľské, ktoré vraj brzdia vstup Poľska do Európskej únie a pod. Sústavne sa ničia slovenské kultúrne pamiatky.

Nové časy aj nám priniesli určité poučenie. Už neznášame pokojne, ako kedysi, osočovania a príkoria a dožadujeme sa spravidlivosti pred súdnymi inštanciami. Je možné, že keď sa situácia nezlepší, siahneme ešte vyššie: na Medzinárodný súdny dvor v Strasbourgu. Ved' všetko má svoju ľudskú mieru, aj preplnený kalich utrpenia, poníženia a krívdu. Aj trpezlivosť...

Pod tlakom poľského teroru odišlo na Slovensko v jeseni 1945 a neskôr 6500 obyvateľov severného Spiša a hornej Oravy. Dobre sa stalo, že neodíšli všetci, ved' aj tu musí žiť vetva slovenského národa, brániť si svoje a nevzdávať sa.

Dnes, po 50 rokoch pôsobenia Spolku Slovákov v Poľsku si môžeme povedať, že sme verní odkazu našich slovenských predkov a že sme našu slovenskú národnosť nezradili. Žiaľ, nie všetci. Máme veľa prípadov, že synovia či dcéry statočných slovenských rodín sú väčší nepriatelia slovenskosti, ako rodení Poliaci. Akoby chceli potvrdiť pravdivosť príslavia, že poturčenec je horší ako Turek. Ešte stále sa slovenčinu učí ok. 650 žiakov. Rozširuje sa základňa slovenskej inteligencie, ktorá získala stredoškolské a vysokoškolské vzdelanie na Slovensku: máme už vyše sto takýchto absolventov. Stúpa počet členov Spolku Slovákov v Poľsku, miestnych odborov Matice slovenskej a Spolku sv. Wojtecha.

Zdá sa, že najhoršie už máme za sebou. Rastie počet mladých Slovákov. Ved' deti zo slovenských rodín sú Slovenky a Slováci. Tak, ako aj moje dcéry a môj vnuk. Nemajú pravdu naši neprajníci, ktorí tvrdia, že o niekoľko rokov o slovenskosti Spiša a Oravy budú svedčiť len náhrobné kamene na cintorínoch. Pred desiatimi rokmi sa Vladimír Mináč spýtal krajanu Jozefa Krištika z Vyšných Láp, kol'ko rokov ešte pretrvá Slovač v Poľsku? Veľmi sa potešil, keď počul: „Ešte aspoň tisíc rokov!“ Aj ja som presvedčený, že takto bude. Ale musíme byť svorní, nebojáčni, odhodlaní bojať za svoje prirodzené práva. Nemôžeme zradiť našu národnosť, tú ozajstnú veľkú mravnú hodnotu.

ZLATÉ OSLAVY

50. výročie založenia gminného družstva roľnícka svojpomoc sa konali 13. septembra t.r. v Jablonke. Pri príležitosti tohto jubilea sa vo všetkých oravských obciach konali slávnostné sv. omše.

Na stretnutí v jablonskom amfiteátri predsedu družstva Tadeusz Pakos pripomemul história družstva, pôsobiaceho v tejto oblasti už pol storočia. Jeho začiatky pripadajú na prvé povojnové roky, kedy skoro v každej oravskej obci vznikli malé roľnícke združenia, ktoré viedli po jednom obchode. Po ich zlúčení v apríli 1947 vzniklo v Jablonke gminné združenie Roľnícka svojpomoc. Vyvíjalo výrobnú a obchodnú činnosť, poskytvalo služby v gastronomickej oblasti, pekárenstve, cukrárstve a doprave, viedlo výkup poľnohospodárskych plodín, ba dokonca v Jablonke malo v prevádzke plniareň piva a výrobňu minerálnych vód. Družstvo od svojho založenia spolupracovalo s mestnými požiarnymi zbormi, podporovalo kultúrnu činnosť v gmine a pomáhalo v organizovaní sociálnej pomoci.

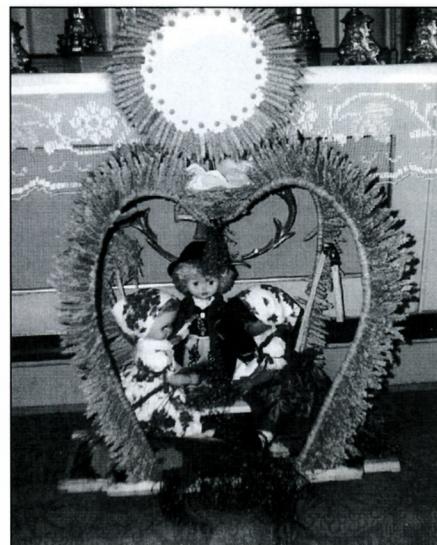
Stretnutie zavŕšil kultúrny program, v ktorom vystúpila o.i. kapela Haniaczykovcov, kabaret Truteň a Exotické trio. Oslavy jubilea skončili vo večerných hodinách posedením pri ohnisku v Chyžnom. (pk)

ORAVSKÉ DOŽINKY

Koniec žatvy sa už tradične spája s organizovaním dožinkových slávností. Jablonská gmina ich v tomto roku usporiadala v nedeľu, 14. septembra v Podvilku. Zástupcovia jednotlivých obcí na pekne ozdobených vozoch a s dožinkovými vencami prešli v dlhom sprievode z Jablonky do Podvilk, kde sa konala slávnostná sv. omša a svätenie poľnohospodárskych plodov a dožinkových vencov. Dožiniek sa zúčastnili o.i. jablonský vojt Julian Stopka s manželkou, primátor Nového Targu Czesław Borowicz, mestný richtár Jozef Lopuch a iní.

Po omši žiaci zo ZŠ č.1 a 2 v Podvilku pod vedením J. Páleníka predviedli krátke programy s ukázkami, ako sa v minulosti mlátilo žito starodávnymi cepami a zaspievali niekoľko pastierskych pesničiek. Na konci kapela Haniaczykovcov zahrala čardáš, pri ktorom sa vykŕukal aj sám vojt J. Stopka.

Potom už komisia oceňovala najkrajšie dožinkové vence a konské povozy. Prvú cenu získal veniec z Jablonky, na druhom mieste skončil Podvilk, a dve tretie miesta porota prinášala vencom z Jablonky-Borov a Chyžného. Zvláštne ocenenie získal veniec z Podsrnia. Okrem toho Jablonka-Bory, Horná Zubrica a Podvilk boli ocenení aj za najkrajšie vyzdobené povozy. Majiteľom jedného z nich bol predsedu MS SSP v Hornej Zubrici Michal Sol'ava, ktorý sa už niekoľko rokov pravidel-

Dožinkový veniec. Foto: P.K.

ne zúčastňuje v dožinkových sprievodoch. Program Oravských dožiniek '97 spestrilo vystúpenie kapely z Podegrodzia i vystúpenie vokálno-inštrumentálneho súboru pod vedením predsedu Oravského kultúrneho centra v Jablonke P. Mederaka. Neskor oslavu pokračovali v Jablonke, kde v mestnom amfiteátri vystúpila dychovka z Podvilk, súbor Krzywaň zo Zakopaného a laureáti tohtoččného Oravského leta.

PETER KOLLÁRIK

Z HISTÓRIE SPOLKU...

DOKONČENIE ZO STR. 17

11. februára 1996 sa v Krakove konal 10. mimoriadny zjazd Spolku slovákov v Poľsku. ktorý schválil program činnosti na nasledujúce obdobie a za predsedu SSV zvolil prof. Jozefa Čongvu.

*

Koncom marca 1996 zavítala do niekoľkých mestských skupín delegácia Ministerstva zahraničných vecí SR, ktorú viedol riaditeľ Odboru pre záležitosti krajanov Milan Činčura.

*

28. apríla 1996 sa v Jurgove konala prezentácia zborníka „Štátnej meštianskej školy v Jurgove“ vydaného pri príležitosti 50. výročia zavŕšenia činnosti tejto školy. Prezentácie sa zúčastnil i riaditeľ meštianskej Michal Griger a ďalší hostia zo Slovenska.

*

V auguste 1996 navštívil rodnú obec Novú Belú biskup Dominik Kalata, ktorý o.i. vyvinul veľa úsilia pre zavedenie slovenských bohoslužieb na Spiši a Orave.

*

Za účasti námestníka ministra kultúry a umeleckej PR Michała Jagieľu a ďalších hostí zo Poľska a Slovenska sa 18. augusta 1996 konala v Jurgove prehliadka dychoviek a oslavu 450. výročia založenia obce, ktoré usporiadal nás Spolok.

Podujatie, nevedno prečo, vyvolalo množstvo neopodstatnených útokov proti našej menšine.

*

Pri príležitosti 90. nedožitých narodení jurgovského rodáka, kanonika Jozefa Vojtasa, odsúžil sv. omšu v Jurgove (15.9.96) spišský sídelný biskup František Tondra.

*

Asi 100-členná skupina krajanov zo Spiša si 12. septembra 1996 uctila pamiatku belianskeho a krempašského farára Františka Móša pri jeho hrobe vo Veľkej Frankovej. 10. novembra bola F. Móšovi v krempašskom kostole odhalená pamätná tabuľa.

*

Podobne ako v predošlých rokoch, aj v roku 1997 navštívili nás Spolok viacerí významní hostia zo Slovenska: 24. marca to boli poslanci NR SR Irena Belohorská a Imrich Andrejčák, 26. marca minister spravodlivosti SR Jozef Liščák a 15. júna, počas IV. slovenského dňa na Orave, minister kultúry SR Ivan Hudec.

*

V dňoch 16.-17. augusta 1997 na pozvanie veľvyslanca SR Mariána Servátku už po tretí raz navštívila Varšavu 40-členná skupina krajanskej mládeže.

*

K najväčším kultúrnym podujatiám nás Spolok v roku 1997 patrili: divadelná prehliadka v Novej Belej a Vyšných Lapšoch (1.-

2.2.), fašiangy-ostatki v Krempachoch (8.-9.2.), deň slovenskej poézie a prózy v Nedeci (2.6.) IV. deň slovenskej kultúry na Orave (15.6.) a prehliadka dychoviek v Podvilku (31.8.).

Sprac.: JÁN ŠPERNOGA

KRÁTKO Z ORAVY

3. septembra t.r. ukradol v Jablonke neznámy páchatel zo zaparkovaného Poloneza rádioprehrávač v hodnote asi 350 zlотовých.

Počas zemných prác došlo v tejto oravskej obci k nešťastnej nehode. Pri dviháni rýpadla sa prevrátil traktor a pritačil traktoristu, ktorý utrpel viaceré zranenia.

13. septembra 17-ročný mládenec Stefan W. z Malej Lipnice zrazil na motocykli muža, tlačiaceho bicykel. Nezodpovedný motocyklista jazdil bez vodičského preukazu a v krvi mu namerali 0,7 prom. alkoholu.

19. septembra t.r. sa konalo zasadnutie gminnej rady v Jablonke, za účasti richtárov z celej gminy. Rokovali o.i. o prostriedkoch na výstavbu a opravu ciest a ďalších otázkach miestnej samosprávy.

Koncom septembra t.r. bol na hraničnom priečehode v Chyžnom zadržaný maďarský

Z KALENDÁRA NA NOVEMBER

Záhradkári

Je to už, najmä na Spiši a Orave, studený mesiac s pravidelnými nočnými mrazíkmi a nezriedka aj snežením. Aj keď sneh pri dňoch odmäkoch ešte zmizne, vegetácia už dávnejšie ustala, preto záhradkári majú v podstate všetky plodiny pod strechou. Hlavným zamestnaním je teraz najmä príprava pôdy na zimovanie. Predovšetkým záhony treba pohnúť, najlepšie maštaľným hnojom, a zaorat' alebo zrýľovať. Pôdu nechávame cez zimu v hrubej brázde, čo umožní lepší príjem zimnej vlahy, ako aj premrznutie. Priaznivo to ovplyvní štruktúru pôdy a rozvoj mikroorganizmov. Na jar je takáto pôda kyprá a vyzretá.

Aši nie všetci vedia, že niektoré druhy zeleniny možno nechať na prezimovanie na hriadke, čo je dôležité najmä pre tých, ktorí nemajú dostatok vhodných uskladňovacích priestorov. Tak napr. vysokú odolnosť proti mrazom majú: pažitka, špargľa, zimný hlávkový šalát, mrkva, petržlen, ozimná cibuľa, pór, ružičkový a kučeravý kel, špenát, chren, valeriánka a rebarbora. Všetku ponechanú zeleninu treba však pred príchodom zimy zakryť až 5 cm vrstvou rašelinu (do iného izolačného materiálu sa s obľubou stahujú myši) a navrch položiť trochu čačiny. Taktôto nás záhradka môže zásobovať čerstvou zeleninou nielen cez sezónu, ale aj počas zimných mesiacov.

Kto nemá maštaľný hnoj, môže si ešte teraz zo zvyškov zeleniny, lístia, mačiny, ba aj kuchynských odpadov pripraviť kompost. Neskor ho treba občasne prehodiť, polievať močovkou bud' vodou a zakryť (napr. starými fóliovými vrecami). Z času na čas treba

kontrolovať a vetať uskladňovacie priestory a bojovať proti myšiam a hrabošom kladením otrávených návnad koreňovej zeleniny.

Ovocinári

Záhradníci majú už v novembri všetko ovocie obraté a uskladnené (najlepšie v jednej vrstve na policiach alebo v nízkych debničkách). Preto, keď nie sú silné mrazy a pôda nepremrzla, treba každú voľnú chvíľku využiť na sadenie ovocných stromčekov a krov - jabloní, hrušiek, sliviek, višní, čerešní, ríbezľí, egrešu a iných. Sadenice, ktoré sme nestáčili zasadíť, možno do jari prezimovať - uložiť blízko seba do vykopaného rigola, zaliať, zakopcovat' zeminou do výšky 30 cm a prikryť slamou alebo rašelinou.

Treba vedieť, že aj v ovocnej záhrade treba pôdu v jeseni pohnúť kompostom alebo maštaľným hnojom a zrýľovať. Keď je pôda chudobná na vápno, hnojime ju každé tri roky vápenným prachom. Samozrejme opatrne, lebo nadmerný obsah vápnna je škodlivý. K typickým prácam v tomto období patrí tiež odstraňovanie chorých stromov, mechanické ošetrovanie kmeňa a hrubších konárov, kopanie jám pre jarné sadenie stromov a pod. Treba tiež pravidelne kontrolovať a vetať skladky, zabezpečovať ovociu čerstvý vzduch tak, aby teplosť neklesla pod nulu a nestúpla nad 5°C a vlhkosť vzduchu bola medzi 85 až 90 %.

Chovatelia

Dni sú už stále kratšie, počasie sychravéjšie a pastevné možnosti obmedzenejšie, preto si hydina musí postupne zvykať na sušený zelený krm, ktorý by sme jej mali pravi-

delne pridávať. Je to zvlášť dôležité najmä pri sliepkach - nosniciach, ktoré treba starostlivo ošetrovať a dokrmovali, aby udržali znásku na úrovni jarných či letných mesiacov. Preto im treba zabezpečiť aj 14-hodinový svetelný deň, dostatok čerstvej vody a za priaznivého počasia možnosť pohybu na výbehu.

Už je najvyšší čas utepliť chovné priestory, aby hydina v nich v noci netrpela mrazom. Tam, kde aj napriek utepleniu predsa len občas trochu mrzne, treba vajcia zbierať niekoľkokrát denne, aby nezamrzli. Ustajňujeme tiež husi a kačice, aj keď sú odolnejšie na nízke teploty. Samozrejme aj im prilepšujeme krm. Neskor sa začína riadny výkrm, ktorý sa podľa tunajšieho zvyku končí v druhej polovici decembra.

Včelári

Včelstvo v tomto chladnom období už utvára zimný chumáč, v ktorom znižuje svoje životné procesy. Za teplejších dní včely visia cez medziplástové uličky až do podmetu a za chladnejších dní zaliezajú do medziplástových uličiek. Obmedzujú sa v podstate len na požívanie potravy a na výrobu potrebného tepla. Ak sme to neurobili skôr, teraz je ešte čas na kladenie podložiek do podmetov. Podložka je vlastne nepieskovaná lepenka takých rozmerov, aby sa mohla vsunúť do podmetu na dno úľa. Zlepšíme ľhou uteplenie dna. Hlavnou úlohou lepenky je však zadržať všetko, čo cez zimu padne z medziplástových uličiek na dno: voskové melivo po odvieckovaných bunkách, mŕtvolky včiel, prípadne kukly, mŕtvia matka, kryštálky medu (signalizujú smád vo včelstve) a pod. Na základe toho môžeme na jar ešte pred prvým očistovacím preletom nadobudnúť pomerne spoločného predstavu o tom, ako včelstvo zimovalo. Zároveň ušetríme včelám veľa práce, ktorú by mali s odstraňovaním týchto odpadkov z dna úľa. (js)

občan, ktorý sa snažil prekročiť hranicu na kradnutom osobnom automobile VW Golf.

V posledných októbrových dňoch bolo na oravských a spišských cintorínoch rušno. Ľudia upravovali hroby, čistili ich okolie, vyrhávali burinu, kládli kytice kvetov i kahančeky a pripravovali sa na Deň zosnulých.

V tomto roku v decembri bude stáť na námestí sv. Petra a Pavla v Ríme vianočný stromček privezený z Podhalia v Poľsku. Pripomeňme, že už v roku 1994 vianočný stromček pápežovi darovalo Slovensko (bol to takmer dvadsaťosem metrový smrek), privezený z obce Havrania nad Záhrivou.

Riaditeľom samosprávneho združenia všeobecnovzdelávacích škôl vo Veľkopolipnickej gmine sa stal Mgr.inž. Jan Kuliga. Je to experimentálne prvé združenie v Poľsku.

V rehabilitačnom stredisku Horský prístav vo Veľkej Lipnici-Privarovke sa uskutočnilo taktické cvičenie miestnych požiaríkov. Oboznámili sa s požiarou signalizačiou a evakuačnými východmi, ktorými by v prípade požiaru deti opúšťali budovu.

PETER KOLLÁRIK

KRÁTKO ZO SPIŠA

V nedeľu 14. septembra sa v Novej Belej konala d'akovná dožinková sv. omša. Usporiadateľmi dožinek bola v tomto roku slovenská strana.

Doznievajú jesenné futbalové stretnutia. 21. septembra sa na športovom ihrisku Žor vo Fridmane konal futbalový zápas o majstrovstvo skupiny B medzi domácim družstvom Žor a Jablonkou Orava. Ako sme sa

dozvedeli, v mladšej skupine Fridmančania porazili hostí 3:0. Zvíťazili tiež v staršej skupine 2:0.

Počas tohoročnej povodne vari najviac problémov mali Fridmančania. Tlak vody z nádrže nedeckej priehradu ovplyvnil podzemné pramene, ktoré mnohým Fridmančanom zaplavili pivnice. Preto pri postihnutých fridmanských domácnostiach stavbári budú jahodinnú drenáž, ktorá by zbavila okolie nadbytočnej vody.

Ako nás informoval Gminný úrad v Nižných Lapšoch, medzi najstarších obyvateľov tejto spišskej gminy v súčasnosti patria: Alžbeta Pavlicová z Tribša (nar. 19. novembra 1900); Anna Špernogová z Kacvínou (nar. 1902); Vojtech Stronček z Nedece (nar. 1902); Ján Janos z Nedece-Zámku (nar. 1903); Elžbieta Willmanová z Nižných Láp (nar. 1903) a Valent Kolodej z Vyšných Láp (nar. 1905). Srdečne blahoželáme.(jp)

ORIEŠOK, ZBOJNÍCKY KAPITÁN

Bol raz jeden muž a jedna žena. Už aj ostareli a nemali dieťatko. Vybrali sa raz k mûdrej žene a požalovali sa jej. Mûdra žena dala starkým vrece a povedala:

„Dúchajte doň! Dúchajte štrnáš' dní a štrnáš' nocí a potom doň nazrite!“

Starký a starká prišli domov a hned' aj začali do vreca dúchať. Dúchali štrnáš' dní a štrnáš' nocí a potom doň nazreli.

Ľaľaže! Ležalo tam dieťatko! Utešené buclaté dieťatko!

Starí ľudkia však nevládali dúchať dosť mocne, nuž ani dieťatko nebolo veľké. Nie väčšie ako lieskový oriešok.

Starký a starká sa dieťatku poradovali a dali mu meno Oriešok. Orieškovi

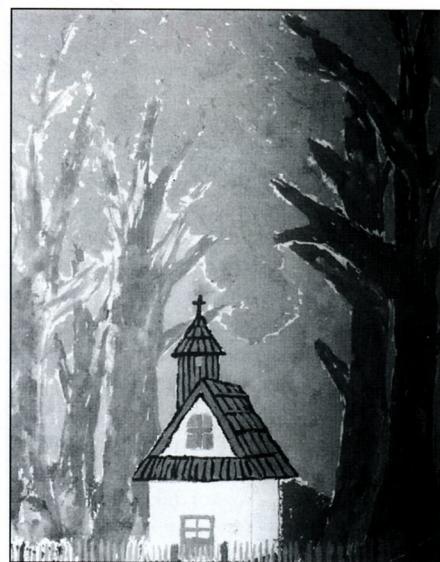
pribúdali rôčky, ale väčší nenarastol. Bol mûdry, vrtký a rodičom na dobrej pomoci. Najradšej chodieval s koňom a vozom do hory. Otec ho posadił koníkovi do ucha, Oriešok zvolal: „Hijól!“ a kôň sa pohol. V hore potom Oriešok zvolal: „Pŕff!“ a koník zastal.

Jedného dňa prišiel kôň s vozom; otec vyšiel na dvor, že chlapča vyberie z ucha, ale Orieška nikde.

Nebol ani v pravom, ani v ľavom uchu.

Čože sa stalo?

Orieška chytili v hore zbojnici. Malé vrtké chlápätko sa im náramne pridal. Lenže Oriešok bol mûdrejší a chtrejší

Márius Dudzik z Čiernej Hory – malba „Lipy“. Foto: Jozef Pivovarcik

Aka si mi krásna

PETER BELLA-HORAL - EUGEN SUCHOŇ

Mierne

1. A - ká si mi krás - na, a - ká si mi krás - na, ty rod - ná zem mo - ja, ty rodná zem mo - ja!

Krás - ne i tie ho - ry, krás - ne i tie ho - ry, čo vô - kol' te - ba sto - ja, sto - ja, sto - ja,

krás - ne je i ne - bo nad tý - mi ho - ra - mi:

že - hnám t'a, ví - tam t'a vďač - ný - mi sl - za - mi,

ze - hnám t'a, ví - tam t'a vďačný - mi sl - za - mi.

2. Ty hora zelená,
čo šumieš nadó mnou,
jak bys mi nôtila
piesenkou čarovnou,
ty úboč zakvitlá
divými ružami:
žehnám ťa, vítam ťa
vďačnými slzami.

3. A ty Váh, biely Váh,
potoku môj hôrny,
čo sa tak ligotáš
ako pás strieborný;
vy brehy porastlé
bielymi brezami:
žehnám vás, vítam vás
vďačnými slzami.

4. Rozkošné doliny,
v dolinách roviny,
vy moja kolíska
i mojej rodiny;
roviny posiate
drobnými mestami:
žehnám vás, vítam vás
vďačnými slzami.

ako zbojnici a čoskoro sa stal ich kapitánom. Mocní, bradatí chlapci ho museli posluchať. Ani jedna zámka, reťaz či povraz nemohli Orieškovi vzdorovať.

Otec a matka doma plakali. Zas boli bez dieťatka. Deň čo deň ho vyzerali oblokom, ale Oriešok bol v šírom svete.

Raz im však pred bránou zaerdžal kôň. Otec vyšiel von - a čo vidí? Zázračného koníka bez jazdca. Otcovi sa rozbúšilo srdce. Že by sa bol vrátil Oriešok? Pozrie do ľavého ucha - Oriešok tam neboli. Ale z pravého ucha sa so smiechom ozvalo:

„Tatko, tu som!“

Otec zaniesol Orieška do domu. Ej, či sa mu len matka potesila! Hned' synčekovi prihovorila postieľku v orechovej škrupine.

Konečne sa Oriešok vyspal. Spal pol dňa a celučícku noc. Potom rodičom porozprával, ako kapitánčil zbojníkom.

Od tých čias zostal doma - zbojnícky život sa mu prejedol.

ELEONÓRA BERGEROVÁ
(Slniečko, jún 1979)

ZO STARÝCH MÚDROSTÍ

Jablko nepadá daleko od stromu.

*Ako sa do hory volá,
tak sa z hory ozýva.*

*Nehádž skaly do studne,
z ktorej si sa napil.*

*Nezahrávaj sa s ohňom,
lebo sa popális.*

Luhára aj na krivom koni dohoníš.

ANDREJ PLÁVKA

NOVEMBROVÁ

Martin už na bielom koni
poprecvával všetky hony,
zobrať naručil
repu, kvaku, burgyňu,
nechže mrazom nezahynú
v zeme náručí.

Ba i švárna Katarína
šípkami sa pozapíná,
čo ich štípol mráz -
nedbá, či na ľade, blate,
v chujavici privítate
potom Vianoc čas.

KLIMENT ONDREJKA

ĽAN

Pod horou ľan
rástol ako pán.
Ked' vyrástol, trhali ho,
močili ho,
sušili ho
i bili ho,
sekali,
pichľavo česali,
štiepali,
splietali,
dovedna zbýjali,
prali, pichali -
aby dobrák ľan
ľudí odieval.

ČO JE TO?

V noci svetlo dá,
vo dne obledá.
(caiseM)

Uprostred dediny
strom s konármí zlatými.
(oknIS)

Za psom brechám,
za bujakom bučím,
za človekom kričím,
a chválený - chválim,
kliaty - kľajem;
čuje ma každý,
a nikto ma vidieť nemôže.
(anevzO)

Uteká s nami, nohy nemá,
drží sa nás, ruky nemá.
(ňeIT)

Žije z vody a z vetra.
(rányIM)

VESELO SO ŽIVOTOM

- Otecko, prečo má hroch také červené oči?

- Nuž preto, aby sa mohol nenápadne schovať na našej čerešni.

- Ale, ocko, ja som na našej čerešni ešte nikdy hrocha nevidel!

- Tak aspoň vidíš, ako sa dobre schoval!

Dežovci obedovali v reštaurácii. Ked' otec zaplatil, povedal:

- Môžeme ísť!

Majka sa s prekvapením spýtala:

- Mamička, ocko dnes nemusí umývať riad?

Jožko, čo sa ti najviac páčilo v zoologickej záhrade?

- Mne sa najviac páčil tiger, ale ockovi tá kočka v pokladni.

Jano, mamička je už zdravá?

- Tak trošku.

- Ako že len trošku?

- Lebo mňa nabije, ale ocka si ešte netrúfa...

Starý otec, nakresli mi leva!

- Ja ti mám namaľovať leva teraz na staré kolená?

- Nie, dedko, na kolená, na tento papier.

MAĽUJTE S NAMI

Sme si istí, že táto sympathetická žiačka sa chce zúčastiť našej výtvarnej súťaže, ktorej tému sme oznamili v predošom čísle Života. Čo nám však chce malý umelec svojou kresbou odkázať sa dozviete, keď vymaľujete predstavený obrázok. Polička označené písmenom A vymaľujte červenou farbičkou, B - modrou, C - hnédou, D - žltou a E - zelenou.

Zo správnych odpovedí predošlého čísla sme vyžrebovali troch výhercov. Sú to: Paulína Klukošovská z Novej Belej, Bartolomej Surma z Krempáča a Magda Nawrocká z Krakova.

NAJSYMPATICKEJŠÍ

Takto o ňom hovoria ľudia fanúšikovia a znaci tohto športu, ale aj novinári. Nikdy sa nevyhýba tlačovým konferenciám a rozhovorom s novinármi, vždy má dobrú náladu a rozdáva úsmevy doľava i doprava, dokonca aj vtedy, keď mu na pretekoch niečo nevyjde. Kto sa aspoň trochu zaujíma o motorizmus ľahko uhádne, že ide o najlepšieho plošinára, aktuálneho majstra sveta v súťaži jednotlivcov, Američana Grega Hancocka.

Ako skoro všetci americkí plošinári, aj on pochádza z Kalifornie, ale častejšie než doma ho možno stretnúť v Európe, najmä v Anglicku, kde je veľkou hviezdou klubu Coventry, v ktorom spolu so svojím rodákom, vlaňajším majstrom sveta Billom Hamillom, tvoria znamenitý tím - Team Exide. Kým však k tomu došlo, najazdil tisíce kilometrov na obyčajnom motocykli. Na plochú dráhu sa prvýkrát dostal ako štrnásťročný chlapec a hned' upozornil na seba svojím talentom a dokonalým ovládaním motocykla. Už po polročnom tréningu vyhral nie len so svojimi rovesníkmi, ale aj so staršími jazdcami. Preto neprekvapuje, že len čo prekročil vek dospelosti, dostal ponuku (a spolu s ním aj B. Hamill) štartovať ako profesionál v Anglicku.

Mal šťastie, lebo tam skoro rok býval spolu s viačnásobným majstrom sveta Erikom Gundersenom, od ktorého sa naučil veľmi veľa. Spoločné štarty v anglickej profesionálnej lige mu umožnili zapojiť sa i do medzinárodných súťaží Grand Prix a

tým aj do zápolenia o titul majstra sveta. Po prvý raz sa do finále pretekov o majstrovský titul prebojoval dnes už 27-ročný Greg Hancock v roku 1993, čo už bolo veľkým úspechom. Odvtedy postupuje stále vyššie. V roku 1995 mu už k pódiu neveľa chýbal - skončil na štvrtom mieste, kým vlni, keď sa majstrom stal spomínaný Hamill, vybojoval Hancock svoju prvú, bronzovú medailu.

O plochej dráhe by sa dalo povedať, že je to európska disciplína. Lenže práve Hancock s Hamillom, dvaja chlapci z Kalifornie, dokázali Európe, že tradície ešte o všetkom nerohodujú, najmä keď má človek talent, divokosť kovbojov v krvi a od sponzorov trochu peňazí na sedlo a na to, čo je pod sedlom - oceľového tátosa.

Počas tohoročnej sezóny jazdil Hancock mimoriadne účinne, a - dalo by sa povedať - agresívnejšie. Skoro na každých pretekoch v sérii Grand Prix skončil na poprednom mieste a tak sa ocitol vo finále A. To miesto si udržal aj napriek tomu, že 5 hodín pred poslednými pretekmi v automobile, ktorý prevážal jeho výstroj a tri motocykle, vypukol požiar a všetko zničil. Neskôr však, v priamom zápolení o majstrovský titul, jazdil na náhradných motocykloch absolútne suverenne a presvedčivo zvíťazil.

Greg Hancock jazdí na „kombinovaných“ motocykloch (taliansky motor GM namontovaný na rám Antig britskej výroby). Má ich desať. Je vari najzamestnanejším pretekárom. Totiž, ako azda jediný plošinár na svete, počas pretekárskej sezóny štartuje až v štyroch európskych ligách - britskej (za klub Coventry), švéd-

skej (klub Rospiggarna), dánskej (klub Fjelsted) a poľskej (klub Start Gniezno). Aby v každej z týchto liga mohol bez problémov vystupovať, drží svoje motocykle priamo v kluboch, za ktoré štartuje.

Je zaujímavé, že napr. v poľskej lige, v ktorej štartuje aj jeho priateľ, spomínaný Hamill, obaja nie sú najlepší. Napr. Hancock so svojím priemerom získaných bodov je medzi plošinári poľskej extraligy až na ôsmom mieste. Obaja sú však typickí turnajoví pretekári, ktorí sa dokážu perfektne pripraviť na tie najdôležitejšie preteky, napr. Grand Prix či majstrovstvá sveta, kym liga je pre nich iba zdrojom zárobku. Zarábajú teda hodne, ako sa na majstrov sveta patrí.

J.Š.

Hviezdy svetovej estrády

SEAN COMBS

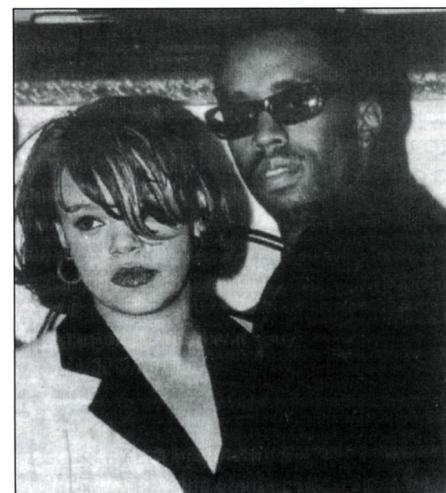
Takto sa volá známy americký spevák a skladateľ, ale najmä producent, ktorý v poslednom období urobil závratnú kariéru. Nedávno mu aj v Poľsku vyšiel znamenitý album *No Way Out*, ktorý si získal veľkú obľubu. V Amerike patrí medzi najlepšie predávané platne a v kategórii rhythm and blues je už niekoľko mesiacov na prvom mieste tamojších tabuľiek. Odborné hudobné časopisy nazvali jeho hudbu hip-hop soul a samého Combsa novým kráľom tohto štýlu. Treba poznamenať, že tento štýl sa v súčasnosti teší čoraz väčšej obľube mladých poslucháčov a svojou nadváznosťou na staré soulové hity si iste získa aj starších milovníkov „čiernej hudby“.

Ako producent prvé veľké úspechy dosiahol vo výrobni platní Uptown Records, kde mal spočiatku na starosti vy-

hľadávanie mladých talentov. Šťastie mu prialo, a tak nečudo, že už o niekoľko mesiacov začala výrobňa priam chrliť nahrávky mladých hviezd soulu, akými bola napr. Mary J. Blidgeová alebo Jodeci. Vypracoval s nimi osobitný štýl, ktorý sa vyznačoval ostrým rytmom a melodickými skladbami. Veľmi úspešná bola napr. jeho nahrávka *I'll Be Missing You*, obsahujúca aj motívy známych hitov popu, ktorú zaspieval spolu s Faith Evansovou. Napriek niekoľkomiliónovému nákladu bola za niekoľko mesiacov vypredaná. Podobne bolo s ďalšími nahrávkami, z ktorých viaceré sú už dlhší čas na popredných miestach americkej hitparády.

V súčasnosti je Combs jedným z vedúcich novej výrobnej platní Arista, v ktorej len za pol roka vyšlo „spod jeho ruky“ v niekoľkomiliónových nákladoch vyše desať hitových nahrávok, v tom o.i. Notoriusov album *Life After Death*, ktorý je už niekoľko týždňov na čele najpopulárnejších skladiet v USA. Hlavnou ideou

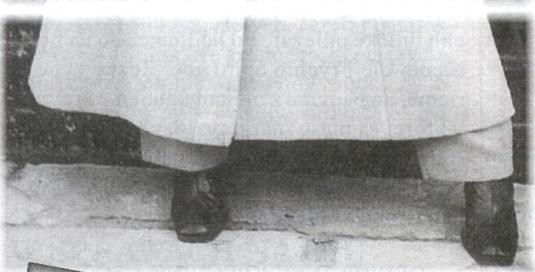
alebo skôr cieľom S. Combsa je poskytovať ľuďom radost'. To sa mu aj darí. Jeho nahrávky sú ľahké, melodické a súčasne bohaté aranžované. Tým sa odlišujú od pošmúrných a často agresívnych rapových melodeklamácií. (jš)

PLÁSTE

Máme už neskôrú jeseň a chladné dni. V našich obciach sú už na dennom poriadku nočné mrazíky, ba niekoľkokrát aj trochu posnežilo, čo je predzvesťou bližiacej sa zimy a tým aj nutnej zmeny nášho každodenného oblekania. Hlavnou súčasťou teplejších, jesenno-zimných odevov sú najmä zimníky, kabáty, plášte či zvrchníky. Tie z poslednej chvíle, aké sa budú nosiť tejto zimy, by mali byť predovšetkým dlhé, hodne poniže kolien, a ušité z vysokokvalitných druhov vlny, napr. s kašmírom. Strih rôzny, podľa osobného vkusu, podobne aj farby. Čím viac plášť pripomína župan previazaný opaskom, tým lepšie. Vedľa ide nielen o to, aby nám bolo teplo, ale aby sme sa v ňom cítili slobodne, uvoľnene. (jš)

POMÓR KUR

Jest to bardzo zaraźliwa choroba kur, na którą chorują także indyki i perliczki. Zarażenie następuje przez stykanie się chorych ptaków ze zdrowymi, przez zjadanie karmy i picie wody zanieczyszczonej odchodami kur chorych. Kaczki i gęsi nie są wrażliwe na pomór, ale mogą przenosić zarazki na zdrowy drób. Człowiek może przenosić zarazki na obuwie, odzież i ręce. Źródłem szerzenia się choroby są zakażone przedmioty i teren, na którym znajdowały się sztuki chore. Ptaki, które chorowały na pomór i wyzdrowiały, są nosicielami zarazków i w każdej chwili mogą spowodować ponowny wybuch choroby.

Chore ptaki są senne, smutne, osłabione i nie mają apetytu. Po pewnym czasie następuje u nich duszność, porażenie i drgawki, a po 2 - 3 dniach śmierć. U sztuk starszych występuje utrata apetytu, pragnienie, osowatość, nastroszenie piór, duszność oraz biegunka. Odchody są wodnistre i mają biały kolor. Z oczu i nosa wycieka wydzielina. Kury siedzą z opuszczonymi skrzydłami, wyciągniętą szyją i otwartym dziobem. Oddech mają rzędzący i co pewien czas wydają skrzeczący

głos. Temperatura ciała podnosi się do 44 stopni Celsjusza. Grzebień i dzwonki są ciemnoczerwone. Choroba rzadko kończy się wyzdrowieniem. Sztuk zarażonych pomorem nie leczy się, gdyż nie daje to pomyślnych wyników. Po zauważeniu pierwszych objawów choroby, należy natychmiast oddzielić sztuki chore i podejrzane o chorobę od zdrowych. Sztuki padłe zabezpieczamy przed dostępem drobiu i zatrzymujemy do przybycia lekarza. Najpewniejszym sposobem zapobiegania pomorowi jest szczepienie drobiu tzw. szczepionką indyjską. Po szczepieniu odporność trwa około 1 roku. U niektórych sztuk po zastosowaniu szczepionki może jednak nastąpić utrata apetytu, spadek nieśności, objawy porażenia a czasem śmierć. Zdarza się to przeważnie u sztuk wycięczonych. Sztuki, które przeszły chorobę, najlepiej zabijać, gdyż roznoszą one zarazki powodujące wybuch choroby.

CHOLERA DROBIU

W odróżnieniu od pomoru atakuje wszystkie gatunki drobiu. Jest to choroba bardzo zaraźliwa. Zarażenie następuje przez stykanie się chorego drobiu ze zdrowym oraz za pośrednictwem zakażonej ściółki, karmy, wody i pomieszczeń. Śmierć może nastąpić nagle bez uprzednich objawów. Niekiedy chore ptaki mają gorączkę, z dzioba wypływa wydzielina, pióra są nastroszone a dzwonki i grzebień ciemnoczerwone. Chory ptaki

chowają głowę pod skrzydła. Padają po paru godzinach od pierwszych objawów choroby. Choroba może także trwać 2 - 3 dni. Występuje wtedy gorączka, silne pragnienie oraz biegunka. Kał jest cuchnący, najpierw zielony, potem krwisty. Grzebień i dzwonki są sine a później granatowe. Mogą wystąpić drgawki. Czasem choroba trwa tydzień lub dłużej. Chory ptaki mają wtedy biegunkę, są wychudzone i smutne. O wystąpieniu choroby należy powiadomić lekarza. Chory drób należy oddzielić od zdrowego i zamknąć w kurniku, albo lepiej jest od razu zabić. Sztuki padłe po złaniu środkiem dezynfekcyjnym zakopuje się głęboko lub pali się. Po wybiciu chorych sztuk ściany, podłogi i grzedy należy oczyścić z brudu, wyszorować gorącą wodą z dodatkiem proszku do prania lub roztworu sody żrącej. Wybieg przegrawia się i posypuje mielonym wapnem. Nawóz z kurników trzeba usuwać codziennie i palić go albo głęboko zakopywać po uprzednim złaniu go roztworem wapna. Przy kupnie drobiu trzeba zorientować się, czy nabywane sztuki nie pochodzą z okolicy, gdzie wystąpiła choroba. Świeże kupiony drób należy trzymać przez kilka a nawet kilkanaście dni odobno, aby przekonać się, czy jest zdrowy.

TYFUS

- jest chorobą bardzo zaraźliwą, choć nie przebiega tak gwałtownie jak cholera czy pomór. Występuje przeważnie wśród dorosłych

ZUZKA VARÍ

ZO ZAHRANIČNEJ KUCHYNE

ROŠTENKA PO LYONSKY. 600 g roštenky, 4 väčšie cibule, 1 dl bieleho vína, lyžica masla, 2 lyžice šťavy z pečeného mäsa, mleté čierne korenie, ocot, zelená petržlenová vňať, sol'.

Mäso pokrájame na plátky, osolíme, okoreníme, potrieme olejom a potom na prudkom ohni rýchlo oprážime. Na masle speníme nadrobno pokrájanú cibuľu, pridáme šťavu z pečeného mäsa, víno, trochu octu, korenie a chvíľu povaříme na miernom ohni. Mäso preložíme na zohriate taniere, prelejeme šťavou a posypeme posekanou petržlenovou vňaťou.

ÁZIJSKÁ ŠPECIALITA. 500 g sviečkovic, 3 lyžice sójovej omáčky, 1 dl tokajského vína, trocha mletého d'umbieru a čierneho korenia, 100 g oleja, lyžička soli, 3 lyžičky horčice.

Mäso nakrájame na plátky, osolíme, okoreníme, posypeme d'umbierom, zalejeme sójovou omáčkou a necháme hodinu v

chladničke odležať. Po hodine mäso na horúcim oleji rýchlo oprážíme. Rezne vyberieme, na panvici s olejom nalejeme šťavu, v ktorej sa mäso marinovalo, chvíľu povaríme, aby šťava zhustla a nalejeme ju na mäso. Na okraj taniera dáme horčicu a mäso podávame s chlebom.

DEBRECÍNSKA PEČIENKA SO ŠAMPÍÓNMI. 800 g hovädzej sviečkovice alebo roštenky, 90 g slaniny, 2 menšie cibule, 1 lyžica masla, 120 g šampiňónov, 1 lyžička mletej červenej papriky, pohárik rajčiakovéj šťavy alebo 2 lyžice rajčiakového pretlaku.

Pokrájanú slaninu vyškvárimo, pridáme pokrájanú cibuľu, rascu, mletú červenú papriku a oprážíme. Do tohto základu vložíme osolené mäso a chvíľu podusíme. Potom pridáme rajčiakovú šťavu lebo pretlak, podlejeme a udušíme do mäkká. Mäkké mäso vyberieme, šťavu precedíme, pridáme do nej šampiňóny a ešte podusíme. Podávame s knedlami.

SRVÁTKOVÁ POLIEVKA. 1 l srvátky, pol lyžice rasce, 1 lyžička cukru, 1,25 dl kyslej smotany, 2 vajcia, 2 lyžice hladkej múky, varené zemiaky, sol', pažitka.

Srvátku prevaríme s rascou a cukrom. V kyslej smotane dobre rozharbarkujeme vajcia spolu s hladkou múkou a za stáleho miešania ju zavaríme do vriacej srvátky. Polievku tesne

pred podávaním osolíme, posypeme posekanou pažitkou a vložíme do nej osobitne uvařené zemiaky.

ŠALÁTY

FRANCÚZSKY ZELENINOVÝ ŠALÁT. 200 g uvarených zemiakov, 100-150 g šunky, 100 g uvarenej mrkví, 100 g sladkokyslých uhoriek, 1 cibula, 1 paprika, 1 jablko, trochu konzervovaného hrášku, majonéza, sol', mleté čierne korenie.

Studené uvarené zemiaky, šunku, uvarenú mrkvú, jablko, papriku pokrájame na malé kocky, cibuľu na rezance a premiešame so zeleným hráškom. Všetko osolíme, okoreníme, pridáme majonézu a zľahka, ale dôkladne premiešame. Ak je šalát hustý, rozriedime ho nemastnou studenou hovädzou polievkou a citrónovou šťavou.

MÚČNIKY

SYROVÉ PRACTÍKY. 500 g hladkej múky, 200 g tvrdého syra, 250 g masla alebo margarínu, 1 lyžička salajky alebo 1 prášok do pečiva, smotana, sol'.

Syr postrúhamo, múku preosejeme a všetko spolu s ostatnými prísadami zmiesíme (smotanu podľa potreby), dobre vypracujeme, vyval'káme a praclíkovou formičkou vykrajujeme. Ukladáme na nenamostený plech,

kur, rzadziej wśród indyków. Największe nasilenie obserwuje się wiosną. Zarażenie następuje przez stykanie się sztuk zdrowych z chorymi oraz z odchodami sztuk chorych. Kury, które przechorowały tyfus, są nosicielami zarazka przez całe swoje życie. Śmierć może wystąpić nagle, bez żadnych objawów. Choroba może też trwać parę dni. Kury wówczas stają się smutne i tracą apetyt, zwiększa się ich pragnienie, dzwonki wioczą i nabierają koloru różowofioletowego. Na drugi dzień występuje biegunka. Odchody są barwy żółtozielonej, często z krwią. Ptaki gwałtownie chudną, siedzą z głową schowaną pod skrzydłem. Padają przeważnie z wyciecznienia. Chore sztuki najlepiej od razu zabić, zaś podejrzane o zachorowanie oddzielić a pomieszczenia odkazić roztworem sody żrącej. O chorobie trzeba również powiadomić lekarza. W wypadku wybuchu choroby należy dokładnie oczyścić i odkazić kurniki i wybiegi. Nawóz usuwa się codziennie i po odkażeniu głęboko zakopuje. Do picia daje się kurom roztwór nadmanganianu potasowego (6 - 8 kryształków na 1 litr wody). Roztwór ten trzeba chronić przed zanieczyszczeniem i przed działaniem promieni słonecznych, gdyż wówczas traci siłę odkażającą. Sztuki nowonabyte należy trzymać przez kilka dni w osobnym pomieszczeniu. Jeśli się okaże, że są zdrowe, włączają się je do stada.

HENRYK MĄCZKA

potrieme rozšľahaným vajcom a v stredne teplej rúre upečieme dozlatista.

RUŽOVÉ REZY. 250 g masla alebo rastlinného tuku, 5 vajec, 200 g polohrubej výberovej múky, 250 g práškového cukru, 100 g mletých orechov, kakao, prášok do pečiva.

Maslo alebo rastlinný tuk, žltky, práškový cukor dobre vymiešame, pridáme kakao, orechy, múku s práškom do pečiva a nako niec sneh z bielkov. Pečieme na vymastenom a múkou posypanom plechu. Upečené polejeme čokoládovou polevou.

KOKOSOVÉ STRAPÁČIKY. 250 g strúhaného kokosu, 250 g margarínu, 250 g výberovej múky, 80 g práškového cukru, 30 g kakaa, 1 vajce. *Plnka:* 125 g masla, 10 g práškového cukru, 1 lyžica kakaa, 1 vajce, 50 g orechov.

Na doske zmiesime kokos, margarín, múku, práškový cukor, kakao a vajce. Cesto rozdelíme na 2 časti a rozval'káme ich. Formičkou vykrajujeme malé kolieska a upečieme ich. Upečené spájame plnkou po dve, polejeme čokoládovou polevou a posypeme strúhaným kokosom. Plnku pripravíme nasledovne: maslo vymiešame s cukrom, kakaom, vajcom a pomletými orechmi. Strapáčiky sú veľmi chutné a pekné. jš)

PRAWNIK

RENTY I EMERYTURY

Przypominamy czytelnikom, że w lipcu tego roku osobom uprawnionym do waloryzacji od 1 IX 1996 r. oraz tym, którym przysługują emerytury i renty w najniższym wymiarze, podwyższoneo świadczenia. Wysokość podwyżek zależała od indywidualnych świadczeń. Renty wzrosły o ok. 16 zł, emerytury - o ok. 19 zł, renty rodzinne - o ok. 16 zł, inwalidzkie - o ok. 14 zł. Osoby uprawnione do jednorazowego wyrównania uzyskały ok. 190 zł, emeryci - ok. 214 zł, osoby otrzymujące rentę inwalidzką - ok. 150 zł, natomiast otrzymujące rentę rodzinną - ok. 180 zł.

Warto zatem sprawdzić, czy każdy z uprawnionych na Spiszu i Orawie otrzymał podwyższone świadczenia.

BEZ OŚWIADCZEŃ

Informujemy, że z dniem 1 stycznia 1998 roku wejdzie w życie przygotowywana dłu- go ordynacja podatkowa (obecnie czeka je- dynie na podpis prezydenta RP). Między innymi usunięto z niej - wcześniej przewidy- wany - zapis mówiący o konieczności skła- dania deklaracji majątkowej przez osoby, któ- re posiadają dobra o łącznej wartości prze- kraczającej 500 tys. złotych. Jeżeli podatnik prowadzi działalność gospodarczą i ciąży na nim obowiązek alimentacyjny wobec osób bliskich, to osoby te - według ordynacji - nie będą teraz ponosić odpowiedzialności za po- czynione przez niego zaległości podatkowe.

W SPRAWACH NAJMU

Wynajmujący lokal użytkowy lub mieszkanie może wypowiedzieć najemcy umowę najmu w dowolnym terminie, gdy jest ona zawarta na czas nieokreślony. Jeśli zaś zawarto ją na czas określony, wynajmujący nie ma prawa wymówić przed tym terminem. Może to zrobić tylko w wyjątkowych przypadkach, np. gdy najemca dewastuje lokal lub regularnie zakłóca spokój sąsiadom. Prawo wówczas dopuszcza wcześniejsze rozwiązanie umowy, zawartej na określony czas. Reguluje to kodeks cywilny - art. 659-692.

BEZROBOTNY A EMERYTURA

Osoby bezrobotne, które zbliżają się do wieku emerytalnego, mogą skorzystać ze świadczeń przedemerytalnych, zastępujących wcześniejsze emerytury. Ich wysokość nie przekracza 75 procent przyszłej emerytury. Maja do nich prawo: kobiety w wieku

58 lat i mężczyźni w wieku 63 lat, jeśli przepracowali odpowiednio 20 i 25 lat a także 55-letnie kobiety i 60-letni mężczyźni ze stażem uprawniającym do emerytury oraz z rozwiązana umową o pracę nie z ich winy. Prawo do tych świadczeń, bez względu na wiek, mają kobiety, które przepracowały 35 lat i mężczyźni - 40 lat, gdy umowę o pracę rozwiązano z winy zakładu.

RENTA INWALIDZKA

Pracownikowi przysuguje renta inwalidzka, gdy: jest przez komisję orzeczone jego inwalidzwo, legitymuje się on wymaganym okresem zatrudnienia, a inwalidzwo powstało w trakcie zatrudnienia lub nie później, niż w czasie 18 miesięcy od jego zakończenia. Zatrudnienie musi przypadać na okres ostatnich 10 lat przed zgłoszeniem wniosku o rentę lub przed datą powstania inwalidzwa. W przypadku osób, które inwalidami zostały po 30 roku życia, otrzymywanie przez nie renty uwarunkowane jest przynajmniej 5-letnim stażem pracy.

PRACA DLA WIEŹNIÓW

Od 1 stycznia 1998 roku zacznie obowiązywać ustanowiona o możliwość i zasadach zatrudniania osób, które z różnych przyczyn na czas określony zostały pozbawione wolności. Zwracamy na to uwagę m.in. dlatego, że pracodawcy, którzy zdecydują się na zatrudnienie więźniów poza murami zakładów karnych typu półotwartego i otwartego, zyskają według nowej ustawy prawo do ulg podatkowych. Zatrudnianie skazanych, jak podkreśla się w ustawie, powinno przede wszystkim pozytywnie oddziaływać na ich postawy a w dalszej kolejności dawać ewentualny zysk z wykonywanej pracy. Więźniowie będą mieli także możliwość uczestniczenia w szkoleniach w zakresie aktywizacji zawodowej oraz umiejętności poszukiwania pracy.

BEZPIECZNA POŻYCZKA

Przypadki ludzi nieuczciwych, nie zwracających zaciągnięte długi, są nader częste. Toteż zwracamy uwagę, że dokumentem pozwalającym na dochodzenie zwrotu pieniędzy od osoby, której zostały one pożyczone, jest np. weksel. Blankiety weksli można otrzymać w urzędach skarbowych i bankach. Jednak należy przy tym pamiętać, że niewłaściwe wystawienie weksla, jak i jego najmniejsze nawet uszkodzenie (np. w wyniku spinania spinaczem) powoduje, że dokument traci ważność. Weksel powinien być wystawiony na wysokość pożyczonej kwoty oraz podpisany przez osobę, która pieniądze otrzymuje. Dla pożyczkującego korzystne jest, gdy weksel podpisze również małżonek pożyczkobiorcy. Jeśli ktoś chce się dodatkowo zabezpieczyć, może sporządzić również umowę pożyczki.

HVIEZDY O NÁS

STRELEC (23.11.-21.12.)

Celé okolie je vám naklonené a ochotné vo všetkom pomôcť. Chystá sa vám kratšia cesta, ktorá môže vyslať trochu zmatku. Ciel' cesty nie je tak dôležitý ako ľudia, ktorých tam môžete stretnúť. Aj keď to neočakávate, môžu byť medzi nimi vaši starí známi. Naskytne sa teda príležitosť obnoviť staré priateľstvá.

KOZOROŽEC (22.12.-20.1.)

Dlh očakávané správy vám zlepšia náladu a prispejú k tomu, že sa konečne zbavíte neprijemných myšlienok a obáv. Jediným problémom môžu byť peniaze, a vlastne ich nedostatok. Keď však dobre vykonáte uložené úlohy, čaká vás nielen uznanie, ale aj peňažná odmena, ktorá finančný problém vyrieši.

VODNÁR (21.1.-18.2.)

Vyzerá na to, že sa tak nejak bez väčej účasti rozbehla istá záležitosť, ktorá sa týka priamo vás. Situácia sa bude rýchlo vyvíjať. Nerochte nič bez uváženia, ani sa nepokúšajte niečo vybavovať sám. Bolo by to riskantné. Jedno je isté, pred vami sa otvára možnosť veľkého kroku vpred.

RYBY (19.2.-20.3.)

Bude to obdobie rýchleho vývinu udalostí. Medziiným sa dosť neočakávane stretnete s novými a zaujímavými ľuďmi a nadviažete nové známosti. Presvedčte sa tiež o tom, aká dôležitosť je ľudská priažen, čomu ste doteraz nevenovali väčšiu pozornosť. Prestaňte myslieť len na seba, lebo môžete prehliadnuť niečo veľmi dôležité.

BARAN (21.3.-20.4.)

V najblížom čase dostanete dobrú správu od kohosi blízkeho. Zároveň začnú ubúdať problémy, ktoré vás už dlhší čas znepokojovali. Zmizne tiež napätie okolo vás. Mali by ste si dovoliť trochu odpočinku a radovánok, s čím sa sice budú spájať isté výdavky, ale keď si všetko dobre premyslite a zorganizujete, poradíte si aj s finančnými otázkami. Tak len smelo do toho!

BYK (21.4.-20.5.)

Čakajú vás veľké zmeny. Náhle a dosť neočakávane sa ocitnete v novej situácii a úplne novom prostredí. Nebude vám ľahko zvyknúť si na nové pomery a nové tváre. Keď sa však s tým vyrovnaté, budete nakoniec spokojní. Musíte si však uvedomiť, že v žiadnej situácii človek nemôže byť len pasívnym divákom a vopred so všetkým súhlasit. Trochu viac iniciatívy!

BLÍŽENCI (21.5.-21.6.)

Šetrnosť je chvályhodná vec, ale nesmie sa s ňou preháňať, no a čo je veľmi dôležité - nesmie sa zmeniť na lakomstvo. Upozorňujeme na to preto, lebo najbližšie týždne budú pre vás finančne dosť priaznivé. Neodriekajte si malé radosti, aj vás to bude trochu stáť. Ved' práve teraz sa môžu splniť vaše niektoré dávne túžby, a to skutočne stojí zato.

RAK (22.6.-22.7.)

Po období nervozity a zvýšených pracovných povinností potrebujete aspoň trochu odpočinku. Síce všetky ťažkosti sa ešte neskončili, ale najhoršie máte rozhodne za seba. Pred vami sa črtá perspektíva zaujímavej cesty a nových užitočných stykov. Nerochte si teda zbytočné starosti, mnoho vecí sa vyrieši aj bez vašej účasti. Po návrate sa budete môcť energicky pustiť do práce.

LEV (23.7.-23.8.)

Stáva sa, že človek ako divák dosiahne niekedy lepšie výsledky, ako priamy účastník udalostí. Keď však napriek tomu chcete zostať v úlohe hercov, nájdite si aspoň lepšieho režiséra. V opačnom prípade sa celá hra môže skončiť neúspešne. Musíte si uvedomiť, že ani najlepšia hviezda nedokáže zchrániť predstavenie, ak hrá so slabým kolektívom.

PANINA (24.8.-23.9.)

Každý skúsený človek vie, že malými ústupkami možno vyhrať veľa.

Aj vy môžete takto zlepšiť ovzdušie vo vašom okolí. Ved' napokon nemusíte mať vždy pravdu len vy. Trochu sebaskritiky by vám iste nebolo na škodu. Máte okolo seba nielen ľudí ľahostajných bud' priamo odporcov, ale aj priaznivcov. Nezabúdajte, že tých druhých, ktorí sú vám ochotní pomôcť, môže vaša nedôvera odradiť.

VÁHY (24.9.-23.10.)

Mali by ste vedieť, že spory majú zmysel len vtedy, ak smerujú k objasneniu a vyriešeniu nejakej konkrétnej záležitosti. V opačnom prípade su len zbytočným plynvaním slov. Často ste roztrpčení rôznymi debatami. Nie je v tom aspoň trochu vašej viny? Ak vám ľudia dôverujú, snažte sa im navrhnuť niečo rozumné a užitočné, čo by prinieslo konkrétné výsledky.

ŠKORPIÓN (24.10.-22.11.)

Zdá sa, že v posledom čase robíte naraz príliš veľa vecí, čo vám nedovoľuje sústrediť sa na to najdôležitejšie. Navyše rôzne rodinné problémy vás priviedli do zložitej situácie. To všetko spôsobuje, že keď iní niečo končia, vy ledva začíname. Skúste všetko odložiť na bok a pusťte sa do jednej veci. Za úspech ručíme. (js)

NÁŠ TEST

Dávate prednosť istote či riziku?

1. Pýtate sa lekára na pôsobenie liekov, ktoré vám predpísal?
a/ Áno - 4 body; b/ Nie - 1 bod.
2. Je vám niekto nesympatický bez toho, že by ste to dokázali vysvetliť?
a/ Nie - 4; b/ Niekoľko - 2; c/ Často - 0.
3. Je vám nepríjemná kúpa na pôžičku?
a/ Áno - 4; b/ Nie - 0; c/ Len kvôli úrokom - 2.
4. Privítali by ste náramkové hodinky s budíkom?
a/ Áno - 4; b/ Nie - 0; c/ Neviem - 2.
5. Kto je ochotnejší riskovať - mladší, či starší?
a/ Mladší - 4; b/ Starší - 2.
6. Zistíte vždy pred spánkom, či ste zamkli dvere?
a/ Ano - 4; b/ Nie - 0; c/ Niekoľko - 2.

7. Ako radšej trávite voľný čas?

a/ Čítaním - 4; b/ Športovaním - 2; c/ Spoločenskými hrami - 0.

8. Spomínate v dobrom na školské roky?

a/ Áno - 4; b/ Nie - 1.

9. Na kolko osôb vo vašom okolí sa môžete isto spoľahnúť?

a/ Na nikoho - 0; b/ Na jednu alebo dve - 2; c/ Na viac ako dve - 4.

10. Dovolili by ste niekomu nazrieť do vášho bytu, keď ste na dovolenke?

a/ Áno - 4; b/ Nie - 0; c/ Len aby polial kvety - 2.

11. Stane sa vám, že odídete z kina pred koncom filmu, lebo sa vám nepáči?

a/ Nie - 0; b/ Zriedkavo - 2; c/ Častejšie - 4.

12. Radíte sa pri dôležitých nákupoch s predavačkou?

a/ Nie - 0; b/ Len občas - 2; c/ Väčšinou - 4.

VÝSLEDKY

Do 17 bodov: Správate sa spontánne a bezprostredne. Určite nie ako niekto, kto si zakladá na istote. Navyše, veľmi obľubujete čaro neistoty a

MENO VEŠTÍ

- Snúbenec nemôže prísť: je tu niekto, kto by sa oženil s tu prítomnou dámou?

„Ved' len počkaj, ked' ti zomriem, takú ženu nikde nenájdeš,“ vyhŕáza sa Málika.

„Vari si myslíš, že by som akurát takú hladau,“ odsekne Náco.

Ked' udreli tuhé mrazy, chcel Náco kozu-živiteľku vziať do izby. Málike sa to nevel'mi pozdávalo, nuž opatrné namieta: „Nácko, ale ten smrad.“ „Neboj sa, ved' si ona zvykne.“

Umierala Nácova stará mama. Pri posteli zapálili hromničnú sviečku, celá rodina sa skrúšene modlí. Sviečka už pomaly dohára, a starká nie a nie odísť z tohto sveta. Nešťastný Náco súri:

„Stará mama, nak sa ponáhlajú s tým zomieraním. My už na druhú nemáme.“

Tónko príde zo spovede a pláče. „Pán farár sa mi dali pomodliť päť otčenášov, a ja viem len jeden.“

Tónkovi visí sviečka z nosa.

„Nemáš vreckovku, chlapče?“ vyčíta mu suseda Filka.

„Mám, ale nedám.“

„Pán môj, ten vlak ide na Štiavnicu?“ sputuje sa v Dúbrave akýsi turista.

„Nie! Na paru,“ odsekne Náco.

Mladý lord sa oženil s bohatou Američankou, aby mohol splatiť svoje dlhy.

- Negratulujte mi, - povedal smutne priateľom. - Gratulujte mojím veriteľom.

- Je tvoja žena ešte stále taká žiarlivá?

- Strašne! Na mojom kabáte zbadá aj ženský vlas, ale ked' riadi auto, nevidí ani strom!

Rotný vrieska na regrútov:

- Vpredú je sever, vpravo východ, vľavo západ a čo je za mnou?

- Nádherný civilný život, pán rotmajster!

rizika. Tak sa stáva, že snahy o zabezpečenie istoty často považujete za neužitočné alebo dokonca zdržujúce. Zvyčajne vás to zaťažuje aj vtedy, ked' riziká, ktoré vám hrozia, sú zjavné. Vaša optimistická povaha vás však vždy nechráni pred neúspechmi, z ktorých by ste sa mali poučiť.

18 až 36 bodov: Istota musí byť. Napriek tomu viete, že bez riskovania sa len málo pohnete dopredu. Pokúšate sa teda reagovať otvorené a pružne a pritom rátať s novými rizikami a predchádzať im. Väčšinou sa vám to darí. Kedže sa vaše rozhodnutia týkajú aj iných ľudí, ujasnite si, či ste automaticky nerátali s ich ochotou riskovať. Pokojne však ostaňte takí, akí ste. Nenechajte sa ani príliš brzdiť, ani hnáť do prveľmi odvážnych činov.

Vyšे 36 bodov: Patríte skôr k opatrnejm povahám, ktoré si všetko dôkladne premyslia, kým začnú konáť. Nepokúšate sa súčasne bezpodmienečne vhnúť každému riziku, ale radšej idete na istotu. Na jednej strane ste tým chránení pred ľahkovážnosťou. Na druhej strane vašim premysleným konaním strácajú vaše činy zo spontánnosti. Nebojte sa experimentu. Riskovaním môžete aj získať. (jš)

KAROL - jasné, úprimné, otvorené a presvedčivé meno. Je to typ človeka, ktorý od malíčka prejavuje záujem o hudbu - vážnu a zábavnú - a súčasne o mechaniku. Máva veľmi rád výlety, prírodu a jazdu automobilom. Je preto výborný vodič. Úzkostlivo sa stará o svoj zovnajšok, je vždy čistý, uhladený a spravidla dobre oblečený. Zbožňuje svetlé kabáty, svetre, vesty, plášte a obleky. Všetky svoje veci udržiava vo veľkom poriadku.

Skoro každý Karol máva pokojnú a veselú povahu. Nerád veľa hovorí, ale ked' sa ozve, je to vždy niečo rozvážne a premyslené. Má jemné správanie a je v podstate veľmi tichý. Dá sa povedať, že je to tak trochu romantická duša. Miluje krásu v každej podobe. Je veľmi citlivý, aj ked' občas trochu nervózny. Nikdy to však navonok neprevádzkuje, takže spolupracovníci si jeho nervozitu a vôbec emócie ani nevšimnú.

Človek s týmto menom je vlastne rodený domased, majúci bohaté a vážne záujmy. Hoci ho kamaráti a spolupracovníci majú radi za jeho serióznosť a priateľský vzťah k lúdom, málo sa s nimi stýka. Často sa zdržiava osamote, utiahnutý. Neznáša také neresti ako chuligánske, chytráctvo, zlomyseľnosť a akékol'vek výtržnosti. Zato má rád dobrý film, literatúru, vtom poéziu a hudbu.

Všeobecne možno povedať, že veľká väčšina Karolov máva veľký úspech u žien, aj ked' nepatria medzi záletníkov a nie sú sukničkári. Ženia sa spravidla dobre a ich manželské zväzky bývajú veľmi vydarené, trvalé a šťastné. Sú z nich veľmi dobrí, starostliví, aj ked' na druhej strane trochu prísní otcovia. Måvajú najčastejšie dve-tri deti, obyčajne dcéru a dvoch synov, ktorým sa snažia zabezpečiť dobrú výchovu a vzdelanie.

Karol je spravidla veľmi dobrý, dôkladný a usilovný pracovník, vždy kamarátsky k iným. Preto si ho predstavení a spolupracovníci veľmi vážia. Najlepšie sa uplatňuje v povolaní učiteľa, novinára, hudobníka, ale aj technika, mechanika a dokonca konštruktéra. Vďaka svojmu praktickému zmyslu, usilovnosti a šikovnosti dosť skoro dosiahne blahobyt. Málo chorľavie a dožíva sa vysokého veku. (jš)

S N Á R

Veríte snom? Nie? Ani my neveríme, ale predsa každý z nás sa niekedy pozrie do snára, aj ked' to pokladá za predsudok našich babičiek. Je to predsa zábava. A čo, ked' sa vám dobrý sen splní? Tak teda, ked' sa vám snívalo:

Múzeum navštíviť - dobre prežiješ svoj život.

Náhrobný kameň vidieť - smútok v rodine.

Náhrdelník vidieť - spokojnosť.

Nájomné dostať - zakrátko dobré pomery.

Nájst niečo - onedlho získaš značnú sumu peňazí.

Nákladom byť zaťažený - pred tebou t'ažké záležitosti; zhadzovať zo seba - zbavíš sa neprijemností.

Náplasť na niekom vidieť - nejaká strata, škoda; na ranu pripravovať - poskytne niekomu pomoc; prikladať si - bud' opatrny v nemoci; na oku mať - urážka.

Náramok nosiť - veľa radosti; dostať - niekto t'a poteší.

Narodeniny oslavovať - máš tajnú lásku.

Návrh počuť - chystaj sa na veľkú prácu; dostať - si obklopený zlými priateľmi; dať - chráni si svoju slobodu.

Nedostatok tripiet - čoskoro prídu lepšie časy.

Noč'ahl v prírode - bezstarostný život; zlý - neprijemnosti.

Nočná práca - čaká t'a veľa námahy.

Nosítka - budeš pozvaný na návštavu.

Noty vidieť - splnia sa tvoje nádeje; spievať podľa nich - zažiješ niečo veľmi príjemné.

Noviny čítať - budeš v práci postupovať; dostať - dozvieš sa veľkú novinu.

Novonarodeniatko - rodinné šťastie. (jš)

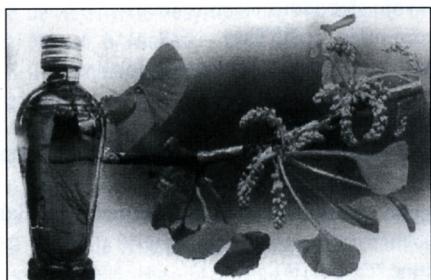
KRÁLOVSKÁ ZLATÁ SVADBA. 20. novembra uplyáva 50 rokov od sobáša britskej kráľovnej Alžbety II. s princom Filipom. V tento deň by kráľovský pár mal osláviť zlatú svadbu. V novembri však už nebýva pekné počasie. A keďže kráľovná chcela jubilejnú slávnosť usporiadať v záhrade pri Buckinghamskom paláci, musela sa konáť v lete. Na zlatú svadbu britskej vladárky pozvali 2000 manželských párov, ktoré sa - podobne ako Alžbeta a Filip - sobášili v roku 1947. Štatistici vypočítali, že počas slávnosti hostia zjedli 17 tis. kúskov torty, 9 tis. záuskov s ovocím, 9 tis. sladkých žemličiek s hrozienkami, 20 tis. obložených žemlí a vypili 27 tis. pohárov čaju. Ako vidíme, slávnosť šetrnej kráľovnej bola bez alkoholu.

*

Ďalšia kráľovská slávnosť sa konala v Nórsku - oslavu 60. narodenín kráľa Haralda a jeho manželky Sonje, ktoré trvali celý týždeň. Už dávno sa v Európe nezíšlo naraz toľko kráľovských párov ako v Oslo. Slávnosti sa totiž zúčastnili: dánska kráľovná Margrethe s manželom, princom Henrichom, belgický kráľ Albert s manželkou Paolou, švédsky kráľ Carl Gustav s kráľovnou Silviou, španielsky kráľ Juan Carlos s kráľovnou Sofiou, kráľovná Beatrix s manželom, princom Klausom z Holandska. V Británii zastupoval následník trónu, princ Karol. Na snímke: nórsky kráľovský pár.

OHRZENÝ ŽENŠEŇ. Ktože by nechcel zázračný liek, najmä ak je opradený povestami o jeho zázračnej liečivej sile, navyše posilnený súčasnou módou na liečivá z prírody. Žiaľ, tento stúpajúci záujem ohrozenie samotné liečivé rastliny. Podľa britských údajov liečenie človeka dopadá pritvrdzo na existenciu až osemnástich rastlín, ktorým hrozí

vyhynutie. Len samotného ženšenú sa dnes spotrebuje asi dvetisíc ton a táto spotreba stúpa ročne o 26 %, najmä v Nemecku a ďalších západných krajinách. Vážna je situácia v ľudnatých krajinách, ako napr. v Číne alebo Indii, kde sa na liečivá z rastlín spolieha až 80 % obyvateľstva. V posledných rokoch sa ženšen (na obrázku) začína predávať aj v Poľsku. Zatiaľ sme však nepočuli, že ho niekto u nás začal pestovať.

O CINDY CRAWFORDOVEJ, peknej americkej modelke, a o jej láskach i uchádzach o jej ruku sme na tejto stránke viackrát písali. Ako sa podarilo získať jej priazeň tridať pătročnému majiteľovi baru a dedičovi pekného majetku, Ronaldovi Gerberovi z New Yorku, bolo doposiaľ tajomstvom. Až teraz, keď Cindy čaká dieťa, sa Ronald признаł, že pre ňu prenajal luxusné lietadlo a vo

výške desaťtisíc metrov jej naservíroval obľúbené jedlo. Vraj pri dezerte, ktorým boli koláčiky v tvare bábiky Barbie, jej oznamil: „Práve s tebou by som chcel mať takéto rozkošné detičky!“ Ona od prekvapenia ledva vyhŕkla: „Óóóh!“, ... Na snímke budúci rodičia: Cindy a Rande.

ZBOHOM VYCHUDNUTÝM. Modelky si zvyčajne predstavujeme ako pekné a najmä plnoštihle dievčatá s gracióznou chôdzou. Kariéra Britky Sophie Dahlovej, ktorú dnes predstavujeme, začala slzami. Keď ju poslali na prvý fototermin do známeho talianskeho časopisu Voque, štylistka ju považovala za asistentku a poslala ju do kuchyne navariť čaj. Ved' žena, ktorá sa nevojde do veľkosti 40, nemôže byť predsa modelka. Keď zistila svoj omyl, zakričala: „Čo mám s touto tu robiť?“... a navliekla na ňu neforemné vrecovité šaty, až sa chuderka Sophie rozplakala. Slzy jej však vyschli a dnes je z nej vychytaná topmodelka. Pózovala o.i. v časopise Vanity Fair, nemeckej mutácií Voque, v časopise Elle a v anglickom magazíne I - D. Jej zauľattené miery 100 - 75 - 100 sú životaschopnou odpovedou na vychudnuté modelky, ktoré sa potkýnajú na predvádzacích móbach. Odborníci varujú, že ak budú dospieva-

júce dievčatá, ale aj dospelé ženy nasledovať ich príklad, môžu si spôsobiť zdravotné problémy z podvýživy. Dnes Sophie sebavedome vyhlasuje: „Som okrúhlá, sexi a vôbec sa to nehanbím. Naopak, mnohým sa páčim. Kto je proti môjmu štýlu, je to jeho problém.“

STÁLE KRÁSNA. Až sa nechce veriť, že táto pôvabná pani, je slávnou herečkou Ginnou Lolobrigidou, ktorá nedávno oslávila 70. narodeniny. Pripomeňme, že začínaťa veľmi skoro: keď mala tri roky, získala titul majkrajšieho dieťaťa Talianska. Neskôr bola laureátkou viacerých súťaží krásy. Po maturite študovala v Ríme maliarstvo a rezbarstvo, ale vždy snívala o herectve. Konečne debutovala vo filme *Laquila nera* čoskoro sa stala hviezdu nielen talianskeho, ale aj európskeho kina. Vydala sa za juhoslovanského lekára Milka Skofiča a roku 1957 porodila jediného syna Milka juniora. Bola čoraz slávnejšia, ale jej súkromný život nebol šťastný. Napokon po 17 rokoch manželstva sa so Skofičom rozvedla. Hoci mala mnohých nápadníkov, už sa viac nevydala a v sedemdesiatych rokoch sa vzdala filmovej kariéry. Potom sa začala zoberať fotografovaním a dosiahla mnoho úspechov. Často vyzývá a jej práce sú doslova rozchytávané. V súčasnosti býva sama v rúžovej vile v Ríme a tvrdí, že je šťastná. Na snímke: stále krásna Gina.

Repiská - Brjov Potok

Jablonka

SLOVENSKÉ NÁHROBKY NA SPIŠI A ORAVE

Foto: J. Pivovarčík a P. Kollárik

Podvlk

Krempachy

Pohľad na osadu Nedeca-Zámok. V pozadí slávny Nedecký zámok. Foto: J. Pivovarčík

DRUKARNIA TOWARZYSTWA SŁOWAKÓW W POLSCE

WYKONUJE:

jedno- i wielobarwne druki wysokiej jakości
w formatach A2 i B3
(prospekty, etykiety, ulotki, akcydensy, książki itp.)

ZAMÓWIENIA PRZYJMUJE:

Biuro Zarządu Głównego TSP
ul. św. Filipa 7, 31-150 Kraków
tel.: 632-66-04, 633-09-41, tel./fax: 634-11-27
nr konta: BDK w Lublinie II/O Kraków 10701193 -2017-2221-0100

WYDAWNICTWO TOWARZYSTWA SŁOWAKÓW poleca do nabycia następujące publikacje:

Almanach, <i>Słowacy w Polsce cz.I</i> , (rocznik), Kraków 1993	3,00 zł
Almanach, <i>Słowacy w Polsce cz.III</i> , (rocznik), Kraków 1995	3,50 zł
J. Ciągwa, J. Szpernoga, <i>Słowacy w Powstaniu Warszawskim</i> , Kraków 1994	2,50 zł
Zbigniew Tobijański, <i>Czesi w Polsce</i> , Kraków 1994	5,00 zł
J. Ciągwa, <i>Dzieje i współczesność Jurgowa</i> , Kraków 1996	5,00 zł